

**VÝROČNÁ SPRÁVA O ČINNOSTI
ÚSTAVU PAMĚTI NÁRODA
ZA ROK 2012**

0123456789101112

OBSAH

1 Úvod	5
2 Základné informácie o činnosti Ústavu pamäti národa	6
Činnosť orgánov Ústavu pamäti národa	6
Personálne zabezpečenie činnosti	7
Financovanie	8
Tlač a médiá	8
Agenda súdnych sporov	11
Poskytovanie informácií štátnym orgánom	11
Medzinárodná spolupráca	11
Agenda účastníkov protikomunistického odboja	14
Agenda veteránov protikomunistického odboja	15
3 Sprístupňovanie dokumentov	17
4 Archív	19
Archívne fondy	19
Študovňa	20
5 Vedecký výskum a dokumentácia	22
Okruhy vedeckého výskumu a dokumentácie	22
Zorganizované vedecké a odborné konferencie, kolokviá a semináre	27
Publikačná činnosť pracovníkov	30
Účasť pracovníkov na vedeckých konferenciách a seminároch	36
6 Evidencie a databázy	39
7 Vydané publikácie	41
Monografie	41
Memoáre	41
Zborníky	43
Mimo edície	44
Časopis Pamäť národa	46
8 AUDIOVIZUÁLNA TVORBA	49
Produkcia a distribúcia dokumentárnych filmov	49
Zaznamenávanie výpovedí svedkov obdobia neslobody	51

0123456789101112

9 POPULARIZAÄNÉ A OSVETOVÉ AKTIVITY	53
Podujatia pri príležitosti výročí	53
Výstavy	54
Filmové festivaly	56
Diskusné podujatia	57
Exkurzie	59
Iné aktivity	59
10 VZDELÄVACIE AKTIVITY	61
11 INFORMATIKA	65
Digitálny archív ÚPN	65
Digitalizácia archívnych dokumentov	68
Správa informaÄného systému ÚPN	69
Zverejňovanie informácií na internetových a intranetových stránkach	70
12 ZÄVER	71

0123456789101112

1 ÚVOD

Ústav pamäti národa (ÚPN) je verejnoprávna ustanovizeň so sídlom v Bratislave, zriadená zákonom č. 553/2002 Z. z. o sprístupnení dokumentov o činnosti bezpečnostných zložiek štátu 1939 – 1989 a o založení Ústavu pamäti národa a o doplnení niektorých zákonov (zákon o pamäti národa). Medzi jeho úlohy patrí úplne a nestranne hodnotiť obdobie neslobody, sprístupňovať dokumenty o prenasledovaní osôb, zverejňovať údaje o vykonávateľoch tohto prenasledovania, dávať podnety na trestné stíhanie zločinov a trestných činov, poskytovať potrebné informácie orgánom verejnej moci, systematicky zhromažďovať a odborne dokumentačne spracovávať všetky druhy informácií, dokladov a dokumentov vzťahujúcich sa na obdobie neslobody, propagovať myšlienky slobody a obrany demokracie.

Výročná správa hodnotí činnosť ÚPN z hľadiska účelu jeho zriadenia, dokumentuje plnenie úloh a aktivity, ktoré ÚPN vykonával, materiálne a organizačné zabezpečenie plnenia úloh uložených zákonom č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa. Zaoberá sa všetkými aspektmi pôsobenia ÚPN v roku 2012. Približuje činnosť orgánov ústavu a výsledky v oblasti sprístupňovania dokumentov, činnosti archívu, vedeckovýskumných, publikačných, vzdelávacích a osvetových aktivít. Výročnú správu o činnosti prerokovala Správna rada ÚPN dňa 18. apríla 2013. V Dozornej rade ÚPN ju Správna rada ÚPN prerokovala dňa 18. apríla 2013.

0123456789101112

2 ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O ČINNOSTI ÚSTAVU PAMÄTI NÁRODA

ČINNOSŤ ORGÁNOV ÚSTAVU PAMÄTI NÁRODA

Orgánmi ÚPN sú podľa § 10 zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa správna rada, dozorná rada a výbor. V roku 2012 orgány ÚPN riadne pracovali.

Správna rada v roku 2012 vykonávala svoju činnosť v súlade so zákonom, s ďalšími právnymi normami a dokumentmi ústavu. Na svojich zasadnutiach prerokovávala základné rozhodnutia vo veci činnosti ústavu. Prerokovala ročnú účtovnú uzávierku a správu o činnosti ÚPN za rok 2011 a návrh rozpočtu na rok 2013. V zložení správnej rady nastali v roku 2012 viaceré zmeny. Funkčné obdobie sa v priebehu roka skončilo štyrom členom: Márii Andrejčákovej (22. mája 2012), Jánovi Lipinskému (3. júla 2012), Lászlóvi Öllösovi (26. apríla 2012) a Jánovi Ondriašovi (2. mája 2012). Na uvoľnené miesta zvolila NR SR 18. septembra 2012 Igora Baku a Karola Janasa a vláda SR vymenovala 13. júna 2012 s účinnosťou od nasledujúceho dňa Andreu Kluknavskú. Členmi správnej rady k 31. decembru 2012 boli: Igor Baka, Karol Janas, Andrea Kluknavská, Augustín Jozef Lang, Anton Malacký, Slavomír Michálek, Ivan A. Petranský (predseda) a Arpád Tarnóczy.

Výbor NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny schválil výročnú správu o činnosti ÚPN za rok 2011 a ročnú účtovnú uzávierku dňa 12. júna 2012. Výročná správa bola prerokovaná v pléne NR SR 26. júna 2012 a NR SR ju schválila. Dňa 5. decembra 2012 vo výbore NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny prerokovali návrh rozpočtu ústavu na rok 2013. Predkladaný návrh rozpočtu navrhoval dotáciu zo štátneho rozpočtu vo výške 1 553 730 €. Výbor NR SR následne prijal uznesenie, ktorým schválil rozpočet.

Dozorná rada je najvyšším kontrolným orgánom ÚPN. Dozerala na činnosť a hospodárenie ústavu, jeho správnej rady a výboru. Na svojich zasadnutiach bola informovaná predstaviteľmi a pracovníkmi ÚPN o činnosti ústavu a jeho jednotlivých úsekoch. V zmysle zákona v nej správna rada prerokovala ročnú účtovnú uzávierku a správu o činnosti ÚPN za rok 2011 a návrh rozpočtu na rok 2013. K personálnym zmenám v jej zložení nedošlo, členmi k 31. decembru 2012 boli Ladislav Bukovszky, Juraj Hamulák (predseda) a Michal Král.

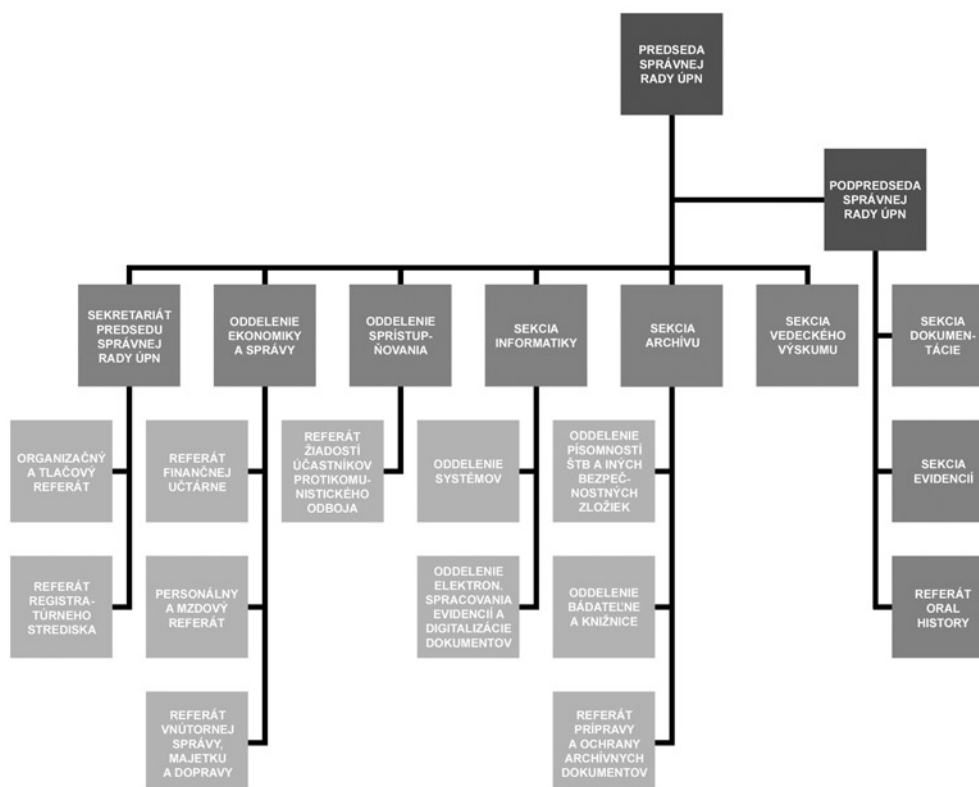
Výbor ÚPN zabezpečoval činnosť ústavu pri plnení úloh podľa zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa a podľa pokynov správnej rady. Na programe zasadnutí výboru boli aj otázky prípravy žiadosti a projektu v rámci OPIS 2, financovania ústavu, postupu digitalizácie dokumentov, zistení kontroly z inšpektorátu práce, ktorá sa uskutočnila v máji 2012, o realizovaných aktivitách a podujatiach v roku 2012 a plánov na rok 2013. V zložení výboru nastali v roku 2012 zmeny. Členstvo v ňom sa skončilo Mariánovi Gulovi (1. mája 2012) a Jánovi Ondriašovi (2. mája 2012). Dňa 24. mája 2012 výbor zvolil za svojho podpredsedu Ľubomíra Morbachera. Za nového člena výboru správna rada 15. augusta 2012 vymenovala Jána Pálffyho. Členmi výboru k 31. decembru 2012 boli: Ľubomír Ďurina, Terézia Holecová, Ondrej Krajňák, Ľubomír Morbacher (podpredseda), Ján Pálffy a Ondrej Podolec.

0123456789101112

Všetci členovia orgánov ÚPN spĺňali podmienku bezúhonnosti podľa § 11 zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa.

PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE ČINNOSTI

Organizačná štruktúra Ústavu pamäti národa sa v priebehu roka 2012 nemenila. Pozostávala zo sekretariátu predsedu správnej rady (riaditeľka Marta Košíková do 8. februára 2012; Ján Pálffy od 9. februára 2012 do 15. augusta 2012 poverený riadením, od 15. augusta 2012 riaditeľ), oddelenia ekonomiky a správy (vedúca Terézia Holecová), oddelenia sprístupňovania (vedúca Jaroslava Plaštiaková), sekcie informatiky (poverený riadením Michal Horeličan), sekcie archívu (riaditeľ Ľubomír Ďurina), sekcie dokumentácie (riaditeľ Ľubomír Morbacher), sekcie evidencií (riaditeľ Marian Gula do 15. augusta 2012; Michal Horeličan od 15. augusta 2012 poverený riadením), sekcie vedeckého výskumu (riaditeľ Ondrej Podolec) a referátu Oral history (Ondrej Krajňák).

Organizačná štruktúra Ústavu pamäti národa

0123456789101112

FINANCOVANIE

V roku 2012 mal Ústav pamäti národa schválený transfer na bežné výdavky zo štátneho rozpočtu vo výške 1 463 570 € a v priebehu roka bola dotácia zvýšená o 57 000 €, čo spolu predstavovalo sumu 1 520 570 €, na kapitálové výdavky v sume 2760 €.

Rozpočtom vyčlenené prostriedky na bežné transfery boli použité na financovanie úloh vyplývajúcich zo zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa v členení podľa rozpočtovej skladby na odmeňovanie zamestnancov v sume 653 331 €, poistné 303 279 € a tovary a služby 546 885 € vrátane nájomného za prenájom kancelárskych a archívnych priestorov, parkovacích miest, nákladov za energie v prenajatých kancelárskych priestoroch. Vyplatené boli transfery zamestnancom v sume 17 064 €, z toho na odstupné a odchodné 15 155 € a náhrada dovolenky v sume 1909 €. Finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu na rok 2012 boli vyčerpané na 99,99 %, zostatok transferu zo štátneho rozpočtu bol 11 €.

Vratky (príjmy z preplatkov z ročného zúčtovania zdravotného poistenia za rok 2011 a z úrokov účtov vedených v bankách z roku 2012) a zostatok transferu zo štátneho rozpočtu spolu v sume 4409,27 € budú vrátené ako príjmy do štátneho rozpočtu.

Majetok Ústavu pamäti národa bol k 1. januáru 2012 v hodnote 1 073 817,20 €, znížený o oprávky v hodnote 1 035 710,34 €, reálna hodnota majetku bola 38 106,96 €. V roku 2012 bol prírastok majetku v sume 4822,17 € a úbytok z dôvodu vyradenia 2857,29 €. Ústav pamäti národa mal k 31. decembru 2012 majetok v celkovej hodnote 1 075 782,18 €, znížený o odpisy v sume 1 047 312,25 €. Reálna hodnota majetku k 31. decembru 2012 bola 28 469,93 €.

V roku 2012 získal Ústav pamäti národa z predaja publikácií, za vydanie fotokópií, za vysielacie práva na filmy, z úrokov bankových účtov, ako aj z grantov, dotácií a darov celkovo 51 713 €.

TLAČ A MÉDIÁ

O činnosť ÚPN sa médiá v roku 2012 zaujímali mimoriadne intenzívne. O výsledkoch svojej činnosti ale aj o problémoch ústav informoval na tlačových besedách. Dňa 18. januára 2012 sa konala tlačová konferencia, na ktorej predseda správnej rady Ivan A. Petranský informoval o zložitej finančnej situácii ústavu, ktorá si následne vynútila redukciiu počtu zamestnancov ÚPN. Na tlačovej konferencii, ktorá sa uskutočnila 31. mája 2012, ústav informoval o zverejnení organizačnej štruktúry a databázy príslušníkov Správy ŠtB pôsobiacej vo Východoslovenskom kraji v rokoch 1969 až 1989. Mimoriadny záujem médií, ale aj širokej verejnosti vyvolala tlačová beseda, na ktorej ÚPN 27. júla 2012 prezentoval rozsudok Ľudového súdu v Košiciach nad Lászlóom Csatárom. Ten v roku 1944 pôsobil ako vysoký policajný funkcionár a politický dôstojník na vtedajšom Policajnom riaditeľstve v Košiciach, ktoré boli okupované Maďarskom. Spis obsahuje viaceré dokumenty, na základe ktorých bol L. Csatary uznaný za vinného a odsúdený na trest smrti. Taktiež veľmi priaznivú odozvu zaznamenala tlačová konferencia z 8. novembra 2012, na ktorej bola zverejnená štruktúra krajských útvarov rozviedky na Slovensku v rokoch 1966 – 1969 a zoznam konšpiračných a prepožičaných bytov rozviedky.

0123456789101112

V januári sa v médiách objavilo viacero zmienok o podujatiach pripravovaných ÚPN. Konkrétne išlo o cyklus Diskusných večerov ÚPN a výstavu o dejinách ŠtB na Slovensku Prísne tajné!, ktorá bola reінštalovaná v Prievidzi a následne v priestoroch Slovenského inštitútu vo Viedni. V druhej polovici januára sa do popredia záujmu verejnosti dostala zložitá finančná situácia ústavu, ktorá viedla k redukcii počtu zamestnancov ÚPN. V tejto súvislosti začala rezonovať aj otázka výšky odmien pre členov správnej a dozornej rady ústavu. Slovenské, ale najmä české médiá sa v januári aj vo februári intenzívne venovali medializovanej žalobe Andreja Babiša voči ÚPN. V marci sa hovorilo predovšetkým o zrušení časti výpovedí zamestnancov ústavu po tom, ako Ministerstvo financií SR navýšilo rozpočet ústavu na rok 2012. Médiá sa v marci tradične venovali aj výročiu Sviečkovej manifestácie z roku 1988 a v apríli Dňu nespravodlivo stíhaných a Akcii K. Veľký záujem vzbudil film eŠteBák, na príprave ktorého sa podieľal aj ÚPN. Z akcií ústavu mediálne rezonovala prezentácia zborníka Juh Slovenska po Viedenskej arbitráži 1938 – 1945 v Lučenci, ako aj vedecká konferencia Trnava v rokoch 1939 – 1989.

Od apríla sa častejšie začali objavovať aj príspevky venujúce sa budúcim voľbám a vymenúvaniam nových členov správnej rady. V máji sa uskutočnili podujatia venujúce sa problematike kolektívizácie v Československu. Médiá tiež informovali o návšteve občianskych aktivistov z Tuniska v ÚPN a o udeľovaní dekrétov veteránom protikomunistického odboja v Prešove. Širšiu odozvu našlo aj výročie prvých deportácií Židov zo Slovenska z roku 1942. Koncom mája sa množstvo výstupov venovalo zverejneniu organizačnej štruktúry a databázy príslušníkov Správy ŠtB pôsobiacich vo Východoslovenskom kraji v rokoch 1969 až 1989. Jún a júl sa niesol v znamení volieb nových členov Správnej rady ÚPN, ako aj prezentácie zborníka Juh Slovenska po Viedenskej arbitráži 1938 – 1945 v Rožňave. Začiatkom júla prilákalo veľký záujem médií prijatie Jána Bobáka do ÚPN, ako historika a bývalého člena KSČ a pracovníka Ústavu marxizmu-leninizmu pri ÚV KSS. Ústav sa pozitívne zviditeľnil koncom júla zverejnením rozsudku Ľudového súdu v Košiciach nad Lászlóom Csatárom. Táto téma veľmi intenzívne rezonovala aj počas augusta, keď sa opätovne do popredia dostala aj téma voľby členov správnej rady. Pracovníci ústavu sa v médiách objavili aj v súvislosti s vyjadreniami k výročiam invázie vojsk štátov Varšavskej zmluvy do ČSSR, povstania v roku 1944 a Akcie R. Druhá polovica septembra sa niesla v znamení podujatí organizovaných pri príležitosti 10. výročia prijatia zákona o pamäti národa. O možných kandidátoch na funkciu predsedu Správnej rady ÚPN sa začalo hovoriť v polovici októbra. Zvýšenú pozornosť ústav tradične zaznamenal v mesiaci november, v ktorom sa uskutočnilo viacero podujatí pri príležitosti výročia Nežnej revolúcie. Médiá priniesli správy o filmovom Festivale slobody, ktorý sa uskutočnil v kine Lumière v centre Bratislavy, o pietnej spomienke pri pamätnej tabuli venovanej pochodu študentov bratislavských škôl zo 16. novembra 1989 a o otvorení výstavy Protikomunistický odboj na Slovensku. Prvej voľbe predsedu Správnej rady ÚPN sa médiá venovali v novembri, keď na tento post kandidovali František Mikloško a Michal Dzurjanin. Veľký záujem v tomto mesiaci vzbudzovala aj osoba Alexandra Dubčeka, od tragickej smrti ktorého uplynulo 20 rokov. Pozornosť vyvolala aj reінštalácia výstavy Prísne tajné! v Rajec-kých Tepliciach. Nebývalú odozvu tiež zaznamenala tlačová beseda z 8. novembra 2012, na ktorej bola zverejnená štruktúra krajských útvarov rozviedky na Slovensku v rokoch 1966 – 1969 a zoznam konšpiračných a prepožičaných bytov rozviedky. V decembri sa objavili príspevky o rozpočte ústavu na rok 2013. Televízia JOJ počas vianočných sviatkov vo svojom spravodajstve už tradične odvysielala cyklus reportáží pripravených v spolupráci s ÚPN, tento rok sa v nich venovala Bielej légii a ilegálnym prechodom cez hranice.

0123456789101112

Tlačová beseda, na ktorej ÚPN prezentoval rozsudok Ľudového súdu v Košiciach nad Lászlóom Csatárym

Počas celého roka sa médiá venovali aj súdnym sporom Šťastný vs. Široký a Sokol vs. .týždeň, priestorovému provizóriu ÚPN a prinášali informácie o knižných novinkách z produkcie ústavu, ako aj o prepúšťaní zamestnancov ÚPN.

ÚPN svoju činnosť opieral o spoluprácu s inštitúciami, ktoré sa zaoberajú audiovizuálnou tvorbou. Nakrútené svedectvá, uložené v audiovizuálnom archíve ÚPN sprístupňuje verejnosti prostredníctvom TV vysielania. V roku 2012 na obrazovkách STV 2, TV LUX a TV NOE mohli diváci sledovať nasledovné filmy z produkcie ÚPN: V tieni času, Prežili sme GULAG, November+20, Sviečková manifestácia, Ako som mal začať 3. svetovú vojnu, Bohom zabudnuté kúty, Jozef a jeho bratia, Junáci z prachu a Tóny v tichu. Na výrobe TV reportáži z obdobia neslobody ústav spolupracoval s každou televíziou. Do mediálnej spolupráce sa okrem internetových médií intenzívne zapojili aj TV LUX, TV NOE, DOKU CS, SRo, Rádio Lumen a Katolícke noviny.

Začiatkom novembra záujem elektronických médií prilákala premiéra dokumentárneho filmu ÚPN s názvom Arbitráž (réžia: Ľubo Polák).

V novembri bola na obrazovkách TV LUX pravidelne vysielaná upútavka na filmovú prehliadku – Festival slobody. Pri tejto príležitosti TV LUX odvysielala hodinovú diskusiu zameranú na činnosť a audiovizuálnu tvorbu ÚPN. Festival slobody zaznamenal mimoriadny záujem médií, ktorý sa odrazil v bohatej medializácii podujatia. V čase konania Festivalu slobody sa mediálna spolupráca rozšírila o vysielanie reklamných spotov v rádiu Lumen. Články o festivale sa objavili v periodikách Noviny SK, Film SK a v spravodajstve RTVS.

0123456789101112

Diskusné relácie v médiách: 23. októbra 2012 živá hodinová diskusia v TV LUX na tému Vyrovnávanie sa s minulosťou. Hostia relácie: Ondrej Krajňák, Pavol Jakubčín a Tomáš Vítek. Dňa 17. novembra bola živá hodinová diskusia v rádiu Lumen na tému November '89 a činnosť ÚPN. Hostia relácie: Peter Jašek, Marián Gula a Ondrej Krajňák.

Napriek veľmi ťažkej situácii, v ktorej sa ústav ocitol najmä vďaka zložitým finančným podmienkam, možno mediálny obraz Ústavu pamäti národa v roku 2012 hodnotiť ako prevažne neutrálny až pozitívny.

AGENDA SÚDNYCH SPOROV

Počas roka 2012 bol ústav účastníkom konania v štrnástich súdnych sporoch. Prevažnú časť tvorili žaloby na ochranu osobnosti, v ktorých sa žalobcovia domáhali určenia, že sú neoprávnene evidovaní v registračných protokoloch Štátnej bezpečnosti. V troch prípadoch sa domáhali aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Ústav priebežne zverejšoval všetky právoplatné rozsudky na svojej webovej stránke.

V roku 2012 boli podané tri žaloby o určenie neplatnosti skončenia pracovného pomeru. O týchto žalobách nebolo k 31. decembru 2012 rozhodnuté.

POSKYTOVANIE INFORMÁCIÍ ŠTÁTNYM ORGÁNOM

ÚPN poskytuje štátnym inštitúciám (Národný bezpečnostný úrad, Slovenská informačná služba, Vojenské obranné spravodajstvo, Ministerstvo obrany SR) podklady na plnenie zákonom stanovených úloh. V roku 2012 vybavil ÚPN celkovo 1527 žiadostí, z toho od NBÚ 692, VOS 477, SIS 5, MO SR 50, MO ČR 16, bádateľské listy 187 a ostatné písomnosti 100 spisov.

MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA

ÚPN v priebehu roka 2012 pokračoval v rozvíjaní medzinárodných aktivít. Spolupráca prebiehala predovšetkým s obdobnými inštitúciami z krajín strednej a východnej Európy, s ktorými ÚPN uzavrel dvojstranné zmluvy o spolupráci v predchádzajúcich rokoch (Ústav národnej pamäti v Poľsku, Ústav pre štúdium totalitných režimov v Česku, Národná rada pre štúdium archívov Securitate v Rumunsku a i.).

V roku 2012 sa Ústav pamäti národa aktívne podieľal na činnosti Európskej siete úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície, ktorú v roku 2008 vytvorili inštitúcie z Nemecka, Rumunska, Poľska, Bulharska, Česka, Maďarska a Slovenska. Dňa 21. februára 2012 sa predseda Správnej rady ÚPN Ivan A. Petranský zúčastnil v Sofii na zasadnutí predstaviteľov siete. Od februára do septembra 2012 bol ÚPN predsedajúcou inštitúciou siete. V dňoch 20. – 21. septembra 2012 sa v Bratislave uskutočnilo zasadnutie predstaviteľov siete. Inštitúcie na ňom spoločne vyjadrili svoje presvedčenie, že prístup k dokumentom bývalých tajných polícií, ktorý je garantovaný ich presunom do nezávislej inštitúcie, je dôležitou súčasťou procesu demokratizácie. Rovnako všetci členovia siete vyjadrili

0123456789101112

potrebu vzájomne spolupracovať pri uskutočňovaní vedeckého výskumu, so zvláštnym zreteľom na odboj proti totalitným režimom a vzdelávanie mladej generácie. Za pozorovateľa v rámci siete bolo na návrh ÚPN prijaté slovinské Študijné centrum národného zmierenia. Súčasťou stretnutia členov siete bol vedecký seminár Vyrovnanie sa s totalitnou minulosťou – od trestnoprávnej roviny po vedecký výskum.

Zasadnutie predstaviteľov Európskej siete úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície v Bratislave

V roku 2012 ÚPN pokračoval v spolupráci s Nemeckom, Poľskom a Maďarskom v rámci Európskej siete Pamäť a Solidarita, ktorej cieľom je dokumentovať dejiny totalitných režimov v 20. storočí, predovšetkým s ohľadom na teritórium strednej a východnej Európy. Predseda Správnej rady ÚPN Ivan A. Petranský bol členom riadiaceho výboru siete. Zástupcovia Slovenska sa v roku 2012 zúčastnili na rokovaní orgánov siete. V rámci vzájomnej spolupráce ÚPN a Európskej siete Pamäť a Solidarita sa v roku 2012 uskutočnil úspešný filmový Festival slobody a niekoľko vedeckých konferencií a seminárov.

ÚPN sa stal súčasťou medzinárodnej iniciatívy zameranej na vytvorenie spoločného múzea totalitných režimov v Európe v 20. storočí. Počas Európskeho dňa pamiatky obetí totalitných režimov 23. augusta 2012 predseda Správnej rady ÚPN Ivan A. Petranský podpísal spolu s predstaviteľmi ďalších európskych inštitúcií v Budapešti dohodu o postupe vedúcom k založeniu takéhoto múzea.

0123456789101112

ÚPN mal vďaka finančnej podpore Európskej komisie možnosť pokračovať v spolupráci na medzinárodnom projekte Spoločenstva európskej pamäti Memory of Nation (Pamäť národa). Cieľom projektu je sprístupniť na internetovom portáli www.memoryofnation.eu svedectvá o totalitných režimoch. Projekt sústreďuje výpovede ľudí o období neslobody.

Prostredníctvom programu EK Európa pre občanov, v rámci akcie nazvanej „Aktívna európska pamiatka“, bolo možné realizovať projekt ÚPN s názvom Sila svedectva, ktorého náplňou bolo pokračovanie nakrúcania, detailného spracúvania a publikovania svedeckých výpovedí pamätníkov fašizmu a komunizmu. Cieľom projektu bolo sprístupniť nakrútené svedectvá Oral history čo možno najširšiemu spektru európskych čitateľov. Výstupom projektu je slovensko-anglická publikácia s názvom Sila svedectva, ktorá zahŕňa príbehy ľudí prenasledovaných počas fašistickej alebo komunistickej totality. Súčasťou publikácie je aj DVD, ktoré obsahuje deväť krátkych dokumentov z obdobia neslobody. Dokumenty sprevádzajú jednotlivé kapitoly publikácie. Projekt finančne podporil nakrúcanie 40 svedeckých výpovedí oral history a spoluprácu so študentmi vysokých škôl. Študenti sa venovali spracovávaniu a publikovaniu životopisných profilov pamätníkov z obdobia neslobody na internetových stránkach www.memoryofnation.eu a na www.upn.gov.sk.

Koncom roka 2012 ÚPN začal s realizáciou ďalšieho projektu podporeného Európskou komisiou s názvom Hľadanie pravdy, ktorého cieľom je zúročiť doterajšie výstupy referátu Oral history a zamestnancov ÚPN. Projekt je venovaný prednáškam na stredných a vysokých školách.

Vo februári 2012 navštívil ÚPN Dr. Łukasz Kamiński, predseda poľského IPN

0123456789101112

AGENDA ÚČASTNÍKOV PROTIKOMUNISTICKÉHO ODBOJA

Podľa § 11 zákona č. 219/2006 Z. z. o protikomunistickom odboji a podľa § 8 zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa ÚPN rozhoduje o priznaní postavenia účastníka protikomunistického odboja. Tento štatút je oprávnený získať občan, ktorý sa v období rokov 1944 – 1989 postavil na odpor proti komunistickému režimu. ÚPN o priznaní štatútu rozhoduje na základe písomnej žiadosti, súčasťou ktorej je dotazník. Údaje z dotazníka sa podľa možnosti a dostupnosti údajov overujú vyhľadávaním náležitých dokumentov uložených v archívoch. Pri skúmaní oprávnenosti žiadosti sa zisťujú aj možné prekážky, ktoré sú v zákone uvedené. ÚPN v roku 2012 po prvýkrát využil možnosť, ktorá mu vyplýva zo zákona č. 219/2006 Z. z. o protikomunistickom odboji podľa § 11 ods. 4 a z vlastného rozhodnutia priznal postavenie účastníka protikomunistického odboja in memoriam jednej osobe.

V roku 2012 bolo riešených 170 prípadov, z toho 169 žiadostí a jeden z vlastného rozhodnutia. Problémom naďalej ostávala nekompletnosť požadovaných dokladov. Celkovo ÚPN v roku 2012 zaslal dožiadania v 119 prípadoch a vyjadrenia v 13 sporných prípadoch. Z dožiadaní ostalo 13 bez spätnej odozvy do konca roka. Eviduje sa celkovo 71 dožiadaní bez spätnej odozvy k 31. decembru 2012. Zo 119 zaslaných dožiadaní ÚPN žiadal v 27 prípadoch správne fotografie, v 53 prípadoch kópiu úmrtného listu, v 3 prípadoch kópiu rehabilitačného rozhodnutia, v 21 prípadoch potvrdenie o zaradení do PTP či TNP (z toho v 7 prípadoch Vojenský archív v Trnave), v 11 prípadoch vyplnený dotazník, v 5 prípadoch miesto narodenia, v 2 prípadoch dátum narodenia blízkej osoby, v 40 prípadoch čestné vyhlásenie a po jednom prípade súdne rozhodnutie a vyjadrenie k osobnému zväzku. Vo viacerých prípadoch sú dôvody dožiadania kumulované.

0123456789101112

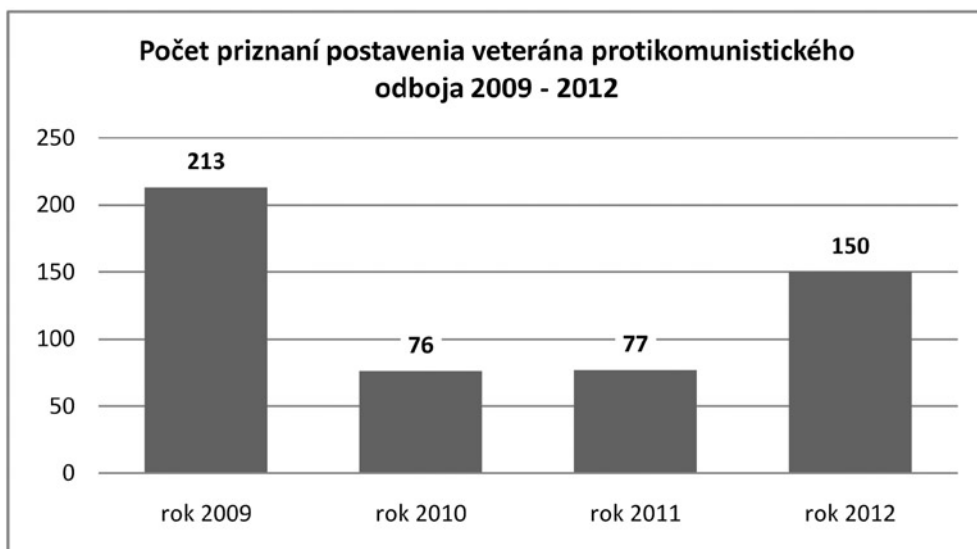
Doteraz ÚPN priznal k 31. decembru 2012 postavenie účastníka protikomunistického odboja celkovo 576 osobám. V roku 2012 priznal a udelil tento štatút 146 žiadateľom, čo je dvojnásobný nárast v porovnaní s predchádzajúcim rokom, pričom v 75 prípadoch išlo o postavenie účastníka protikomunistického odboja in memoriam. Najpočetnejšiu kategóriu tvorili osoby zaradené v minulosti do PTP – 119 prípadov, druhou najčastejšou kategóriou boli politickí väzni, ktorým bol udelený štatút v 20 prípadoch. V 5 prípadoch došlo ku kumulácii práve týchto dvoch faktorov. V jednom prípade išlo o osobu zaradenú do TNP a u jedného človeka došlo ku kumulácii troch dôvodov: PTP, TNP aj postavenie politického väzňa. Osobám, ktorým sa kladne vyhovelo, vydal ÚPN rozhodnutie a preukaz účastníka protikomunistického odboja.

AGENDA VETERÁNOV PROTIKOMUNISTICKÉHO ODBOJA

V roku 2009 ÚPN začal priznávať oprávneným žiadateľom aj postavenie veterána protikomunistického odboja podľa zákona č. 58/2009 Z. z. ÚPN udelil k 31. decembru 2012 tento štatút a vydal preukaz veterána protikomunistického odboja celkovo 516 osobám. Spolupracuje s Vojenským úradom sociálneho zabezpečenia, kde predložil informácie o všetkých doteraz udelených priznaniach, z čoho bolo 136 priznaní veteránom protikomunistického odboja in memoriam.

V roku 2012 Ústav pamäti národa priznal a udelili tento štatút 150 žiadateľom, pričom v 76 prípadoch išlo o postavenie veterána protikomunistického odboja in memoriam. Preukazy následne vydal ich blízkym osobám. Blízkymi osobami boli v 64 prípadoch manželky, v 4 prípadoch dcéry, v 4 prípadoch synovia a po jednom prípade sestra, nevesta a brat. Po prvýkrát v jednom prípade ÚPN využil ustanovenie § 11b ods. 2, písm. a) zákona č. 219/2006 Z. z. o protikomunistickom odboji, začal konanie a rozhodol z vlastného podnetu.

0123456789101112

Osoby, ktorým bol v roku 2012 udelený štatút veterána protikomunistického odboja (z toho in memoriam) – rozdelenie do krajov podľa súčasného bydliska, či bydliska ich blízkych osôb:

B. Bystrica	10/9
Bratislava	7/2
Košice	1/1
Nitra	43/22
Prešov	27/14
Trenčín	11/5
Trnava	33/11
Žilina	18/12
zahraničie	0/0

Slávnostné odovzdávanie preukazov a dekrétov veterána protikomunistického odboja v Prešove

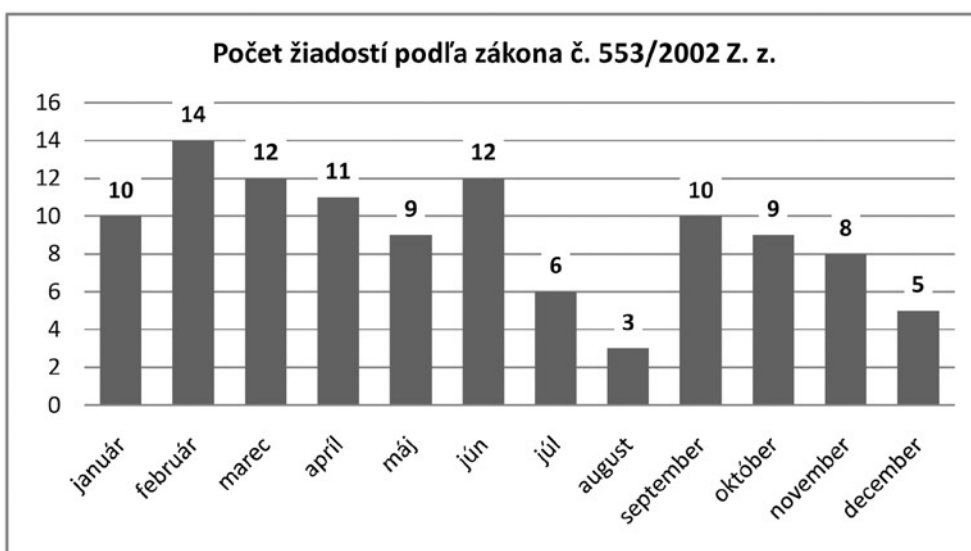
ÚPN po iniciovaní a nadviazaní spolupráce so samosprávnymi krajinami v Slovenskej republike pokračoval v slávnostnom verejnom odovzdávaní preukazov a dekrétov o priznaní postavenia veterána protikomunistického odboja, a to buď žijúcim veteránom, alebo blízkym osobám veteránov in memoriam. K odovzdávaniam preukazov a dekrétov došlo v dvoch krajinách, vo všetkých už po druhýkrát. Odovzdávanie sa uskutočnilo 29. mája 2012 v Prešove, kde bolo pripravených 38 ocenení, z toho 14 in memoriam. V rámci Trnavského samosprávneho kraja boli v Trnave slávnostne odovzdané dekréty 32 veteránom protikomunistického odboja dňa 22. októbra 2012, z toho 15 in memoriam.

0123456789101112

3 SPRÍSTUPŇOVANIE DOKUMENTOV

Ústav pamäti národa na základe písomnej žiadosti podľa § 17 a 18 zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa sprístupňuje žiadateľom dokumenty po bývalých bezpečnostných zložkách štátu z obdobia rokov 1939 – 1989.

V roku 2012 ÚPN prijal 109 žiadostí fyzických osôb o sprístupnenie dokumentov.

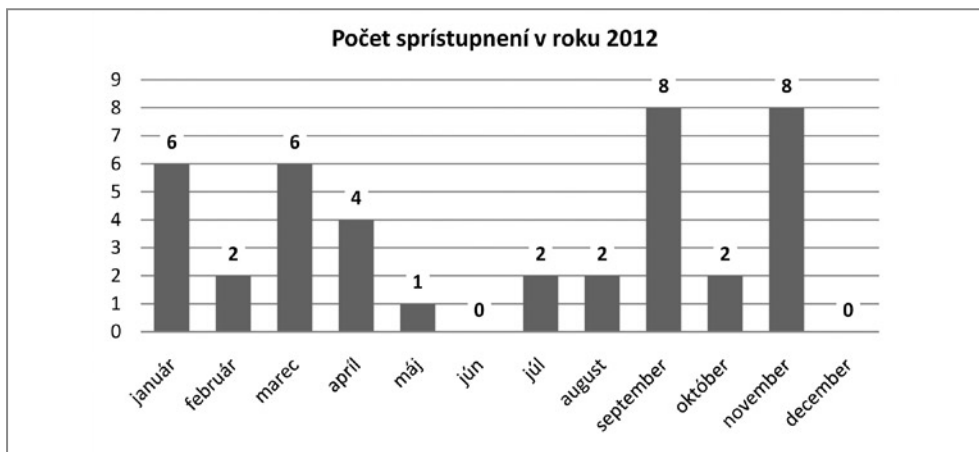

V porovnaní s rokom 2011 bol počet žiadostí nižší o 27,82 %.

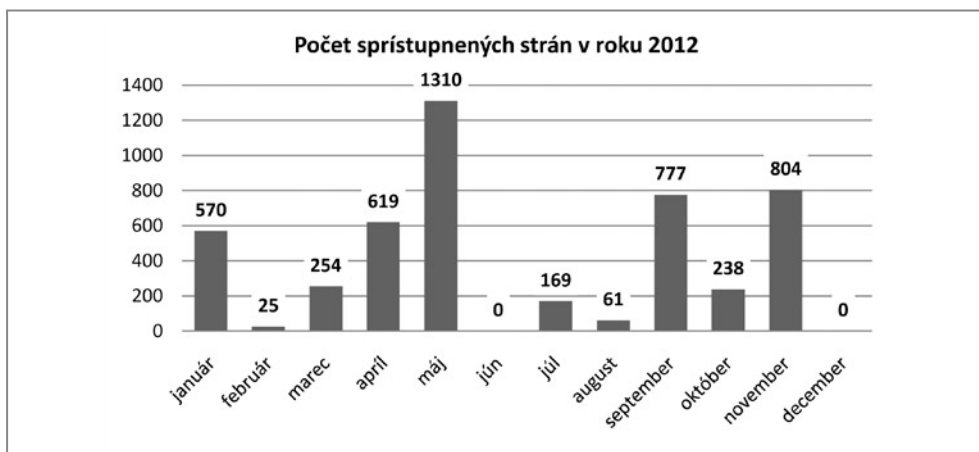

0123456789101112

V roku 2012 sa s dokumentmi vyžiadanými podľa § 17 a 18 zákona č. 553/2002 Z. z. oboznámilo 41 osôb.

ÚPN pripravil a sprístupnil žiadateľom celkovo 4827 strán dokumentov.

Od roku 2011 odborný referent oddelenia sprístupňovania v priestoroch Archívu ÚPN a podľa jeho potrieb spracováva zhrnutia poznatkov k archívnym fondom ÚPN v osobitnom režime. V roku 2012 bolo vypracovaných 62 zhrnutí. V 44 prípadoch bolo odporúčané sprístupnenie a v 18 prípadoch bolo odporúčané čiastočné sprístupnenie konkrétneho zväzku. V jednom prípade bolo odporúčané sprístupnenie aj s archivovaným vyjadrením osoby, na ktorú bol zväzok vedený, keďže táto osoba využila svoje zákonné právo podľa § 23 ods. 2 zákona o ÚPN č. 553/2002 Z. z. a podala k zväzku vyjadrenie. Pre vypracovanie týchto zhrnutí poznatkov a posúdení odporúčania sprístupnenia bolo spracovaných 4243 opaginovaných archívnych listov s textom aj na 529 reverzných stranách, čiže celkovo bolo spracovaných 4772 strán. V roku 2012 žiadosti bádateľov v osobitnom režime boli v režime priebežného vybavovania.

0123456789101112

4 ARCHÍV

ARCHÍVNE FONDY

Najvýznamnejšou akvizíciou roku 2012 bola záchrana osobného fondu politického väzňa Ivana Štelcera z Trenčína v rozsahu približne 10 bm.

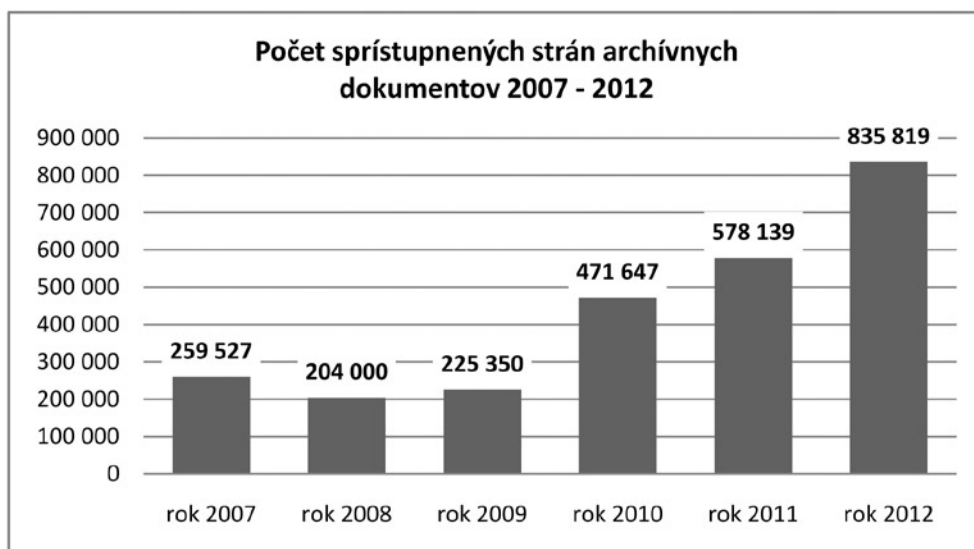
Uskutočnila sa reinventarizácia fondu KS ZNB S-ŠtB Bratislava, 1. odbor (ukončené). Vykonala sa identifikácia a roztriedenie zlomkov z rozsypu (od SIS): XII. správa ZNB cca 0,5 bm; I. II. III. odbor KS ZNB S-ŠtB Bratislava spolu s Vnútroňým odborom a Analytickým odborom KS ZNB S-ŠtB Bratislava – cca 2 bm. Neidentifikovaná zostala len 1 škatuľa dokumentov. Bol spracovaný fond KS ZNB S-ŠtB Banská Bystrica – Organizačno-analytický odbor OAO. Vykonala sa kontrola zväzkovej agendy – kompletne bolo ukončené: BA-V, KE-V, BA-OB, BA-Z, BA-A, KE-V, BA-SR, BA-T, BA-A, BB-V a nedokončené zostali BA-S. Boli scelené všetky fondy, v rámci tejto činnosti došlo k preškatuľovaniu časti fondov a zaškatuľovaniu veľkorozmerných dokumentov.

0123456789101112

ŠTUDOVŇA

Celkovo bol z depozitov archívu vybraný materiál v počte 3418 položiek, z toho do študovne 2933 položiek, na prípravu materiálov pre skenovacie pracovisko 451 položiek, pre administratívu žiadostí NBÚ, VOS a iné 34 položiek. Počet listov archívneho materiálu pripraveného pre skenovacie pracovisko bol 71 825. Počet strán archívneho materiálu sprístupnených cez študovňu Archívu ÚPN bol 835 819.

Prostredníctvom študovne boli sprístupnené tlačoviny z Historickej knižnice Ústavu marxizmu-leninizmu ÚV KSS (denníky a periodiká) v počte 249 zväzkov. Počet knižných výpožičiek z Historickej knižnice Ústavu marxizmu-leninizmu ÚV KSS bol 40 titulov. Počet výpožičiek z Príručnej vedeckej knižnice bol 93 titulov. Počet vypožičaných mikrofilmov bol 460 (1033 listov).

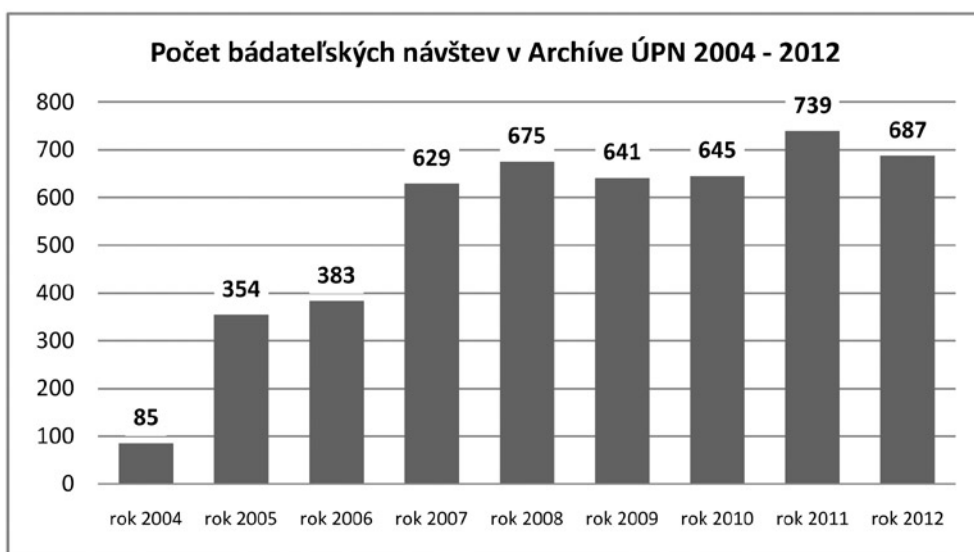
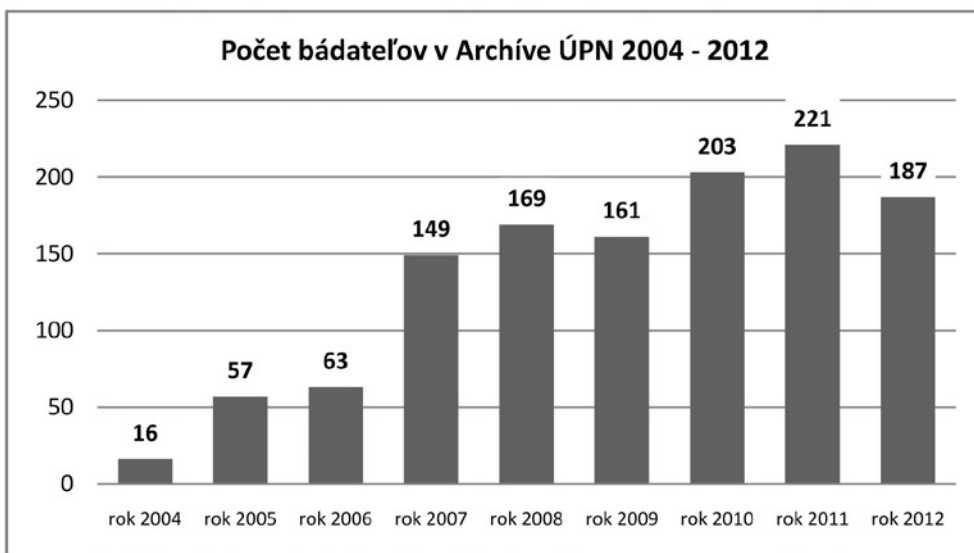
Počet bádateľov v študovni Archívu ÚPN bol 187. Z toho bolo 158 externých bádateľov a 29 zamestnancov ÚPN. Počet bádateľských návštev v študovni Archívu ÚPN bol 687. Z toho bolo 474 návštev externých bádateľov a 213 návštev zamestnancov ÚPN.

Bolo vydaných 87 povolení pre používanie digitálneho fotoaparátu pre študijné účely a 28 povolení pre používanie reprografických prístrojov a kamier pre mediálne účely.

Najčastejším účelom sprístupnenia bolo vedecké spracovanie (bakalárske, diplomové práce, výskumné projekty), ktoré uskutočnilo 108 bádateľov. Nasledovali nazretia súkromného charakteru, napr. štúdium vlastného spisu či spisu blízkej osoby (30 bádateľov), príprava dokumentárnych filmov (25 bádateľov), nazretia úradného charakteru (13 bádateľov) a spravodajstvo a publicistika (11 bádateľov).

0123456789101112

Najčastejšie sa vyskytujúcim tematickým okruhom štúdia boli Dejiny cirkví, perzekúcia, vzťah cirkví a ŠtB (45 bádateľov). Ďalšími okruhmi boli Perzekúcia osôb (38 bádateľov), Organizácia, metodika a činnosť ŠtB (35 bádateľov), Genealógie (19 bádateľov), Obdobie Slovenského štátu (11 bádateľov), Problematika ochrany hraníc ČSSR (7 bádateľov), Problematika exilu (6 bádateľov), Normalizácia (5 bádateľov), Menšiny na Slovensku (3 bádateľa). Študovňa Archívu ÚPN zaznamenala aj záujemcov o témy: Gustáv Husák v odboji (1938 – 1943), Kynológia v Zbore národnej bezpečnosti, Študentské politické aktivity v rokoch 1968 – 1969, Súdne procesy s roľníkmi počas kolektívizácie slovenského poľnohospodárstva v 50. rokoch 20. storočia, Trať mládeže, Vavro Šrobár a maďarská otázka.

0123456789101112

5 VEDECKÝ VÝSKUM A DOKUMENTÁCIA

OKRUHY VEDECKÉHO VÝSKUMU A DOKUMENTÁCIE

Základný vedecký výskum a dokumentácia na pôde ÚPN sa realizovali v rámci desiatich okruhov.

Politický systém, režim a spoločnosť na Slovensku 1939 – 1945

Riešitelia: PhDr. Martin Lacko, PhD.; Ondrej Podolec, PhD.; PhDr. Peter Sokolovič, PhD.

Cieľom výskumného okruhu je výskum politického systému a režimu Slovenskej republiky z rokov 1939 – 1945 v perspektíve ich vývoja a premien. Medzi priority výskumu patrí výskum štruktúry a činnosti jednotlivých inštitúcií štátu, odbojových aktivít, ako aj štruktúrne a sociálne zmeny v slovenskej spoločnosti. Riešitelia sa zameriavali predovšetkým na vybrané aspekty tejto oblasti, ktoré doteraz neboli uspokojivo vedecky zmapované. Konkrétne ide o výskum inštitúcií SR (Snem SR, Štátna rada), ako aj ozbrojených pilierov štátnej moci: armáda, finančná stráž. Výskum bol v roku 2012 zameraný aj na jeden z odborne najmenej spracovaných mocenských ozbrojených pilierov režimu – žandárstvo.

Výstupmi k tomuto okruhu je biografická štúdiu M. Lacka o živote a činnosti prvého (a posledného) slovenského generála žandárstva Timotheusa Ištoka (1891 – 1947). K výstupom výskumného okruhu patrí aj popularizačno-odborná monografia M. Lacka Dwuramienny krzyż w cieniu swastyki. Republika Słowacka 1939 – 1945 (Lublin 2012), ktorá je prakticky opraveným, doplneným a značne rozšíreným vydaním monografie Slovenská republika 1939 – 1945 (Bratislava 2008), avšak so zameraním na poľského čitateľa. O. Podolec publikoval štúdiu o politickom procese na prelome rokov 1944 a 1945 Proces so Šrobárom a jeho právne a politické pozadie.

Osudy slovenských Židov 1939 – 1945

Riešiteľ: PhDr. Martina Fiamová

Výskum je orientovaný tromi základnými smermi: zistenie a spracovanie základných údajov o židovskej komunite na Slovensku, obmedzovanie ľudských práv Židov a majetková perzekúcia, ktorá sa doposiaľ týkala likvidácií a arizácií podnikového majetku. Zameriava sa na zhromažďovanie digitalizovaných archívnych dokumentov o perzekúciách Židov na Slovensku v rokoch 1939 – 1945 (podľa tematického rozdelenia) a spracovanie elektronickej databázy a subdatabáz, ktoré sú zverejňované na internetovej stránke ÚPN.

Výskum problematiky pokračoval v roku 2012 spracovávaním arizácie poľnohospodárskeho majetku Židov na Slovensku vo fondoch Slovenského národného archívu v Bratislave. Riešiteľka pokračovala v spracovaní rozsiahleho zborníka z konferencie Proti-židovské zákonodarstvo na Slovensku a v Európe, ktorý bol pripravovaný v spolupráci s Európskou sieťou Pamät' a Solidarita a ktorý bude publikovaný v slovenskej aj anglic-

0123456789101112

kej verzii. Riešiteľka zároveň v roku 2012 spracovala svoj výskum do troch publikovaných vedeckých štúdií (Štátny pozemkový úrad a jeho miesto v procese arizácie židovského pozemkového majetku; Židovská komunita v Trenčíne v čase holokaustu; Židia na Slovensku v rokoch 1938 – 1945 s prihliadnutím na situáciu v Malackách) a s príspevkom vystúpila na troch vedeckých konferenciách, z toho jednej zahraničnej.

Perzekúcie obyvateľstva na národnostnom základe 1938 – 1989

Riešitelia: Mgr. Ján Mitáč

Cieľom výskumu je zmapovať perzekúcie obyvateľstva na národnostnom základe predovšetkým na územiach, ktoré aj so svojimi obyvateľmi niekoľkokrát zmenili štátnu príslušnosť. V roku 2012 spočívalo ťažisko výskumu na území, ktoré bolo arbitrážnym rozhodnutím nacistického Nemecka a fašistického Talianska pririeknuté k Maďarsku (územie južného Slovenska).

Riešiteľ sa v rámci svojho výskumu zameril na mapovanie svedectiev ešte žijúcich obyvateľov, ako aj na archívny výskum v regionálnych archívoch. Výstupmi v roku 2012 bol predovšetkým dokumentárny film Arbitráž, ktorého premiéra sa uskutočnila v rámci Festivalu slobody v novembri 2012 v Bratislave. Išlo o prvý dokumentárny film zachytávajúci perzekúcie na tomto území. Ďalším výstupom bola vedecká štúdia riešiteľa Ohlas Viedenskej arbitráže v Trnave a okolí. Riešiteľ sa v roku 2012 zaoberal aj vývojom na tomto území po roku 1945, keď absolvoval archívny výskum k pripravovanej štúdií o ľudovom súdnictve na južnom Slovensku 1945 – 1948, ktorá má vyjsť v časopise Pamäť národa v roku 2013.

Retribučné súdnictvo na Slovensku

Riešitelia: Ondrej Podolec, PhD.; PhDr. Peter Sokolovič, PhD.; PhDr. Tomáš Klubert, PhD.

Cieľom tohto okruhu je podať ucelený obraz fenoménu retribučného súdnictva na Slovensku, najskôr prostredníctvom vedeckých štúdií a v neskoršej fáze aj publikovaním ucelených edícií dokumentov a perspektívne aj komplexnej monografie. Riešitelia pracovali predovšetkým na edičnej príprave vydania prvých zväzkov edície dokumentov k retribučným procesom.

Výstupmi v roku 2012 bolo publikovanie komentovaných dokumentov T. Kluberta s názvom Situácia na Slovensku počas procesu s Dr. Jozefom Tisom a spol. z hľadiska československých bezpečnostných orgánov v časopise Pamäť národa a publikovaná štúdia O. Podolca K retribučným súdnym procesom s poslancami Snemu Slovenskej republiky.

Politické procesy na Slovensku po roku 1948 a rehabilitácie

Riešitelia: Mgr. Lenka Bernátová; Mgr. Branislav Kinčok

Výskumný okruh sa zaoberá vykonávanými súdnymi procesmi najmä z prvej polovice 50. rokov a následným rehabilitáciami v 60. rokoch. V rámci okruhu vydal ÚPN v posledných rokoch viacero štúdií a dokumentov k rôznym politickým procesom.

0123456789101112

V časopise Pamäť národa má aj vlastnú rubriku s názvom Obete, ktorá podrobnejšie skúma obeť vykonštruovaných procesov na Slovensku po roku 1948.

V roku 2012 riešiteľ B. Kinčok pokračoval v podrobnom skúmaní problematiky tzv. buržoázneho nacionalizmu na Slovensku a zaoberal sa najvýznamnejším procesom v 50. rokoch na Slovensku – procesom s G. Husákom a spol. Na vydanie pripravoval edíciu dokumentov, venovanú tomuto procesu. V roku 2012 sa zaoberal aj prípravou vedeckej konferencie o G. Husákovi, ktorá sa uskutočnila v januári 2013.

Riešiteľ absolvoval výskum vo viacerých archívoch na Slovensku a v Česku (predovšetkým v Slovenskom národnom archíve a Národnom archíve v Prahe).

Výstupmi v roku 2012 boli štúdie B. Kinčoka Trestnoprávne vyrovnanie sa s tzv. slovenskými buržoáznymi nacionalistami. Proces s Gustávom Husákom a spol., ako aj štúdia I. A. Petranského Činnosť Jehovových svedkov a ich perzekúcie v Československu 1948 – 1953, obe publikované v časopise Pamäť národa.

Násilná kolektivizácia poľnohospodárstva

Riešiteľ: PhDr. Martina Fiamová

Výskum sa zameriava na násilnú kolektivizáciu ako jeden z najbolestnejších perzekučných zásahov komunistického režimu. V rámci tohto výskumného okruhu sa uskutočnilo podujatie Obrazy kolektivizácie, ktorého súčasťou bol medzinárodný vedecký seminár, prezentácia výučbového DVD o kolektivizácii v Československu, otvorenie výstavy Vynútené úsmevy, umelé grimasy, potlačené protesty – Propagácia kolektivizácie v Československu a v Rumunsku a filmovej prehliadky o danej problematike v kine Lumière. Multimediálne DVD Obrazy (z) kolektivizácie v súčasnosti ponúka ÚPN zadarmo školám a vzdelávacím inštitúciám.

Riešiteľka uskutočnila archívny výskum vo fondoch Archívu ÚPN, ktorý sa zameriaval na násilné akcie spojené s kolektivizáciou v Prešovskom kraji. Jeho výstupom bolo publikovanie edície dokumentov v českom vedeckom časopise Securitas Imperii s názvom „Vydejte nám krásy, my družstvo nechceme!“ Bezpečnostná situácia v Prešovskom kraji v roku 1953. Medzi výstupy patrili aj vedecká štúdia Metódy presviedčania roľníkov k vstupu do jednotných roľníckych družstiev na prelome 50. a 60. rokov a príspevok na vedeckom seminári Obrazy kolektivizácie: Príprava procesu kolektivizácie v Československu. Riešiteľka zároveň počas celého roka priebežne vybavovala spisovú agendu, v rámci ktorej boli zodpovedané otázky zo strany verejnosti, týkajúce sa problematiky.

Štát a cirkvi 1945 – 1989

Riešiteľ: Mgr. Pavol Jakubčín, PhD.

Výskumný okruh sa venuje snahám vládnej moci v komunistickom Československu o využitie a likvidáciu cirkví i náboženstva ako takého, pričom sa zameriava predovšetkým

0123456789101112

na tie aspekty existencie cirkví, ktorým nebola v doterajšej historiografii venovaná žiadna, prípadne len okrajová pozornosť.

Riešiteľ v rámci výskumného okruhu v roku 2012 absolvoval výskum vo viacerých slovenských archívoch, predovšetkým v Archíve ÚPN a v Slovenskom národnom archíve. Ťažiskovými boli dokumenty mapujúce snahy Štátnej bezpečnosti o preniknutie do štruktúr cirkvi pomocou tajných spolupracovníkov. Popri tom riešiteľ pokračoval aj v zbieraní osobných spomienok kňazov z obdobia komunistickej totality.

Výstupmi výskumného okruhu v roku 2012 bolo vydanie vedeckej monografie s názvom Pastieri v osídloch moci. Komunistický režim a katolícki kňazi na Slovensku v rokoch 1948 – 1968. Monografia mapuje snahy komunistickej štátnej moci o ovládnutie a využitie rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku prostredníctvom jej kňazov. Okrem toho riešiteľ publikoval v časopise Pamäť národa vedeckú štúdiu Mierové hnutie katolíckeho duchovenstva a portrét prenasledovaného kňaza Michala Minárika a vystúpil s príspevkami na jednej domácej vedeckej konferencii a zahraničnom seminári. Ďalej Vládni zmocnenci na biskupskom úrade v Trnave na domácej vedeckej konferencii Trnava v rokoch 1939 – 1989 a v marci 2012 na zahraničnej konferencii The Hungarian and Slovak Catholic Church and the Cooperation with Austria and the Vatican v Rakúsku s príspevkom Ecclesiastical Emigration in the Viewfinder of the State Security.

V roku 2012 pokračovala aj spolupráca na riešení výskumného projektu zameraného na zdokumentovanie životných osudov rímskokatolíckych kňazov v Trnavskej arcidiecéze v období komunistickej totality. Jeho cieľom je priblížiť rozmanité životné osudy kňazov a poukázať na rôznorodosť ich kontaktov so štátnou mocou a jej zložkami.

Slovenské mestá a regióny v totalitnom režime

Riešitelia: PhDr. Peter Sokolovič, PhD.; Mgr. Matej Medvecký, PhD.; PhDr. Martin Lako, PhD.

Cieľom tohto výskumného okruhu je prehĺbiť jestvujúce poznanie, resp. zmapovať jednotlivé vybrané mestá či regióny v období dvoch nedemokratických režimov a súčasne podnietiť miestnych historikov (pracovníkov regionálnych múzeí, archívov, učiteľov dejepisu, členov regionálnych miestnych spolkov či amatérskych historikov a nadšencov) k spolupráci na výskume vybraných miest či regiónov. Cieľom je podrobnejší a vedeckejší pohľad na vybrané výskumné jednotky.

V roku 2012 bolo ťažisko zamerané na výskum dejín jedného z najväčších slovenských miest, Trnavy v rokoch neslobody (1939 – 1945). P. Sokolovič absolvoval archívny výskum vo fondoch Štátneho archívu v Bratislave, pobočka Trnava, ako aj Slovenského národného archívu v Bratislave. V roku 2012 ÚPN usporiadal vedeckú konferenciu Trnava v rokoch 1939 – 1989. Táto konferencia znamenala pozitívny posun v mapovaní výskumu dejín Trnavy v 20. storočí. Značnú časť referujúcich tvorili pracovníci ÚPN. Publikáčnym výstupom v roku 2012 bol konferenčný zborník s rovnomenným názvom Trnava v rokoch 1939 – 1989.

0123456789101112

Obrodný proces a politika KSS v období normalizácie (1968 – 1971)

Riešiteľ: PhDr. Ján Bobák, CSc.

Výskum v rámci tohto okruhu sa začal v polovici roku 2012. Riešiteľ absolvoval archívny výskum k problematike vývoja štruktúr Komunistickej strany Slovenska a spracovával štúdiu Gustáv Husák na zjazde KSS v auguste 1968.

Dejiny Štátnej bezpečnosti

Riešitelia: Mgr. Jerguš Sivoš, PhD.; Mgr. Michal Miklovič; Mgr. Vladimír Palko; Mgr. Matej Medvecký, PhD.; Mgr. Lenka Bernátová; Mgr. Branislav Kinčok; Mgr. Peter Jašek, PhD.

Ťažiskový výskumný okruh ÚPN, ktorý je zameraný na výskum dejín Štátnej bezpečnosti na Slovensku. Okrem výskumu čiastkových problematik bola podstatou práce príprava monografie o vzniku ŠtB, príprava populárno-vedeckej publikácie zhrňujúcej činnosť ŠtB, výskum pôsobenia ŠtB počas normalizácie a začiatok výskumu problematiky pôsobenia československej rozviedky v zahraničí.

Jednotliví riešitelia pokračovali v roku 2012 v archívnom výskume vo všetkých relevantných archívoch, predovšetkým však v Archíve ÚPN a v Archíve bezpečnostných zložiek v Prahe.

Najdôležitejším výstupom bolo publikovanie monografie V stopách železného Felixa. Štátna bezpečnosť na Slovensku v rokoch 1945 – 1989 (autori J. Sivoš, M. Medvecký a P. Jašek), ktorá ako prvá publikácia na Slovensku podala komplexný obraz dejín ŠtB v období komunizmu. Publikácia vyšla aj v anglickej verzii. Popri tomto najvýznamnejšom výstupe publikovali riešitelia viacero vedeckých štúdií, napr. štúdiu P. Jaška Mechanizmus perzekúcií normalizačného režimu. Prípád „Tibor Novotný a spol.“ v časopise Pamäť národa či štúdiu B. Kinčoka Agentúrno-operatívna činnosť Okresného oddelenia Ministerstva vnútra v Trnave v rokoch 1960 – 1966, publikovaná v zborníku Trnava v rokoch 1938 – 1989. M. Medvecký publikoval v českom časopise Securitas Imperii štúdiu Prvý povojnový skonštruovaný proces na Slovensku – Štefan Chalmovský a spol.

V roku 2012 pokračovala rekonštrukcia organizačnej štruktúry a personálneho obsadenia Správy ŠtB Krajskej správy ZNB Košice v rokoch 1966 – 1975. Podrobnou analýzou personálnych spisov a ďalších archívnych dokumentov sa ukončila rekonštrukcia štruktúr teritoriálneho útvaru ŠtB pôsobiaceho na území Východoslovenského kraja v rokoch 1966 – 1989. Sledované obdobie ohraničuje na jednej strane reorganizácia bezpečnostných zložiek v roku 1966 (keď zanikli krajské správy ministerstva vnútra a vznikli krajské správy Zboru národnej bezpečnosti) a na druhej strane pád komunistického režimu v Československu v roku 1989.

Na internetovej stránke ÚPN je od mája 2012 zdokumentované organizačné zaradenie 919 príslušníkov Správy ŠtB Krajskej správy ZNB Košice, ktorí v jej štruktúrach pôsobili počas rokov 1966 až 1989. Uvedené sú tiež jednotlivé organizačné zmeny z rokov 1966, 1971, 1975 a 1989. Zároveň boli na internetovej stránke ÚPN zverejnené podstatné dokumenty (plány činnosti a vyhodnotenia činnosti) tejto teritoriálnej súčasti ŠtB v sledova-

0123456789101112

nom období, čím ÚPN plnil jednu zo zákonných úloh, ktorá vyplýva z § 8, ods. 1, písm. b) a c) zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa.

Ďalším výstupom v novembri 2012 bolo zverejnenie krajských útvarov rozviedky na Slovensku v rokoch 1966 – 1969 a zoznam konšpiračných a prepožičaných bytov rozviedky. Zverejnenie rovnako nadväzovalo na dokumentáciu štruktúr, personálneho obsadenia a činnosti útvarov Štátnej bezpečnosti na Slovensku. Odbornej i laickej verejnosti boli poskytnuté nové informácie o československej rozviedke (Hlavná správa rozviedky), zložke ŠtB, ktorá vykonávala ofenzívne a špionážne úlohy v zahraničí. Po rekonštrukcii boli zverejnené štruktúry krajských útvarov rozviedky na Slovensku v rokoch 1966 – 1969. Prezentovaná rekonštrukcia nadväzuje na v minulosti zverejnenú štruktúru útvarov rozviedky na Slovensku v rokoch 1969 – 1989. ÚPN touto úlohou rovnako plnil jednu zo zákonných úloh, ktorá vyplýva z § 8, ods. 1, písm. b) a c) zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa.

V roku 2012 prebiehal dokumentačný projekt Odsúdení za trestný čin podľa § 109 TZ v rokoch 1977 – 1989. Cieľom je zaznamenanie súdnej perzekúcie občanov, ktorí boli odsúdení za dokonaný alebo nedokonaný politický trestný čin opustenia republiky (§ 109 TZ) a vytvorenie databázy osôb podieľajúcich sa na ich súdnom postihu. Dosiaľ bolo spracované obdobie 1977 – 1989 pri osobách, ktorých sa perzekúcia dotkla v bývalom Západoslovenskom kraji.

Pokračovala personálna a organizačná rekonštrukcia Správy ŠtB Krajskej správy ZNB Banská Bystrica v rokoch 1966 – 1989, ktorej zverejnenie je pripravované na rok 2013.

ZORGANIZOVANÉ VEDECKÉ A ODBORNÉ KONFERENCIE, KOLOKVIÁ A SEMINÁRE

Podľa § 8 ods. 1 písm. h) zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa má Ústav pamäti národa za úlohu usporadúvať semináre a odborné konferencie. Ústav v roku 2012 samostatne či v spolupráci s inými inštitúciami zorganizoval osem vedeckých a odborných konferencií, kolokvií a seminárov.

Región – Štát – Európa

Medzinárodná vedecká konferencia

V dňoch 18. – 20. apríla 2012 zorganizovala Európska sieť Pamäť a Solidarita s Ústavom pamäti národa a ďalšími zahraničnými partnermi (Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im Östlichen Europa Oldenburg, Deutsche Gesellschaft für Osteuropakunde Berlin a Johann-Gottfried-Herder Forschungsrat Marburg) interdisciplinárnu konferenciu o regionálnych identitách v podmienkach nedemokratických režimov v strednej Európe. Podujatie sa konalo v priestoroch veľvyslanectva Slovenskej republiky v Berlíne. Na konferencii odznelo viacero príspevkov analyzujúcich obdobie neslobody v strednej a východnej Európe.

Trnava v rokoch 1939 – 1989

Vedecká konferencia

V dňoch 25. – 26. apríla 2012 zorganizoval Ústav pamäti národa v spolupráci s Filozofickou fakultou Trnavskej univerzity v Trnave a mestom Trnava vedeckú konferenciu pod

0123456789101112

záštitou primátora mesta Trnava Ing. Vladimíra Butka. V priebehu dvoch dní rokovania konferencie odznelo veľa zaujímavých príspevkov, ktoré pokryli široké spektrum trnavských dejín. Popri odborných príspevkoch historikov, ktoré priblížili významné míľniky trnavských dejín v období neslobody, zazneli aj referáty približujúce osudy politických väzňov či iných významných osobností z Trnavy a širšieho okolia.

Vedecká konferencia Trnava v rokoch 1939 – 1989

Obrazy kolektivizácie

Vedecký seminár

V dňoch 9. – 10. mája 2012 zorganizoval ÚPN v Bratislave v spolupráci s Poľským inštitútom v Bratislave, Slovenským filmovým ústavom, Rumunským kultúrnym inštitútom v Prahe a Ústavom pre štúdium totalitných režimov v Prahe podujatie Obrazy kolektivizácie, v rámci ktorého sa uskutočnil medzinárodný vedecký seminár, prezentácia výučbového DVD o kolektivizácii v Československu, výstava Vynútené úsmevy, umelé grimasy, potlačené protesty – Propagácia kolektivizácie v Československu a v Rumunsku a filmová prehliadka o danej problematike v kine Lumière. Na seminári vystúpili popri slovenských aj historici z Česka, Poľska a Rumunska.

Slovensko v rokoch neslobody II. Osobnosti známe – neznáme

Vedecká konferencia

Ústav pamäti národa sa ako spoluorganizátor podieľal na príprave druhého ročníka vedeckej konferencie Slovensko v rokoch neslobody, ktorého hlavnou témou boli osobnosti v slovenských dejinách. Organizátormi podujatia ďalej boli Katedra histórie Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Múzeum SNP v Banskej Bystrici a Katedra histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafá-

0123456789101112

rika v Košiciach. Konferencia sa uskutočnila v Banskej Bystrici v dňoch 22. – 23. mája 2012. Podujatie nadviazalo na tradíciu stretnutí mladých historikov venujúcich sa dejinám 20. storočia. Počas dvojdňovej konferencie mladí historici analyzovali viacero osobností, ktoré zásadným spôsobom prispeli k formovaniu slovenských dejín v období neslobody.

Vyrovňavanie sa s totalitnou minulosťou – od trestnoprávnej roviny po vedecký výskum

Medzinárodný seminár

Dňa 21. septembra 2012 Ústav pamäti národa zorganizoval v Bratislave medzinárodný seminár, na ktorom vystúpili predstavitelia jednotlivých partnerských inštitúcií z Nemecka, Poľska, Česka, Maďarska, Rumunska, Bulharska a Slovenska. Seminár zorganizoval ÚPN v rámci slovenského predsedníctva v Európskej sieti úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície. Predstavitelia jednotlivých inštitúcií vo svojich referátoch priblížili proces vyrovňavania sa s totalitnou minulosťou postkomunistických štátov, ako aj aktivity daných inštitúcií.

Francúzsko a Stredná Európa 1918 – 1941: Veľmocenské determinácie a národnoštátne alternatívy

Medzinárodný workshop

Ústav pamäti národa, Historický ústav Slovenskej akadémie vied a Historický ústav Centra humanitných vied Maďarskej akadémie vied uskutočnili v spolupráci s Európskou sieťou Pamäť a Solidarita v dňoch 26. – 27. septembra 2012 v Budapešti medzinárodný workshop zameraný na regionálne aktivity a dilemy francúzskej zahraničnej politiky, (ne)riešenie konfliktov v rozdelenej strednej Európe či úlohu učebníc dejepisu pri formovaní historickej pamäti.

Železná opona a tragické príbehy útekov

Medzinárodné vedecké kolokvium

Ústav pamäti národa a Európska sieť Pamäť a Solidarita zorganizovali 17. októbra 2012 v hoteli Hradná brána na Devíne kolokvium, ktoré sa venovalo prezentácii príbehov Železnej opony a spôsobom stráženia hraníc socialistických štátov, ako aj pokusom o útek cez Železnú oponu. Na kolokviu vystúpili vedci zo Slovenska, Česka a Nemecka. Ústav pamäti národa zároveň v spolupráci s Európskou sieťou Pamäť a Solidarita prezentoval pripravovaný projekt osadenia pamätných tabúl' obetiam Železnej opony a rekonštrukcie dobových ženíjno-technických prostriedkov používaných Pohraničnou strážou.

„Nepokojný región“ – stredoeurópska politika Veľkej Británie a USA v rokoch 1918 – 1941

Medzinárodný workshop

V dňoch 6. – 7. decembra 2012 sa v Bratislave uskutočnil medzinárodný workshop, ktorého realizáciu umožnila Európska sieť Pamäť a Solidarita. Organizátormi podujatia boli Ústav pamäti národa, Historický ústav Slovenskej akadémie vied a Historický ústav Centra humanitných vied Maďarskej akadémie vied. Na podujatí vystúpili historici zo Slovenska, Česka a Maďarska a prezentovali príspevky na tému veľmocenskej politiky USA a Veľkej Británie voči strednej Európe v prvej polovici 20. storočia. Druhý deň workshopu bol zameraný na edukačné projekty a metódy používané pri výučbe dejín 20. storočia na Slovensku a v Maďarsku.

0123456789101112

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ PRACOVNÍKOV

Pracovníci Ústavu pamäti národa publikovali výsledky svojich výskumov v podobe monografií, štúdií, referátov v konferenčných zborníkoch, ale aj popularizačných článkov. Svoje práce uverejňovali predovšetkým v publikáciách Ústavu pamäti národa (knižné publikácie, časopis Pamäť národa), ale aj v publikáciách a časopisoch iných inštitúcií na Slovensku aj v zahraničí.

AAB – vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách (1)

1. JAKUBČIN, P.: Pastieri v osídľach moci. Komunistický režim a katolícki kňazi na Slovensku v rokoch 1948 – 1968. Bratislava : ÚPN, 2012, 216 strán.

ABB – štúdie v časopisoch a zborníkoch charakteru vedeckej monografie vydané v domácich vydavateľstvách (2)

1. BOBÁK, J.: Rudolf Komandera a Slovenský revolučný odboj (1945 – 1947). In: KOMANDERA, R.: Denník 1945 – 1947. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 7 – 79.
2. BOBÁK, J.: Slovenský revolučný odboj a počiatky organizovaného protikomunistického odboja v zahraničí v rokoch 1945 – 1947. In: JAŠEK, P. (ed.): Protikomunistický odboj v strednej a východnej Európe. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 642 – 693.

ADE – vedecké práce v zahraničných nekarentovaných časopisoch (4)

1. MEDVECKÝ, M.: Intelligence and State Security Forces in Slovakia 1945 – 1948: The Predecessor of Later State Security (Štátna bezpečnosť). Catele CNSAS, roč. III, č. 2 (6)/2010, Bukurešť 2012, s. 37 – 50.
2. MEDVECKÝ, M.: Prvý povojnový skonštruovaný proces na Slovensku – Štefan Chalmovský a spol. Securitas Imperii, roč. XXI, 2012, č. 3, s. 2 – 17.
3. MIKLOVIČ, M.: Reorganizácia rozviedky v roku 1969. Pamäť a dejiny, roč. VI, 2012, č. 3, s. 91 – 98.
4. SIVOŠ, J.: Teritoriálne útvary ŠtB na Slovensku v rokoch 1948 – 1953. Securitas Imperii, roč. XXI, 2012, č. 3, s. 48 – 88.

ADF – vedecké práce v domácich nekarentovaných časopisoch (16)

1. FIAMOVÁ, M.: Štátny pozemkový úrad a jeho miesto v procese arizácie židovského pozemkového majetku. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 3 – 16.
2. JAKUBČIN, P.: V mene mieru. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 54 – 63.
3. JAKUBČIN, P.: Súdne procesy s Michalom Minárikom. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 71 – 78.
4. JAŠEK, P.: Mechanizmus perzekúcií normalizačného režimu. Prípady „Tibor Novotný a spol.“ Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 3, s. 50 – 73.
5. KINČOK, B.: Trestnoprávne vyrovnanie sa s tzv. slovenskými buržoáznymi nacionalistami. Proces s Gustávom Husákom a spol. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 35 – 51.
6. LACKO, M.: Zabudnutá povstalecká vražda. Prípady slovenských dôstojníkov v Ľubietovej 13. októbra 1944. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 3, s. 3 – 32.
7. MEDVECKÝ, M.: K počiatkom československej rozviedky. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 18 – 32.

0123456789101112

8. MIKLOVIČ, M.: Kariéra v rozviedke. Jozef Blažek „GABRIŠ“. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 3, 105 – 115.
9. MITÁČ, J. – ŠTOFKOVÁ, D.: Udalosti v Lučenci po Viedenskej arbitráži a ich dopad na obyvateľstvo mesta a blízkeho okolia. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 3 – 17.
10. PETRANSKÝ, I. A.: Slovenský episkopát 1945 – 1948. Duchovný pastier, roč. LXXXXIII, 2012, č. 1 – 2, s. 73 – 80.
11. PETRANSKÝ, I. A.: Činnosť Jehovových svedkov a ich perzekúcie v Československu 1948 – 1953. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 3, s. 33 – 49.
12. PETRANSKÝ, I. A.: Matica slovenská v rokoch 1945 – 1969. Historický zborník, roč. XXIII, 2012, č. 1 – 2, s. 15 – 29.
13. SIVOŠ, J.: Závratná kariéra v Zbore národnej bezpečnosti. Portrét Jána Majera. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 88 – 95.
14. SIVOŠ, J.: 34 rokov v ŠtB. Portrét Michala Dudáša. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 79 – 87.
15. SIVOŠ, J.: Michal Kočan. Príklad závratnej kariéry v ŠtB. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 67 – 76.
16. SOKOLOVIČ, P.: Súhrnná správa pre Byro ÚV KSS o priebehu a výsledku procesov s členmi Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy roku 1958. In: Nové historické rozhlady, roč. II, 2012, č. 2, s. 83 – 94.

AEC – vedecké práce v zahraničných recenzovaných vedeckých zborníkoch (3)

1. KINČOK, B.: Takzvaný buržoázny nacionalizmus a vnútrostranícky boj v KSS 1948 – 1951. In: KALOUS, J. – KOCIAN, J. (eds.): Český a slovenský komunizmus (1921 – 2011). Praha : ÚSTR, 2012, s. 106 – 116.
2. PETRANSKÝ, I. A.: Jehovovi svedkovia v Slovenskej republike (1939 – 1945). In: STŘEDOVÁ, V. – ŠTĚPÁN, J. a kol.: České, slovenské a československé dějiny 20. století V. Ústí nad Orlicí : Oftis, 2011 (vyšlo v roku 2012), s. 185 – 194.
3. PODOLEC, O.: K retribučním soudním procesom s poslancami Snemu Slovenskej republiky. In: STŘEDOVÁ, V. – ŠTĚPÁN, J. a kol.: České, slovenské a československé dějiny 20. století V. Ústí nad Orlicí : Oftis, 2011 (vyšlo v roku 2012), s. 105 – 115.

AED – vedecké práce v domácich recenzovaných vedeckých zborníkoch (12)

1. FIAMO VÁ, M.: Židovská komunita v Trenčíne v čase holokaustu. In: NIŽŇANSKÝ, E. (ed.): Piešťany a Trenčín v čase holokaustu. Piešťany 2012, s. 172 – 205.
2. JAŠEK, P.: Nežná revolúcia v Trnave. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.): Trnava v rokoch 1939 – 1989. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 211 – 229.
3. JAKUBČIN, P.: Vládni zmocnenci na biskupskom úrade v Trnave. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.): Trnava v rokoch 1939 – 1989. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 161 – 171.
4. KINČOK, B.: Agentúrno-operatívna činnosť Okresného oddelenia Ministerstva vnútra v Trnave v rokoch 1960 – 1966. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.): Trnava v rokoch 1939 – 1989. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 172 – 183.
5. MIKLOVIČ, M.: Útvary rozviedky pre boj s emigráciou. In: JAŠEK, P. (ed.): Protikomunistický odboj v strednej a východnej Európe. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 613 – 619.
6. MITÁČ, J.: Ohlas Viedenskej arbitráže v Trnavskom okrese. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.): Trnava v rokoch 1939 – 1989. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 36 – 47.

0123456789101112

7. MORBACHER, L. – SIVOŠ, J.: Odboj: pomoc ohrozeným za cestou na slobodu. Prípady Jozef Macek. In: JAŠEK, P. (ed.): Protikomunistický odboj v strednej a východnej Európe. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 73 – 78.
8. PETRANSKÝ, I. A.: Perzekúcie Jána Ferenčíka po roku 1945. In: HRUBOŇ, A. (ed.): Msgr. ThDr. Ján Ferenčík (1888 – 1950). Život, verejné pôsobenie, kontroverzie. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 75 – 95.
9. PETRANSKÝ, I. A.: Politická perzekúcia biskupa Jána Vojtaššáka 1945 – 1949. In: HROMJÁK, L. a kol.: Pohľady na osobnosť biskupa Jána Vojtaššáka. Spišské Podhradie : Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2012, s. 186 – 205.
10. PODOLEC, O.: Proces so Šrobárom a jeho právne a politické pozadie. In: PEKŇÍK, M. a kol.: Dr. Vavro Šrobár politik, publicista a národnoosvetový pracovník. Bratislava : Ústav politických vied SAV, 2012, s. 567 – 579.
11. SIVOŠ, J.: Náčrt organizácie a zamerania Štátnej bezpečnosti v Trnave a okolí v rokoch 1948 – 1989. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.): Trnava v rokoch 1939 – 1989. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 242 – 256.
12. SOKOLOVIČ, P.: Snahy o vyrovnanie sa s predchádzajúcim režimom v rokoch 1945 – 1948 na príklade Trnavy. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.): Trnava v rokoch 1939 – 1989. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 144 – 160.

AEF – vedecké práce v domácich nerecenzovaných vedeckých zborníkoch (1)

1. MORBACHER, L.: Vyrovnanie sa s totalitným dedičstvom v Slovenskej republike a proces transformácie. In: ARBE, S. (ed.): 10 kapitol o vývoji občianskej spoločnosti na Slovensku. Bratislava : PDCS, 2012, s. 93 – 101.

BAA – odborné monografie vydané v zahraničných vydavateľstvách (1)

1. LACKO, M.: Dwuramienny krzyż w cieniu swastyki. Republika Słowacka 1939 – 1945. Lublin : El Press, 2012, 299 s.

BAB – odborné monografie vydané v domácich vydavateľstvách (4)

1. MEDVECKÝ, M. – SIVOŠ, J. – JAŠEK, P.: V stopách železného Felixa. Štátna bezpečnosť na Slovensku v rokoch 1945 – 1989. Bratislava : ÚPN, 2012, 191 s.
2. MEDVECKÝ, M. – SIVOŠ, J. – JAŠEK, P.: Following the Footsteps of Iron Felix. The State Security in Slovakia, 1945–1989. Bratislava : ÚPN, 2012, 195 s.
3. PETRANSKÝ, I. A.: 10 rokov Ústavu pamäti národa. Bratislava : ÚPN, 2012, 192 s.
4. PETRANSKÝ, I. A.: 10 Years of the Nation's Memory Institute. Bratislava : ÚPN, 2012, 196 s.

BBB – kapitoly v odborných monografiách vydané v domácich vydavateľstvách (9)

1. FIAMOVÁ, M.: Prenasledovanie židovskej komunity na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. In: FIAMOVÁ, M. – SPEVÁKOVÁ, J. (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 35 – 40.
2. FIAMOVÁ, M.: Násilná kolektivizácia československého vidieka. In: FIAMOVÁ, M. – SPEVÁKOVÁ, J. (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 97 – 103.
3. JAKUBČIN, P.: Cirkev počas komunistickej totality. In: FIAMOVÁ, M. – SPEVÁKOVÁ, J. (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 121 – 127.

0123456789101112

4. JAŠEK, P.: „Socializmus s ľudskou tvárou“ a roky normalizácie. In: FIAMOVÁ, M. – SPEVÁKOVÁ, J. (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 199 – 205.
5. JAŠEK, P.: Pád komunistického režimu v roku 1989. In: FIAMOVÁ, M. – SPEVÁKOVÁ, J. (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 273 – 277.
6. KINČOK, B.: Sovietske tábory nútenej práce – gulagy. In: FIAMOVÁ, M. – SPEVÁKOVÁ, J. (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 72 – 77.
7. MITÁČ, J.: Viedenská arbitráž a jej vplyv na život obyvateľov južného Slovenska. In: FIAMOVÁ, M. – SPEVÁKOVÁ, J. (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 11 – 17.
8. MORBACHER, L.: Železná opona na Slovensku v rokoch 1948 – 1989. In: FIAMOVÁ, M. – SPEVÁKOVÁ, J. (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 167 – 173.
9. SIVOŠ, J.: Vo väzniciach a táboroch. In: FIAMOVÁ, M. – SPEVÁKOVÁ, J. (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 231 – 237.

BDF – odborné práce v domácich nekarentovaných časopisoch (8)

1. JAŠEK, P.: Pád Francúzska v roku 1940. Hitlerovo najslávnejšie víťazstvo. Historická revue, roč. XXIII, 2012, č. 5, s. 6 – 13.
2. JAŠEK, P.: Sovietska invázia do Afganistanu. Historická revue, roč. XXIII, 2012, č. 2, s. 27 – 33.
3. KLUBERT, T.: Anton Petrák – vlastenec, demokrat, hrdina. In: Anglán. Spomienky generála Antona Petráka. Bratislava : ÚPN, Pamäť národa, 2012, s. 9 – 15.
4. KLUBERT, T.: Zabudnuté bojisko druhej svetovej vojny. Východoafrické ťaženie 1940 – 1941. Historická revue, roč. XXIII, 2012, č. 5, s. 14 – 19.
5. LACKO, M.: Za oponou raja. Masakry politických väzňov v sovietskych väzniciach v lete 1941. Historická revue, roč. XXIII, 2012, č. 5, s. 37 – 40.
6. LACKO, M.: František Šubík a katyńské udalosti. Slovensko, 2012, č. 3, s. 44 – 46.
7. LACKO, M.: Ten, kto sa bojí povedať pravdu, sám sa stáva otrokom. (Úvod ku knihe) In: KRAVČENKO, V.: Žil som pod červenou hviezdou. Bratislava : PostScriptum, 2012, s. 7 – 12.
8. MITÁČ, J.: János Esterházy a jeho miesto v slovenských dejinách. Historická revue, roč. XXIII, 2012, č. 3, s. 38 – 43.

BED – odborné práce v recenzovaných domácich zborníkoch (1)

1. LACKO, M.: Problematika tzv. kontroverzných osobností a zhmotňovania ich pamiatky. In: HRUBOŇ, A. (ed.): Msgr. ThDr. Ján Ferenčík (1888 – 1950). Život, verejné pôsobenie, kontroverzie. Bratislava : ÚPN, 2012, s. 96 – 101.

BHG – odborné práce zverejnené len na internete (4)

1. FIAMOVÁ, M.: Lahostajnosť voči zločinom je nebezpečná. http://www.postoy.sk/lahostajnost_voci_zlocinom_je_nebezpecna
2. MIKLOVIČ, M.: Zväzky prepožičaných a konšpiračných bytov. <http://www.upn.gov.sk/utvary-stb-a-ps-na-slovensku/1-sprava/zvazky-pb-a-kb.php>
3. MIKLOVIČ, M.: Personálna rekonštrukcia I. odborov KS ZNB. <http://www.upn.gov.sk/utvary-stb-a-ps-na-slovensku/1-sprava/utvary-rozvedky.php#i-odbor-ks-znb>

0123456789101112

4. HALČIN, D. – SIVOŠ, J.: Organizačná štruktúra a personálne obsadenie Správy ŠtB Košice (1966 – 1989). www.upn.gov.sk/utvary-stb-a-ps-na-slovensku/sprava-stb-kosice/

CAH – audiovizuálne diela nakrútené v domácej produkcii (1)

1. MITÁČ, J.: Dokumentárny film Arbitráž, ÚPN, 2012, 26 min. Námet, scenár, produkcia, odborná spolupráca.

EDI – recenzie v časopisoch a zborníkoch (10)

1. JAŠEK, P.: BENČÍK, A.: Téma: Alexander Dubček. Pražská jar '68. „Normalizácia“. Nežná revolúcia '89. (z českého originálu – Utajovaná pravda o Alexandru Dubčekovi. Praha : Nakladatelství XYZ, 2010, 349 s. FERENČÁK, T.: Dubček – kontroverzná osobnosť. Bratislava : Kalligram, 2011, 140 s. (Recenzia) Securitas Imperii, roč. XXI, 2012, č. 2, s. 259 – 267.
2. JAŠEK, P.: PULLMANN, M.: Konec experimentu. Přestavba a pád komunismu v Československu. (Recenzia) Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 3, s. 140 – 142.
3. KINČOK, B.: FORMÁČKOVÁ, M.: V hlavni roli Gustáv Husák. Tragédie jednoho osudu. Praha 2009, 159 s. (Recenzia) Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 126 – 127.
4. LACKO, M.: ČAMBALA, L.: Moje druhá svetová válka. (Vzpomínky příslušníka československé zahraniční armády ve Francii a Velké Británii. Brno : MZM, 2008, 49 s. + přílohy. (Anotácia) Historické rozhľady, roč. VII, 2012, č. 7, s. 313 – 315.
5. LACKO, M.: PLACHÝ, J.: Nástin personálných ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939. Praha : VHÚ, 2009, 168 s. (Anotácia) Historické rozhľady, roč. VII, 2012, č. 7, s. 317 – 319.
6. MEDVECKÝ, M.: DEVÁTÁ, M. – OLŠÁKOVÁ, D. – SOMMER, V. – DINUŠ, P. – KOSTOLÁN, A.: Vědní koncepce KSČ a její institucionalizace po roce 1948. (Recenzia) Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 125 – 126.
7. MEDVECKÝ, M.: LACKO, M. – SABO, J.: Žandár troch režimov. (Recenzia) Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 124 – 126.
8. MITÁČ, J.: HETÉNYI, M.: (Zjednotená) Maďarská strana na Slovensku 1939 – 1945. Nitra 2011, 308 s. (Recenzia) Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 124 – 126.
9. OBŠITNÍK, L.: JEHLIČKA, L.: Křik koruny svatováclavské. (Recenzia) Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 123 – 124.
10. OBŠITNÍK, L.: Spoved' spoza ostnatého drôtu (KRAVČENKO, V.: Žil som pod červenu hviezdou). (Recenzia) Impulz, roč. VIII., 2012, č. 4, s. 111 – 113.

FAI – redakčné a zostavovateľské práce (19)

Knižného charakteru

1. BOBÁK, J (ed.): KOMANDERA, R.: Denník 1945 – 1947. Bratislava : ÚPN, 2012, 679 s.
2. FIAMOVÁ, M. – SPEVÁKOVÁ, J. (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, 307 s.
3. JAŠEK, P. (ed.): Protikomunistický odboj v strednej a východnej Európe. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava, 14. – 16. 11. 2011. Bratislava : ÚPN, 2012, 940 s.
4. KLUBERT, T. (ed.): Anglán. Spomienky generála Antona Petráka. Bratislava : ÚPN, Pamäť národa, 2012, 460 s.
5. SOKOLOVIČ, P. (ed.): Trnava v rokoch 1939 – 1989. Zborník z vedeckej konferencie, Trnava 25. – 26. 4. 2012. Bratislava : ÚPN, 2012, 301 s.

0123456789101112

6. Historické rozhľady, roč. VII, č. 7. (Zost. KLUBERT, T. – LACKO, M. – VARŠO, I.). Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2012, 320 s.

Časopiseckého charakteru

7. FIAMOVÁ, M.: Metódy presvedčania roľníkov k vstupu do JRD na prelome 50. a 60. rokov. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 3, s. 74 – 89.
8. FIAMOVÁ, M.: „Vydejte nám krásy, my družstvo nechceme!“ Bezpečnostná situácia v Prešovskom kraji v roku 1953. Securitas imperii, roč. XXI, 2012, č. 2, s. 150 – 181.
9. JAŠEK, P.: Trianon – 90 rokov. Historické rozhľady, roč. VII, 2012, č. 7, s. 179 – 218.
10. KLUBERT, T.: Situácia na Slovensku počas procesu s Dr. Jozefom Tisom z hľadiska československých bezpečnostných orgánov. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 66 – 79.
11. LACKO, M.: Spomienky na učiteľskú a vojenskú službu. Rozhovor s Rudolfom Ďurišom. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 96 – 107.
12. LACKO, M.: Strana určila tézy a my sme písali. Rozhovor s historikom Karolom Fremalom. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 108 – 117.
13. LACKO, M.: Slovenský vojnový veterán Ivan Institoris spomína na roky druhej svetovej vojny. Historické rozhľady, roč. VII, 2012, č. 7, s. 219 – 244.
14. LACKO, M.: Predhistória tragédie v Kľaku a Ostrom Grúni (Rozhovor o pomeroch v tzv. partizánskych obciach v zime 1944/1945). Historické rozhľady, roč. VII, 2012, č. 7, s. 245 – 254.
15. LACKO, M.: Samostatnosť si nevážime, lebo sme za ňu nekrvácali. Rozhovor s historikom Františkom Vnukom. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 3, s. 116 – 139.
16. LACKO, M.: Z bývalých komunistov sú dnes svetoobčania. Rozhovor s historikom Matúšom Kučerom. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 100 – 122.
17. SABO, J. – SIVOŠ, J.: Ján Toriška. Moje roky v Zbore národnej bezpečnosti (1958 – 1971). Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 77 – 99.
18. SIVOŠ, J.: August 1978. Bezpečnostné opatrenia Správy kontrarozviedky v Bratislave v období 10. výročia intervencie vojsk Varšavskej zmluvy do ČSSR. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 52 – 70.
19. SOKOLOVIČ, P.: Kritika sa má prijímať pozitívne. Rozhovor s Ivanom Mrvom. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 108 – 123.

GII – rôzne publikácie a dokumenty, ktoré nemožno zaradiť do žiadnej z predchádzajúcich kategórií (20)

1. FIAMOVÁ, M.: Obrazy kolektivizácie. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 135.
2. GULA, M.: Za Vladimírom Juklom. Na okraj rozhovorov pre Ústav pamäti národa. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 139 – 142.
3. LACKO, M.: Vedecký seminár o kňazovi a politikovi Jánovi Ferencíkovi. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 130.
4. LACKO, M.: ÚPN na ružomerskom literárnom večeri. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 131.
5. LACKO, M.: Tichá spomienka patrí všetkým obetiam vojen. Obecné noviny, roč. XX, 5. 6. 2012, s. 1 – 2.
6. LACKO, M.: Na úvod. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 1.
7. LACKO, M.: 10 rokov od jedinečného vedeckého podujatia. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 131.
8. LACKO, M.: Ústav pamäti národa v Starom Tekove 2012. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 3, s. 148.

0123456789101112

9. LACKO, M.: Prezentácia knihy Žil som pod červenou hviezdou. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 3, s. 149.
10. LACKO, M.: Prezentácia publikácie o Jánovi Ferenčíkovi. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 136.
11. LACKO, M.: Zástupcovia ÚPN na odhalení pomníka padlým v 2. svetovej vojne v Malinovej. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 134.
12. MEDVECKÝ, M.: Za Jozefom Jablonickým. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 143.
13. MITÁČ, J.: Diskusie o juhu Slovenska po Viedenskej arbitráži. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 132.
14. MITÁČ, J.: Projekcie filmu Arbitráž na južnom Slovensku. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 137.
15. OBŠITNÍK, L.: Študenti odkryli osudy ľudí prenasledovaných komunistickou mocou. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 129.
16. OBŠITNÍK, L.: Predvečer výročia Novembra '89: príbehy prenasledovaných ľudí a vznikajúce múzeum. 19. 11. 2012. Dostupné na http://www.postoy.sk/predvecer_novembra_89_pribehy_prenasledovanych_muzeum
17. PETRANSKÝ, I. A.: Na úvod. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 1, s. 1.
18. PETRANSKÝ, I. A.: Najprv to bola len kniha o neznámom osude... Viera a život, roč. XXII, 2012, č. 1, s. 9 – 10.
19. SOKOLOVIČ, P.: Na úvod. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 2, s. 1.
20. SOKOLOVIČ, P.: Za Júliusom Porubským. Pamäť národa, roč. VIII, 2012, č. 4, s. 142.

ÚČASŤ PRACOVNÍKOV NA VEDECKÝCH KONFERENCIÁCH A SEMINÁROCH

Pracovníci ÚPN sa aktívne zúčastňovali na vedeckých konferenciách a seminároch organizovaných Ústavom pamäti národa a inými inštitúciami na Slovensku a v zahraničí:

- FIAMOVÁ, M.: Príprava procesu kolektivizácie v Československu. Seminár Obrazy kolektivizácie, Bratislava, 9. – 10. 5. 2012.
- FIAMOVÁ, M.: Forms of Protest against the Policy of So-Called Solving the Jewish Issue in Slovakia in Years 1939 – 1945. Konferencia It is Possible to Say No, Budapešť, Maďarsko, 14. – 16. 5. 2012.
- FIAMOVÁ, M.: Židovská komunita v Trenčíne v čase holokaustu. Seminár Holokaust ako historický a morálny problém v minulosti a v súčasnosti, Piešťany, 7. 9. 2012.
- FIAMOVÁ, M.: Fond pre správu poľnohospodárskych majetkov a jeho miesto v záchrane Židov v rokoch 1942 – 1944. Konferencia Záchrancovia ľudských životov v Maďarsku a na Slovensku, Šamorín, 21. 11. 2012.
- GULA, M.: O aktéroch zmien v r. 1989. Festival slobody 2012, Bratislava, 6. 11. 2012.
- JAKUBČIN, P.: Slovak Ecclesiastical Emigration in the Viewfinder of the State Security. Konferencia The Hungarian and Slovak Catholic Church and the Cooperation with Austria and the Vatican, Viedeň, Rakúsko, 15. – 16. 3. 2012.
- JAKUBČIN, P.: Vládni zmocnenci na biskupskom úrade v Trnave. Konferencia Trnava v rokoch 1939 – 1989, Trnava, 25. – 26. 4. 2012.
- JAŠEK, P.: Nežná revolúcia v Trnave. Konferencia Trnava v rokoch 1939 – 1989, Trnava, 25. – 26. 4. 2012.

0123456789101112

Kolokvium Železná opona a tragické príbehy útekov

- JAŠEK, P.: Vasil Biľak v období normalizácie a pádu komunistického režimu (1968 – 1989). Konferencia Slovensko v rokoch neslobody II. Osobnosti známe – neznáme, Banská Bystrica, 22. – 23. 5. 2012.
- JAŠEK, P.: State Security and Hungarian Minority in the Period of so called Normalization (1969–1989). Konferencia Between Ideology and Social Engineering, Štetfín, Poľsko, 27. – 28. 9. 2012.
- JAŠEK, P.: Slovak Opposition during Period of Normalisation (1968–1989). Konferencia Opozycja polityczna w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1945 – 1989, Opole, Poľsko, 27. – 28. 11. 2012.
- KINČOK, B.: Agentúrno-operatívna činnosť Okresného oddelenia Ministerstva vnútra v Trnave v rokoch 1960 – 1966. Konferencia Trnava v rokoch 1939 – 1989, Trnava, 25. – 26. 4. 2012.
- KINČOK, B.: Mechanizmus výroby politických procesov v Československu v rokoch 1948 – 1954. Konferencia Pochybení práva v komunistických procesoch, Brno, Česko, 3. – 4. 5. 2012.
- LABJAK, S.: O aktéroch zmien v r. 1989. Festival slobody 2012, Bratislava, 6. 11. 2012.
- LACKO, M.: Zápas o pamäť slovenského národa. Konferencia Nová generácia, nové východiská, Bratislava, 15. 12. 2012.
- MEDVECKÝ, M.: Únosy československých občanov z Rakúska II. Konferencia Die tschechoslowakischen Geheimdienste in Österreich 1945 – 1989, Raabs/Thaya, Rakúsko, 8. – 9. 3. 2012.

0123456789101112

- MEDVECKÝ, M.: On the Nation's Memory Institute Archive. Konferencia Documentation of Communist Security Authorities, Varšava, Poľsko, 4. – 5. 10. 2012.
- MIKLOVIČ, P.: Agent „JÁNOŠÍK“ – spravodajské rozpracovanie Slovenskej národnej rady v zahraničí. Kolokvium Vzťah KSČ k nekomunistickým politickým stranám v letech 1945–1956, Praha, Česko, 22. 11. 2012.
- MITÁČ, J.: Ohlas Viedenskej arbitráže v Trnavskom okrese. Konferencia Trnava v rokoch 1939 – 1989, Trnava, 25. – 26. 4. 2012.
- MORBACHER, L.: Slovensko-rakúsky úsek železnej opony v rokoch 1948 – 1989. Konferencia Behind the Bridge / Za mostom, Bratislava, 2. 3. 2012.
- MORBACHER, L.: Železná opona na slovensko-rakúskej časti hraníc a dramatický príbeh dvoch utečencov z NDR v roku 1988. Kolokvium Železná opona a tragické príbehy útekov, Bratislava, 17. 10. 2012.
- PODOLEC, O.: K legislatívnym základom postavenia menšinových jazykov a školstva na Slovensku a Podkarpatskej Rusi v medzivojnovom období. Býkov 2012 – Naděje právní vědy, Býkov, Česko, 10. 3. 2012.
- PYTLÍK, P.: Sprístupňovanie, spracovávanie, ochrana a využitelnosť archívneho dedičstva v Archíve ÚPN. Konferencia Fenomén kultúrneho dedičstva v spoločnosti – dejiny, súčasný stav a perspektívy, Bratislava, 13. – 15. 11. 2012.
- SIVOŠ, J.: Náčrt organizácie a zamerania Štátnej bezpečnosti v Trnave a okolí v rokoch 1948 – 1989. Konferencia Trnava v rokoch 1939 – 1989, Trnava, 25. – 26. 4. 2012.
- SIVOŠ, J.: German Minority in Slovakia under the Surveillance of State Security. Konferencia State Control and the Observation of German Minorities and Displaced Ethnic Germans in Eastern and Southeast Central Europe and in Two Germanies by the State Security Services of the Socialist States 1945–1990, Pät'kostolie, Maďarsko, 15. – 17. 11. 2012.
- SOKOLOVIČ, P.: Snahy o vyrovnanie sa s predchádzajúcim režimom v rokoch 1945 – 1948 na príklade Trnavy. Konferencia Trnava v rokoch 1939 – 1989, Trnava, 25. – 26. 4. 2012.

Medzinárodný workshop „Nepokojný región“ – stredoeurópska politika V. Británie a USA v rokoch 1918 – 1941

6 EVIDENCIE A DATABÁZY

V rámci projektu Registračné protokoly operatívnych zväzkov XII. S a KS MV (KS FMV, ZNB) S-ŠtB bolo v roku 2012 na účely vydania dokončené spracovanie registračných protokolov Krajskej správy Ministerstva vnútra Košice a Krajskej správy ZNB – Správy ŠtB Košice. Bola vypracovaná úvodná štúdia a editorská poznámka. Ďalej bolo rozpracované spracovanie registračných protokolov Krajskej správy Ministerstva vnútra Bratislava (vrátane XII. správy ZNB). Uskutočnila sa príprava konsolidovaných údajov, opravy a doplnenia pre registračné protokoly všeobecného registra poradové čísla 1 až 17, spolu 13 142 registračných čísel, z nich 34 425 záznamov tabuľky.

V rámci projektu Register súdne rehabilitovaných osôb, trestné a justičné orgány sa študovali súdne spisy bývalého Štátneho súdu, oddelenie Bratislava, ktorý vykonával svoju činnosť v rokoch 1948 – 1952 a bol jedným z hlavných nástrojov politického prenasledovania občanov v počiatočných rokoch komunistického režimu. Spisy sú uložené v Štátnom archíve v Bratislave. Výstupom je výsledná databáza mien súdených alebo súdne stíhaných osôb doplnená o príslušné trestné činy, za ktoré boli tieto osoby súdené, mená ich sudcov, prokurátorov, obhajcov, údaje o výške a druhu trestu, miestach výkonu trestu, o viacstupňových a rehabilitačných súdoch. V roku 2012 bolo v projekte spracovaných 67 súdnych spisov, čo predstavuje údaje o 725 súdených osobách. Databáza je doplnená o obrazový materiál v podobe približne 2000 fotokópií rozsudkov, zápisníc zo súdnych pojednávaní, obžalôb a iných dôležitých dokumentov z týchto procesov. Koncom roku sa dosiahol stav 50 % z celkového vypracovania projektu. Prebehlo jeho čiastkové vyhodnotenie a doteraz spracované údaje boli po konsolidácii spolu s obrazovými materiálmi vložené do programu Lustrátor za účelom ich používania v ÚPN.

V rámci projektu Spracovanie skartačných rozkazov sa v roku 2012 ukončilo spracovávanie tzv. skartačných rozkazov vytvorením základného indexu približne pre 8600 strán dokumentov. K nim bolo vyhotovených približne 4300 záznamov, ktoré boli skontrolované, konsolidované a testované. Bol vyhotovený aplikačný program pre vyhľadávanie a zobrazovanie týchto digitalizovaných rozkazov, do ktorého sú postupne vkladané spracované dokumenty vrátane metadát na využívanie pre bádateľov. Z celkového počtu viac ako 32 800 dokumentov, ktoré sa nachádzajú v Archíve ÚPN, boli do konca roku 2012 spracované metadáta k dokumentom a bolo vytvorených vyše 23 800 záznamov. Záznamy boli zaradené do vyhľadávača i do aplikačného programu pre zobrazovanie dokumentov.

Pri riešení projektu Evidencie Ústavu pamäti národa sa zhromažďovali dáta pre opravy v súčasných evidenciách. Urobila sa kontrola a konsolidácia 834 nových záznamov evidencie osôb vo vyšetrovacích spisoch. Boli odovzdané na zavedenie do aplikácie Lustrátor. Uskutočnila sa analýza stavu rozpracovaných evidencií a analýza hromadného zavedenia rôznych evidencií v júni 2010.

Riešenie projektu Register funkcionárov KSC a KSS a aparáty ÚV nadväzuje na spracovanie registra funkcionárov ústredných orgánov Komunistickej strany Československa a Komunistickej strany Slovenska, ktorý bol spracovaný v predchádzajúcom období. V roku 2012 sa začal spracovávať register funkcionárov a členov aparátov krajských

0123456789101112

výborov Komunistickej strany Slovenska. K spracovaniu sa v tejto fáze riešenia využívali verejné zdroje: Večerník a Hlas ľudu (Západoslovenský kraj), Smer (Stredoslovenský kraj), Priekopník a Východoslovenské noviny (Východoslovenský kraj). Podarilo sa spracovať údaje o najvyšších funkcionároch KV KSS z obdobia rokov 1962 – 1988. Projekt by mal ďalej pokračovať doplnením a skompletizovaním registra obdobia 1962 – 1989 o nižších funkcionárov krajských výborov a spracovávaním údajov o funkcionároch z obdobia rokov 1948 – 1962. V roku 2012 sa začal rozširovať uvedený register o obdobie rokov 1954 – 1961. Celkovo sa excerpovalo z dostupných zdrojov zatiaľ približne 2150 osôb, pričom bolo preštudovaných asi 4250 strán.

7 VYDANÉ PUBLIKÁCIE

Vydávanie publikácií patrí medzi úlohy ÚPN podľa § 8 ods. 1 písm. h) zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa. V roku 2012 vyšlo celkovo 14 knižných publikácií. Pokračovalo sa aj vo vydávaní štvrťročníka Pamäť národa, ktorý vychádza od roku 2004. ÚPN v rámci publikačnej činnosti poskytuje priestor predovšetkým svojim pracovníkom, vytvoril si však aj okruh externých spolupracovníkov. Vydávané publikácie majú popri vedeckom charaktere aj popularizačný a umelecký rozmer. Z celkového počtu vydaných kníh bola 1 publikovaná v edícii Monografie, 4 v edícii Memoáre, 3 v edícii Zborníky a 6 mimo edície.

JAKUBČIN, Pavol: Pastieri v osídlach moci. Komunistický režim a katolícki kňazi na Slovensku v rokoch 1948 – 1968. Bratislava : ÚPN, 2012, 215 strán. ISBN 978-80-89335-49-7.

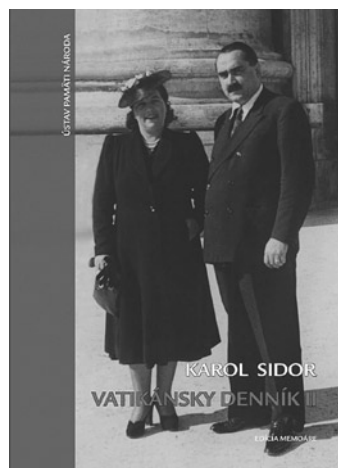
Publikácia približuje snahu komunistickej štátnej moci využiť katolícku cirkev na Slovensku prostredníctvom jej kňazov najmä v rokoch 1948 – 1968. V práci sú zachytené a analyzované ciele, ktoré štátna moc využitím katolíckych kňazov sledovala, ako aj najdôležitejšie používané metódy. Pozornosť je v práci venovaná najmä trom tematickým okruhom: pokusom komunistov využiť katolíckych kňazov prostredníctvom vytvorenia jednotnej kňazskej organizácie; usmerňovaniu a využívaniu kňazov pomocou siete štátnych úradníkov v okresoch a krajoch (známych ako cirkevní tajomníci); činnosti štátnej bezpečnosti smerujúcej k získaniu kňazov na tajnú spoluprácu s cieľom boja proti aktivitám biskupov, kňazov i aktívnych laikov.

MONOGRAFIE

SIDOR, Karol: Vatikánsky denník II (Od 12. júla 1940 do 31. decembra 1941). Bratislava : ÚPN, 2012, 560 strán. ISBN 978-80-89335-56-5.

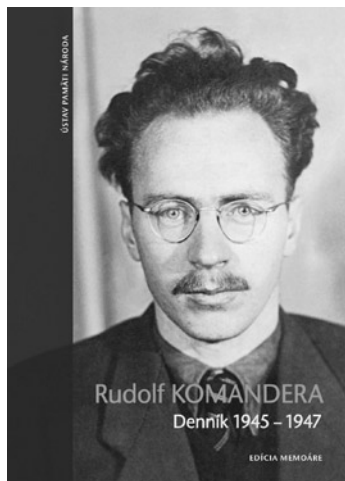
Druhá časť denníkových zápiskov K. Sidora z obdobia jeho pôsobenia ako vyslanca pri Svätej stolici od 12. júla 1940 do 31. decembra 1941. V denníkoch autor dôsledne a takmer každodenne zaznamenával svoje osobné zážitky, pozorovania, komentáre k súkromným i verejným udalostiam v jeho bezprostrednom okolí. Denníky sú unikátnym dokumentom nielen o dianí vo Vatikáne, vzťahoch Svätej stolice a Slovenskej republiky, ale aj o politickom vývoji na Slovensku.

MEMOÁRE

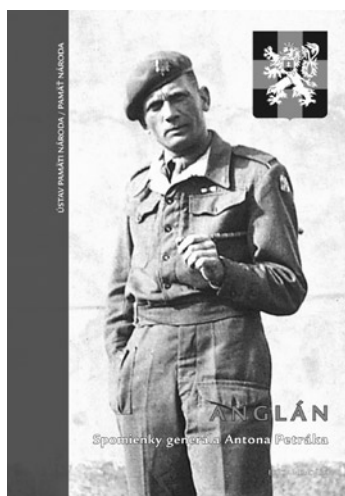
0123456789101112

MEMOÁRE

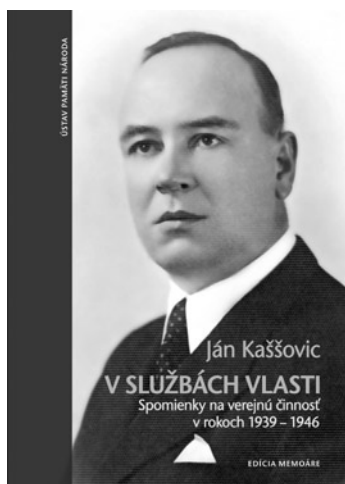
KOMANDERA, Rudolf: Denník 1945 – 1947. Bratislava : ÚPN, 2012, 679 strán. ISBN 978-80-89335-61-9.

Denník Rudolfa Komanderu je dokumentom o ideovom a politickom zápase mladej slovenskej generácie v povojnovej Európe. Zároveň je kronikou Slovenského revolučného odboja, predstavuje autentické svedectvo o počiatkoch formovania slovenskej politickej emigrácie v Rakúsku a Nemecku, vývoji názorov mladej generácie nielen na otázky exilu, ale aj na aktuálny vnútropolitický vývoj na Slovensku. Približuje aj jej predstavy o budúcom demokratickom usporiadaní Slovenskej republiky. Jedinečnosť výpovednej hodnoty denníka podčiarkuje fakt, že je jedným z mála autentických dokumentov o činnosti Slovenského revolučného odboja.

Anglán. Spomienky generála Antona Petráka. Bratislava : ÚPN, Pamäť národa, 2012, 459 strán. ISBN 978-80-89335-59-6.

Kniha prináša autentické spomienky generálmajora vo výslužbe Ing. Antona Petráka, ktorý bol od roku 1935 dôstojníkom československej armády a na jar 1940 vstúpil do zahraničného odboja. Po nástupe komunistického režimu vo februári 1948 sa stal obeťou dvoch vykonštruovaných súdnych procesov. Úplnej morálnej, spoločenskej a vojenskej rehabilitácie sa dočkal až po novembri 1989.

KAŠŠOVIC, Ján: V službách vlasti. Spomienky na verejnú činnosť v rokoch 1939 – 1946. Bratislava : ÚPN, 2012, 196 strán. ISBN 978-80-89335-63-3.

Spomienky slovenského právnik, novinára a diplomata Jána Kaššovica, ktorý zastával v rokoch 1939 – 1945 významnú úlohu v domácej a zahraničnej politike. Bol legačným radcom slovenského vyslanectva v Ríme (1940), predsedom Ústredného úradu práce a riaditeľom Robotníckej sociálnej poisťovne (1940 – 1944), šéfom prezídia ministerstva vnútra (1944) a chargé d'affaires pri Talianskej sociálnej republike (1945). V roku 1946 emigroval do USA. Jeho spomienky poskytujú realistický pohľad na udalosti, ktorými Slovensko prechádzalo v pohnutých rokoch druhej svetovej vojny.

0123456789101112

SOKOLOVIČ, Peter (ed.): Trnava v rokoch 1939 – 1989. Bratislava : ÚPN, 2012, 301 strán. ISBN 978-80-89335-62-6.

Zborník je výstupom z rovnomennej vedeckej konferencie. Autorský kolektív zborníka sa podujal vnieŤ nové impulzy do interpretácie slovenských regionálnych dejín. Jednotliví autori sa v zborníku snažia nielen nazerat' na rozličné témy z nového uhla pohľadu, ale tiež priniesť nové témy, nové impulzy, o ktorých sa bolo v minulosti takmer nemožné otvorene vyjadrovať. Príspevky prinášajú inovatívne zhodnotenie významných medzníkov v regionálnych dejinách, pohľad na represívny aparát, snahy o vyrovnanie sa vládnej moci s politickými oponentmi či vplyv totality na bežný život ľudí v meste.

JAŠEK, Peter (ed.): Protikomunistický odboj v strednej a východnej Európe. Bratislava : ÚPN, 2012, 940 strán. ISBN 978-80-89335-50-3.

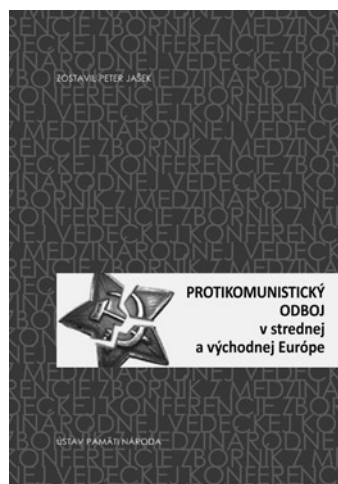
Publikácia je zborníkom z medzinárodnej vedeckej konferencie, kde boli prezentované najnovšie výsledky výskumu o protikomunistickom odboji v krajinách strednej a východnej Európy. Čitateľ nájde v zborníku príspevky o protikomunistickej činnosti jednotlivcov – známych disidentov či verejne málo známych aktivistov odboja, skupín či pololegálnych organizácií. Osobitný blok príspevkov sa zaoberá otvoreným povstaniam proti komunistickým režimom. V zborníku čitateľ nájde štúdie v troch jazykoch – v slovenskom, českom a v anglickom podľa toho, v akom jazyku boli prezentované na konferencii.

HRUBOŇ, Anton (ed.): Msgr. ThDr. Ján Ferencík (1888 – 1950). Život, verejné pôsobenie, kontroverzie. Bratislava : ÚPN, 2012, 141 strán. ISBN 978-80-89335-57-2.

Publikácia je zborníkom z vedeckého seminára, ktorý sa uskutočnil v roku 2011 v Ružomberku. Zborník je venovaný kežmarskému rodákovi, ružomerskému farárovi a poslancovi Snemu Slovenskej republiky Jánovi Ferencíkovi, ktorého postava je dodnes predmetom polemík. Obsahuje aj príspevky popisujúce jeho osud po druhej svetovej vojne, keď sa stal obeťou komunistických perzekúcií.

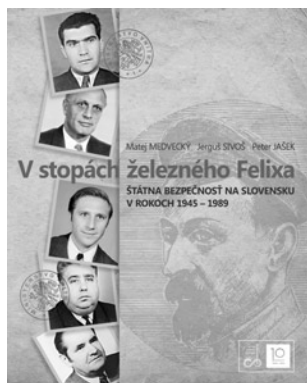

ZBORNÍKY

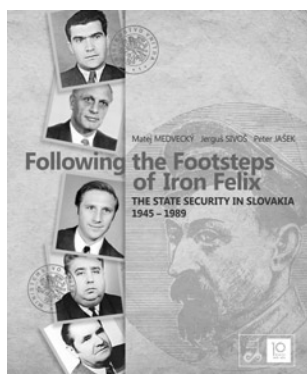
0123456789101112

MIMO EDÍCIE

MEDVECKÝ, Matej – SIVOŠ, Jerguš – JAŠEK, Peter:
V stopách železného Felixa. Štátna bezpečnosť na Slovensku v rokoch 1945 – 1989. Bratislava : ÚPN, 2012, 191 strán. ISBN 978-80-89335-52-7.

Popularizačná monografia je venovaná dejinám takmer všemocnej Štátnej bezpečnosti na Slovensku. Kniha má ambíciu priblížiť slovenskú časť dejín tejto inštitúcie všetkým vrstvám čitateľov na Slovensku i v zahraničí. Publikácia obsahuje aj veľa obrazových príloh.

MEDVECKÝ, Matej – SIVOŠ, Jerguš – JAŠEK, Peter:
Following the Footsteps of Iron Felix. The State Security in Slovakia, 1945–1989. Bratislava : ÚPN, 2012, 195 strán. ISBN 978-80-89335-53-4.

Anglická verzia publikácie.

PETRANSKÝ, Ivan A.: 10 rokov Ústavu pamäti národa. Bratislava : ÚPN, 2012, 192 strán.

ISBN 978-80-89335-58-9.

Publikácia oboznamuje s desaťročnou históriou pôsobenia ÚPN. Poskytuje komplexné informácie o podmienkach vzniku ústavu, jeho orgánoch, premenách organizačnej štruktúry, dokumentoch, ktoré sú v jeho správe, vedeckých projektoch, usporiadaných konferenciách, osvetových a vzdelávacích aktivitách, audiovizuálnej tvorbe i medzinárodnej spolupráci. Publikáciu dopĺňa bohatý fotografický a obrazový materiál.

PETRANSKÝ, Ivan A.: 10 Years of the Nation's Memory Institute. Bratislava : ÚPN, 2012, 196 strán.

ISBN 978-80-89335-60-2.

Anglická verzia publikácie.

FIAMOVÁ, Martina – SPEVÁKOVÁ, Jana (eds.): Sila svedectva / The Power of Witnessing. Bratislava : ÚPN, 2012, 307 strán. ISBN 978-80-89335-54-1.

Zámerom slovensko-anglickej publikácie je sprístupniť príbehy ľudí prenasledovaných niektorým z nedemokratických režimov, pôsobiacich na území Slovenska v minulom storočí. Životné svedectvá týchto ľudí sú kategorizované podľa jednotlivých období do kapitol, pričom každá z nich obsahuje odborný historický úvod, ktorý zrozumiteľnou formou predstavuje príslušné obdobie čitateľovi. Hlavným cieľom knihy je populárno-náučnou formou priblížiť niektoré z dôležitých momentov slovenských dejín od roku 1938 mládeži. Súčasťou publikácie je i DVD, kde sú dvojjazyčne spracované krátke dokumenty – prepracované zostrihy výpovedí respondentov prislúchajúce k jednotlivým kapitolám knihy.

MIMO EDÍCIE

Ústav pamäti národa – Výročná správa 2011. Bratislava : ÚPN, 2012, 74 strán. ISBN 978-80-89335-55-8.

Tlačou vydaná výročná správa o činnosti ÚPN dokumentuje činnosti, ktoré ústav vykonával v roku 2011.

Ústav sa podieľal aj na vzniku ďalších publikácií, ktoré vydali iné inštitúcie:

KRAVČENKO, Viktor: Žil som pod červenou hviezdou. Bratislava : Post scriptum, 2012, 541 strán. ISBN 978-80-89567-09-6.

Rozprávanie Viktora Kravčenka (1905 – 1966) je osobnou a ľudskou výpoveďou detailne dokumentujúcou život v Sovietskom zväze v prvej polovici 20. storočia. Revolučné nadšenie, viera vo väčšiu spravodlivosť nového režimu, budovateľské nasadenie, členstvo v komunistickej strane, kariéra riadiaceho pracovníka v rozvíjajúcom sa ťažkom priemysle sa dostávajú do konfliktu s tragickými skúsenosťami: kolektivizácia a následný hladomor, zneužívanie moci a násilie, čistky a všadeprítomná tajná polícia, strach, pretvárka, nútené práce a gulagy, milióny obetí. Vyšlo v spolupráci s ÚPN.

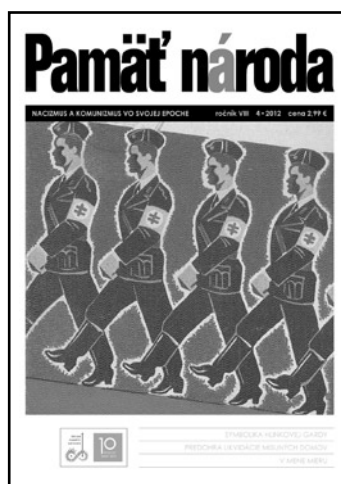
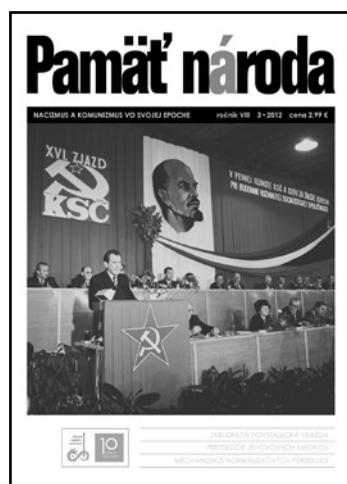
HRUBOŇ, Anton: Hlinkova garda na území Pohronskej župy (Organizácia a aktivity 1938 – 1945). Ružomberok : Historia nostra, 2012, 181 strán. ISBN 978-80-970080-5-5.

Monografia sa venuje pôsobeniu Hlinkovej gardy v Pohronskej župe. Je vôbec prvou samostatnou publikáciou hodnotiacou aktivity Hlinkovej gardy v regionálnom meradle, no pritom vsadené do celoslovenského kontextu. Vyšlo v spolupráci s ÚPN.

0123456789101112

ČASOPIS PAMÄŤ NÁRODA

V roku 2012 vyšli štyri čísla 8. ročníka štvrtročníka Pamäť národa. ÚPN v nich prezentoval výsledky vedeckej práce svojich pracovníkov a zároveň dal priestor aj odborníkom z iných inštitúcií zaoberajúcich sa témami súvisiacimi s výskumnými aktivitami ústavu. Jednotlivé čísla mali rozsah približne 140 strán formátu A4. Časopis uverejňoval vedecké štúdie, materiály, dokumenty, spomienky a iné odborné články. Okrem toho informoval verejnosť o činnosti ÚPN. Organizačne časopis pracoval na základe štatútu a organizačnej štruktúry vytvorenej v roku 2007. Za prípravu jednotlivých čísiel, ich zostavenie a redakčnú úpravu bola zodpovedná redakcia na čele so šéfredaktorom Petrom Sokolovičom. Posudzovanie odbornej kvality príspevkov bolo úlohou redakčnej rady zloženej z renomovaných odborníkov z vedeckých a akademických inštitúcií zo Slovenska i zahraničia. Na jej čele stál Róbert Letz. Vedecké štúdie okrem toho oponovali odborníci na danú problematiku. Od čísla 1/2012 začal časopis vychádzať v novej farebnej grafickej úprave.

0123456789101112

1/2012

PETRANSKÝ, Ivan A.: Vážení čitatelia.

MITÁČ, Ján – ŠTOFKOVÁ, Denisa: Udalosti v Lučenci po Viedenskej arbitráži a ich dopad na obyvateľstvo mesta a blízkeho okolia.

MEDVECKÝ, Matej: K počiatkom československej rozviedky.

KOVÁČ, Juraj: Procesy so slovenskými saleziánmi v 50. rokoch.

ŠABO, Dominik: Proces s Vincentom Drienovským a spol.

KLUBERT, Tomáš: Situácia na Slovensku počas procesu s Dr. Jozefom Tisom a spol. z hľadiska československých bezpečnostných orgánov.

PLACHÝ, Jiří: Smrt nadějného filozofa a sociologa – PhDr. Josef Doppler (1910 – 1944).

SIVOŠ, Jerguš: Závrtná kariéra v Zbore národnej bezpečnosti. Portrét Jána Majera.

LACKO, Martin: Spomienky na učiteľskú a vojenskú službu. Rozhovor s Rudolfom Ďurišom.

LACKO, Martin: Strana určila tézy a my sme písali. Rozhovor s historikom Karolom Fremalom.

VRÁBEL, Ferdinand: SIMON, A.: Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákai magyarok 1938-ban.

MEDVECKÝ, Matej: DEVÁTÁ, M. – OLŠÁKOVÁ, D. – SOMMER, V. – DINUŠ, P. –

KOSTLÁN, A. (zost.): Vědní koncepce KSČ a její institucionalizace po roce 1948.

LAINCZ, Eduard: MAJERIKOVÁ, M. (zost.): Nepokojná hranica.

Prehľad článkov uverejnených v roku 2011.

2/2012

SOKOLOVIČ, Peter: Vážení čitatelia.

FIAMOVÁ, Martina: Štátny pozemkový úrad a jeho miesto v procese arizácie židovského pozemkového majetku.

KÁRPÁTY, Vojtech: Zväz slovenských partizánov na východnom Slovensku v prvom roku svojej existencie (1945).

KINČOK, Branislav: Trestnoprávne vyrovnanie sa s tzv. slovenskými buržoáznymi nacionalistami. Proces s Gustávom Husákom a spol.

SIVOŠ, Jerguš: August 1978. Bezpečnostné opatrenia Správy kontrarozviedky v Bratislave v období 10. výročia intervencie vojsk krajín Varšavskej zmluvy do ČSSR.

JAKUBČIN, Pavol: Súdne procesy s Michalom Minárikom.

SIVOŠ, Jerguš: 34 rokov v ŠtB. Portrét Michala Dudáša.

ČERNÁK, Tomáš: Rozhovor s Ladislavom Šimovičom o študentskom hnutí, ilegálnej činnosti a Gustávovi Husákovi.

SOKOLOVIČ, Peter: Kritika sa má prijímať pozitívne. Rozhovor s doc. PhDr. Ivanom Mrvom, CSc.

MITÁČ, Ján: HETÉNYI, M.: (Zjednotená) maďarská strana na Slovensku 1939 – 1945.

KRIŠTOFÍK, Juraj: RAGAČ, R. – ZEMENE, M. R. a kol.: Stará Turá – naše mesto.

MACEK, Václav: SOKOLOVIČ, P. (zost.): Život v Slovenskej republike.

GULA, Marián: Za Vladimírom Juklom. Na okraj rozhovorov pre Ústav pamäti národa.

0123456789101112

3/2012

LETZ, Róbert: Milí čitatelia.

LACKO, Martin: Zabudnutá povstalecká vražda. Prípád slovenských dôstojníkov v Ľubietovej 13. októbra 1944.

PETRANSKÝ, Ivan A.: Činnosť Jehovových svedkov a ich perzekúcie v Československu 1948 – 1953.

JAŠEK, Peter: Mechanizmus perzekúcií normalizačného režimu – prípad „Tibor Novotný a spol.“

FIAMOVÁ, Martina: Metódy presviedčania roľníkov na vstup do jednotných roľníckych družstiev na prelome 50. a 60. rokov.

KÖRÖS, Zoltán: Päť stratených rokov. Osudy vojnového zajatca z južného Slovenska v ZSSR v rokoch 1943 – 1947.

MIKLOVIČ, Michal: Kariéra v rozviedke. Jozef Blažek „GABRIŠ“.

LACKO, Martin: Samostatnosť si nevážime, lebo sme za ňu nekrvácali. Rozhovor s historikom Františkom Vnukom.

JAŠEK, Peter: PULLMANN, M.: Konec experimentu. Prestavba a pád komunizmu v Československu.

VRÁBEL, Ferdinand: MOLNÁR, I.: The Life and Martyrdom of János Esterházy.

MRVA, Ivan: Deravá pamäť národa?

4/2012

LACKO, Martin: Milí čitatelia.

KÁRPÁTY, Vojtech: Symbolika Hlinkovej gardy.

JARINKOVIČ, Martin: Zriadenie slovenského vyslanectva v Belehrade a jeho aktivity v oblasti propagácie 1. Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1941.

GERBOC, Tomáš: Predohra likvidácie misijných domov Spoločnosti Božieho Slova na Slovensku. Náčrt problematiky v kontexte likvidácie kláštorov a rehoľného života v Československu.

JAKUBČIN, Pavol: V mene mieru.

RYDLO, Jozef M.: Dokument k nástupnej audiencii slovenského vyslanca Dr. Bohdana Galvánka u talianskeho kráľa Viktora Emanuela III.

SIVOŠ, Jerguš: Michal Kočan. Príklad závratnej kariéry v štB.

SABO, Ján – SIVOŠ, Jerguš: Ján Toriška. Moje roky v Zbore národnej bezpečnosti (1958 – 1971).

LACKO, Martin: Z bývalých komunistov sú dnes svetoobčania. Rozhovor s historikom Matúšom Kučerom.

OBŠITNÍK, Lukáš: JEHLIČKA, L.: Křik koruny svatováclavské.

MEDVECKÝ, Matej: LACKO, M. – SABO, J.: Žandár troch režimov.

KINČOK, Branislav: FORMÁČKOVÁ, M.: V hlavni roli Gustáv Husák. Tragédie jednoho osudu.

KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: SLEPČAN, P. – LETZ, R.: Krížom k svetlu. Život a dielo biskupa Michala Buzalku.

SOKOLOVIČ, Peter: Za Júliusom Porubským.

MEDVECKÝ, Matej: Za Jozefom Jablonickým.

8 AUDIOVIZUÁLNA TVORBA

PRODUKCIA A DISTRIBÚCIA DOKUMENTÁRNYCH FILMOV

V rámci výroby audiovizuálnych formátov sa ÚPN zameriava na produkciu dokumentárnych filmov s cieľom prezentovať ich postupne širokej verejnosti prostredníctvom televízneho vysielania, filmových festivalov, verejných prezentácií a vydávania DVD nosičov. Tvorba dokumentárnych filmov sa opiera o širokú databázu zaznamenaných svedeckých výpovedí uložených v audiovizuálnom archíve ÚPN. Dokumentárne filmy ÚPN autenticky zachytávajú rôzne formy prenasledovania v období fašistickej a komunistickej diktatúry. Prostriedky na výrobu filmov získava ústav predovšetkým z externých zdrojov. Do konca roku 2012 vzniklo na pôde ÚPN spolu 17 dokumentárnych filmov. (Cesty nádeje, Jáchymovské peklo, Hranica, V tieni času, Voľne žijúca mládež, Ako som mal začať tretiu sv. vojnu, Spomienky na november '89, Prežili sme GULAG, Sviečková manifestácia, November+20, Bohom zabudnuté kúty, Jozef a jeho bratia, Pilátova amnestia, Junáci z prachu, Tóny v tichu a Tiene Barbarskej noci, Arbitráž.) V roku 2012 ÚPN začal a tiež dokončil produkciu dokumentárneho filmu Arbitráž. ÚPN v spolupráci s o. z. Pamäť národa začal koprodukcii dokumentárneho filmu Salto mortale. Výrobe audiovizuálnych formátov predchádza podávanie žiadosti o grant na Audiovizuálnom fonde MK SR. Záujem o filmy ÚPN z roka na rok narastá. Svedčí o tom nekonečný rad veľkoplošných projekcií na území celého Slovenska. Rovnako narastá aj záujem vysielateľov o audiovizuálne produkty ÚPN. Závisí to od ideového zámeru konkrétnej televízie alebo ich rozpočtu. V roku 2012 ÚPN dokončil samostatne alebo v koprodukcii dva dokumentárne filmy.

Arbitráž (26')

Dokument zachytáva osudy pamätníkov, ktorých sa priamo dotkla zmena hraníc v prospech Maďarska v novembri 1938. Na ich osude mapuje postoje horthyovského Maďarska k obyvateľom južného Slovenska po Viedenskej arbitráži. Účinkujú Ladislav Tajták, Imrich Šandor, Anna Očenášová, Karol Kut'ka, Cyril Bobok, József Kemény, József Papp. Vedúci výroby Ondrej Krajňák. Námet Ján Mitáč. Komentár František Kovár. Produkcia Ján Mitáč. Odborná spolupráca Ján Mitáč, Martin Hetényi. Maďarský preklad Zoltán Körös. Anglický preklad Milica Hrebičková. Titulky Emília Janecová. Zvuk Štefan Badura. Strih Ľubo Polák. Kamera Ľubo Polák. Druhá kamera Tomáš Vítek. Hudba Kleki Petra. Dramaturgia Ondrej Krajňák. Réžia Ľubo Polák. Vyrobil © Ústav pamäti národa 2012.

Salto mortale (70')

Dokumentárny film sa spytuje na zúfalé činy rodičov počas obdobia komunizmu (generácia 1968). Film skúma „systém mlčania“ a dilemu dnešnej mladej slovenskej generácie v súvislosti s komunistickou minulosťou. Dokumentuje aj proces vyrovnávania sa ľuďmi so zisteniami, že spolupracovníkmi ŠtB boli aj príslušníci ich vlastnej rodiny. Účinkujú Tomáš Varga, Elena Žigová, Vladimír Kordoš, Emil Bartko, Ivica Vidrová, Tereza Langerová, Artur Zmeček, Alfonz Czima, Anton Adámek, Gabriel Novák, Emil Tressa, Alojz Lenkavský. Produkční Eduard Stano, Tereza Langerová, Róbert Zsigo, Simona Milková. Anglické titulky Jana Speváková. Námet, scenár a réžia Anabela Žigová. Dramaturgia Peter Pavlac. Kamera Tomáš Vítek. Strih Jana Nemčeková. Hudba Jozef Vlč. Zvuk Štefan

0123456789101112

Badura. Zvuková postprodukcia Norbert Bóka. Grafika Tomáš Močko. Druhá kamera Ján Gajdoš „Johno“. Druhý strih Ján Baďura, Barbora Berezňáková, Miša Mišík. V spolupráci s ÚPN a o. z. Pamäť národa vyrobili © Anabela Žigová – INSIDE OUT MEDIA PRODUCTIONS, LLC., New York a Marek Hollý – KOLLEKTIV, s. r. o. 2012.

Dňa 30. septembra 2012 bolo vydané dvojjazyčné DVD Sila svedectva, 9 krátkych dokumentov. V rámci projektu Sila svedectva ÚPN prostredníctvom referátu Oral history finalizoval dvojjazyčné DVD s rovnomeným názvom ako súčasť publikácie Sila svedectva. Obsahom nosiča je 9 krátkych dokumentárnych filmov, ktoré mapujú obdobie neslobody: Viedenská arbitráž, Holokaust, Gulagy, Kolektivizácia, Prenasledovanie cirkví, Úteky za hranice, Rok 1968 a normalizácia, Život za mrežami, November 1989. DVD je vhodnou pomôckou najmä pre učiteľov dejepisu. Počet nosičov: 1900 ks. Réžia: Ondrej Krajňák a Tomáš Vitek.

Pokračovali aj práce na výrobe koprodukčného dokumentárneho filmu s pracovným názvom Pohraničie. ÚPN odborne spolupracoval aj na výrobe hraného celovečerného koprodukčného slovensko-česko-poľského filmu ešteBák, ktorý mal premiéru v roku 2012.

Vďaka technickému vybaveniu si ÚPN sám zabezpečoval produkčné a postprodukčné práce. Týka sa to nahrávacej aj prepisovej techniky, kamery, strižne, osvetľovacej, zvukovej a premietacej techniky.

V roku 2012 na obrazovkách STV, TV LUX a TV NOE mohli diváci sledovať filmy z produkcie ÚPN: V tieni času, Prežili sme GULAG, November+20, Sviečková manifestácia, Ako som mal začať 3. svetovú vojnu, Bohom zabudnuté kúty, Jozef a jeho bratia, Junáci z prachu a Tóny v tichu.

Filmy ÚPN boli prezentované na festivaloch. Dňa 8. septembra 2012 sa film Jozef a jeho bratia predstavil na II. Festivale karpatského filmu v Zydranowej v Poľsku. Na dokumentárnom filmovom festivale Parevo (Paralelné revolúcie) v dňoch 26. – 28. októbra 2012 v Budapešti sa predstavili dokumentárne filmy ÚPN November+20 a Sviečková manifestácia. Na Festivale slobody v Bratislave v dňoch 6. – 8. novembra 2012 boli premietnuté filmy ÚPN Tiene barbarskej noci, Prežili sme GULAG, Voľne žijúca mládež, séria krátkych dokumentov Sila svedectva a premiérový film Arbitráž. Festival Jeden svet, ktorý sa konal v Bratislave v dňoch 3. – 9. decembra 2012, uviedol dokumentárne filmy ÚPN Tóny v tichu a Tiene barbarskej noci.

Okrem toho boli filmy ÚPN premietnuté na desiatkach podujatí (prednášky, besedy, sympóziá, spomienkové stretnutia), ktoré po celom Slovensku i v zahraničí usporiadal ÚPN či iné inštitúcie.

V roku 2012 ÚPN zorganizoval oficiálne premiéry svojho nového filmu Arbitráž. Slovenská premiéra sa uskutočnila v Bratislave 6. novembra 2012 na Festivale slobody. Film bol následne za účasti tvorcov predstavený v mestách južného Slovenska: 26. novembra 2012 v priestoroch Turistického informačného centra vo Veľkých Kapušanoch, 27. novembra 2012 Slovenskom technickom múzeu v Košiciach a 28. novembra 2012 v Dome Matice slovenskej v Komárne.

0123456789101112

V roku 2012 vydal ÚPN na DVD nosičoch dvojjazyčnú slovensko-anglickú verziu štyroch svojich dokumentárnych filmov: Junáci z prachu, Ako som mal začať 3. svetovú vojnu, Tóny v tichu a Tiene barbarskej noci. DVD nosiče sú distribuované samostatne i ako súčasť časopisu Pamäť národa.

ZAZNAMENÁVANIE VÝPOVEDÍ SVEDKOV OBDOBIA NESLOBODY

Ústav pamäti národa pokračoval v projekte, ktorého cieľom je komplexne a systematicky zachytávať svedectvá prenasledovaných osôb. V roku 2012 nakrútil 42 svedeckých výpovedí. V súčasnosti má ÚPN nakrútených 351 svedeckých výpovedí v celkovej dĺžke viac okolo 700 hodín audiovizuálneho záznamu. Aj v roku 2012 výber a nakrúcanie pamätníkov bol realizovaný na základe priorit ÚPN, prípadne sa odvíjal od fyzických a psychických dispozícií jednotlivých pamätníkov. Nakrúcanie pamätníkov sa realizovalo s podporou programu Európa pre občanov, v rámci projektu Sila svedectva. Audiovizuálny archív ÚPN obsahuje svedectvá politických väzňov a občanov prenasledovaných pre svoju politickú alebo náboženskú príslušnosť. Databáza svedeckých výpovedí registruje svedectvá vojakov z druhej svetovej vojny, kňazov a rehoľníkov, intelektuálov, emigrantov, ľudí odvečených do koncentračných táborov alebo do gulagov. Výpovede slúžia na bádateľské, osvetové a vzdelávacie účely, prípadne na výrobu dokumentárnych filmov.

Pre zlepšenie prístupu širokej verejnosti k záznamom svedectiev sa ÚPN zapojil do medzinárodného projektu Pamäť národa (Memory of Nation, www.memoryofnation.eu), ktorého cieľom je prehľadnou a zrozumiteľnou formou sprístupniť bádateľom aj širokej verejnosti formou internetového portálu individuálne svedectvá pamätníkov významných dejinných udalostí 20. storočia (celé nahrávky, ukážky nahrávok, fotografie, denníky, archívne dokumenty a i.). Všetky materiály sú prekladané aj do anglického jazyka. V roku 2012 boli publikované 4 životopisné profily pamätníkov. Umiestnili sa na portál www.memoryofnation.eu a stránku ÚPN.

Pokračoval postupný a systematický proces digitalizácie všetkých audiovizuálnych záznamov uložených v audiovizuálnom archíve ÚPN. Dokumenty už zdigitalizované sú vo formáte AVI zrkadlovo uložené na externých HDD diskoch s kapacitou spolu 4 TB. Obsahy externých HDD diskov tvoria digitálny archív audiovizuálneho archívu ÚPN.

Na základe zmluvy ÚPN s Jazykovedným ústavom Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied sa realizoval prepis zaznamenaných zvukových výpovedí do písomnej elektronickej podoby. Prepisy ďalej slúžia na podrobné spracovanie jednotlivých záznamov, na vedecké a bádateľské účely historikov, študentov, žurnalistov a pod. Do konca roka 2012 bolo realizovaných 156 prepisov. V roku 2012 sa oddelenie Slovenského národného korpusu JÚLŠ SAV podieľalo na prepise 30 svedeckých výpovedí. Pre zaregistrovaných užívateľov sú prepisy dostupné spolu s uverejnenými životopisnými svedectvami pamätníkov na stránke portálu www.memoryofnation.eu.

Na pôde ÚPN postupne vznikol audiovizuálny archív, ktorý v tomto čase eviduje spolu viac ako 2000 audiovizuálnych nosičov. Záznamy zachytávajú obdobie fašistického a komunistického režimu na Slovensku. Najdôležitejšiu súčasť archívu tvoria audio-

0123456789101112

vizuálne záznamy svedeckých výpovedí v celkovej dĺžke cca 700 hodín. Ich prehľad a ďalšie využívanie umožňuje podrobná databáza svedectiev Oral history. K obsahu archívu neoddeliteľne patrí 500 celuloidových, propagandistických filmov z bývalých postkomunistických krajín a ZSSR. Archív ÚPN získal filmy do vlastníctva od štátneho archívu v Nitre, pobočka Levice. Sú to filmy propagandistické, náučné, inštruktážne, vyrobené do roku 1989. Polovica z nich je prepísaná na DV cam a DV mini nosičoch. Početnú skupinu nosičov tvoria dokumentárne filmy, analógové alebo digitálne formáty, ktoré zachytávajú obdobie neslobody. Patria k nim amatérske záznamy od rôznych darcov alebo zbierka dokumentárnych a hraných filmov, ktoré sa venujú obdobiu neslobody.

Správu AV archívu, prehľady a vyhľadávania audiovizuálnych záznamov ÚPN realizuje referát Oral history. Vzhľadom na mimoriadne dedičstvo, ktoré archív ÚPN prechováva, sme povinní využiť najmodernejšie technológie, aby sme svedectvá o dobe neslobody zachovali aj pre budúce generácie. Preto sme v roku 2011 začali postupný a systematický proces digitalizácie všetkých audiovizuálnych záznamov uložených v audiovizuálnom archíve ÚPN. Dokumenty už zdigitalizované sú uložené na externých HDD diskoch s kapacitou spolu 4 TB. Obsahy externých HDD diskov tvoria digitálny archív, ktorý je súčasťou Audiovizuálneho archívu ÚPN. Ústav pamäti národa sa postupnými krokmi usiluje o sprístupnenie digitálneho archívu odbornej aj širokej verejnosti. Široká databáza filmových záznamov, svedeckých výpovedí a audiovizuálnych formátov o praktikách totalitných režimov na Slovensku patrí k výnimočným zbierkam spoločnosti. Jej obsah uložený v archíve ÚPN tvorí neoddeliteľnú súčasť kultúrneho dedičstva.

Ústav pamäti národa zaznamenáva a zverejňuje svedectvá prenasledovaných a verejnosti poskytuje informácie o dobe neslobody. Nakrúca svedecké výpovede, tvorí dokumentárne filmy, organizuje filmové projekcie, workshopy, diskusné fóra, semináre a organizuje Festival slobody. Audiovizuálna činnosť ÚPN nahrádza chýbajúcu produkciu v spoločnosti a v tomto čase je výraznou alternatívou tvorby a prezentácie audiovizuálnych produktov z obdobia neslobody. Audiovizuálne výstupy zverejňujeme prostredníctvom televízneho vysielania, filmových festivalov, verejných prezentácií a vydávaním DVD nosičov.

Ústav svoju činnosť opiera o spoluprácu s inštitúciami, ktoré sa zaoberajú audiovizuálnou tvorbou. Patrí k nim Spolok lokálnych televíznych staníc Slovenska, LOTos, rádio LUMEN, TV JOJ, TV JOJ+, TA3, TV NOE, Združenie inteligencie Rusínov Slovenska, televízia KARPATY, Trigon production s. r. o., Česká televízia, Slovenská televízia, TV LUX, ČT 24, FILM EUROPE, s. r. o. (DOKU CS), Konfederácia politických väzňov Slovenska, Konferencia vyšších predstavených ženských reholí na Slovensku, Magnificat, nezávislá producentka Anabela Žigová, Attack film s. r. o., o. z. ReAnimare a pod. Audiovizuálny archív ÚPN obsahuje svedectvá politických väzňov a občanov prenasledovaných pre svoju politickú alebo náboženskú príslušnosť. Ďalej zahŕňa filmové dokumenty, inštruktážne filmy a AV záznamy, ktoré dokumentujú obdobie totalitných režimov na Slovensku.

Audiovizuálny archív ÚPN tvorí súčasť kultúrneho dedičstva. V procese vyrovnávania sa s totalitným režimom majú audiovizuálne výstupy ÚPN multiplikačný význam.

9 POPULARIZAČNÉ A OSVETOVÉ AKTIVITY

PODUJATIA PRI PRÍLEŽITOSTÍ VÝROČÍ

November 1989

V novembri 2012 sa ÚPN podieľal na viacerých podujatiach pri príležitosti 23. výročia Nežnej revolúcie. Dňa 16. novembra 2012 sa pri pamätnej tabuli, ktorú ÚPN a Univerzita Komenského osadili v roku 2009 na priechelí budovy UK v Bratislave, uskutočnilo slávnostné pripomenutie pochodu študentov zo 16. novembra 1989. V ten istý deň sa v Bratislave uskutočnila vernisáž výstavy Protikomunistický odboj na Slovensku. V deň boja za slobodu a demokraciu 17. novembra 2012 položil predseda Správnej rady ÚPN Ivan A. Petranský veniec pri pamätníku popraveným a umučeným politickým väzňom komunizmu na Ružinovskom cintoríne v Bratislave. Súčasťou spomienkových podujatí bol aj diskusný večer v Košiciach organizovaný ÚPN 7. novembra 2012 a séria pripomienkových podujatí v Nitre 15. novembra 2012, ktoré podporil aj ÚPN (spomienkové zhromaždenie pred Pamätníkom obetiam komunizmu pred budovou Mestského úradu v Nitre, svätá omša a pochod študentov po meste).

10 rokov Ústavu pamäti národa (2002 – 2012)

Desiate výročie účinnosti zákona, ktorým bol založený ÚPN, si ústav pripomenul podujatiami v septembri 2012. Dňa 19. septembra 2012 si položením venca na hrob Jána Langoša delegácia ÚPN vedená Ivanom A. Petranským uctila pamiatku prvého predsedu Správnej rady Ústavu pamäti národa. Pod záštitou prezidenta Slovenskej republiky sa v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave uskutočnilo slávnostné podujatie, v rámci ktorého bola po prvýkrát udeľovaná Cena Ústavu pamäti národa.

Slávnostný večer pri príležitosti 10. výročia založenia Ústavu pamäti národa

0123456789101112

Mimoriadne ocenenie získal in memoriam biskup Pavol Mária Hnilica SJ a za vedecký prínos v oblasti skúmania obdobia neslobody bol ocenený prof. PhDr. Róbert Letz, PhD. Touto symbolickou formou si ústav aj v budúcnosti chce uctiť ľudí, ktorí sa postavili na odpor totalitnému režimu a ktorí významnou mierou prispeli k poznaniu obdobia neslobody. V ten istý deň sa v Justihov sieni Primaciálneho paláca uskutočnila vernisáž výstavy sprítomňujúcej vznik a existenciu Ústavu pamäti národa v rokoch 2002 – 2012. Pri príležitosti 10. výročia svojho založenia vydal ÚPN prostredníctvom Poštovej filatelickej služby (POFIS) Slovenskej pošty, a. s., tlačový list poštových známok. Príležitostná pečiatka 10 rokov Ústavu pamäti národa sa používala na pošte Bratislava 1 dňa 28. septembra 2012. Dejiny ÚPN predstavuje aj publikácia Ivana A. Petranského 10 rokov Ústavu pamäti národa, ktorú ÚPN vydal v slovenčine a angličtine.

Cena Ústavu pamäti národa

VÝSTAVY

Prísne tajné! Dejiny ŠtB na Slovensku

V roku 2012 ÚPN pokračoval v prezentáciách svojej výstavy Prísne tajné!, ktorá mala po prvýkrát vernisáž v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave v máji 2011. Výstava popisuje vznik, organizačnú štruktúru, personálne obsadenie a činnosť Štátnej bezpečnosti na Slovensku v rokoch 1945 – 1989. Prostredníctvom archívnych dokumentov, fotografií, dobových predmetov a odborných textov približuje vnútropolitickú situáciu po druhej svetovej vojne, počiatky a organizáciu Štátnej bezpečnosti na Slovensku, metódy jej práce, personálne budovanie a agentúrnu sieť, ale aj spoluprácu ŠtB so sovietskou KGB a tajnými službami krajín východného bloku. Návštevníci sa tiež dozvedia o pôsobení Štátnej bezpečnosti v období tzv. normalizácie a v čase novembrových udalostí roku 1989. Mementom praktík ŠtB sú výpovede jej obetí, ktoré si návštevníci môžu vypočúť

0123456789101112

a pozrieť zo záznamov nakrútených Ústavom pamäti národa. Dňa 25. januára 2012 sa uskutočnila vernisáž výstavy v Slovenskom inštitúte vo Viedni. Dňa 15. novembra 2012 bola výstava otvorená v Rajeckých Tepliciach.

10 rokov Ústavu pamäti národa / Európska sieť Európska sieť úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície

S desaťročnou históriou pôsobenia Ústavu pamäti národa sa záujemcovia mohli oboznámiť na výstave 10 rokov Ústavu pamäti národa / Európska sieť Európska sieť úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície, ktorá mala vernisáž 20. septembra 2012 v priestoroch Justiho siene bratislavského Primaciálneho paláca. Návštevník mohol na výstave získať informácie o podmienkach vzniku ÚPN, jeho orgánoch, premenách organizačnej štruktúry, dokumentoch, ktoré sú v jeho správe, vedeckých projektoch, usporiadaných konferenciách, osvetových aktivitách či audiovizuálnej tvorbe. Výstava zároveň verejnosti predstavila aj Európsku sieť úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície, ktorá združuje partnerské inštitúcie z Bulharska, Česka, Maďarska, Nemecka, Poľska, Rumunska a Slovenska. Po Bratislave bola výstava následne inštalovaná v priestoroch Verejnej knižnice Jána Bocatia Košiciach.

Vernisáž výstavy 10 rokov Ústavu pamäti národa / Európska sieť Európska sieť úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície

1970s. Belle Epoque

ÚPN sa podieľal na príprave výstavy 1970s. Belle Epoque, ktorej vernisáž sa uskutočnila 7. októbra 2012 vo Varšave a ktorá návštevníkom priblížila v atraktívnej forme život v socialistických štátoch v 70. rokoch.

0123456789101112

Protikomunistický odboj na Slovensku

ÚPN spolu s Paneurópskou vysokou školou v Bratislave pripravil výstavu Protikomunistický odboj na Slovensku. Výstava je prvým komplexným predstavením problematiky protikomunistického odboja na Slovensku. V atraktívnej textovo-obrazovej i audiovizuálnej podobe predstavuje formy odboja a odporu obyvateľstva proti totalitnému komunistickému režimu v kontexte jeho vývoja od konca druhej svetovej vojny až do jeho pádu v novembri roku 1989. Výstava mala vernisáž v priestoroch Paneurópskej vysokej školy v Bratislave v predvečer výročia Nežnej revolúcie, 16. novembra 2012.

FILMOVÉ FESTIVALY

ÚPN sa ako spoluorganizátor podieľal v dňoch 26. – 28. októbra 2012 na medzinárodnom dokumentárnom filmovom festivale Parevo (Paralelné revolúcie) v Budapešti, ktorého hlavným cieľom bola popularizácia demokracie v Európe medzi mládežou, a to prostredníctvom vytvorenia tematických podujatí ako premietanie filmov, prednášky, stretnutia mládeže a mládežnícke konferencie. Festival sa venoval najmä udalostiam v rokoch 1956, 1968, 1980 a 1989 a boli na ňom premietané aj filmy ÚPN Sviečková manifestácia a November+20.

Filmová prehliadka Festival slobody sa uskutočnila v priestoroch kina Lumière v Bratislave

V dňoch 6. – 8. novembra 2012 usporiadal ÚPN spolu s Európskou sieťou Pamäť a Solidarita úspešný druhý ročník medzinárodnej filmovej prehliadky Festival slobody. Festival sa uskutočnil po novom v priestoroch kina Lumière v Bratislave. Prehliadka v troch blokoch uviedla celkovo 17 dokumentárnych a hraných filmov, medzi nimi diela Protektor, Muži revolúcie, Zločin a beztrestnosť, Občan Havel, Cudzie listy, eŠteBák, či premiéru nového dokumentu z dielne Ústavu pamäti národa Arbitráž a prezentáciu krátkych

0123456789101112

dokumentov z projektu Sila svedectva. ÚPN na festivale predstavil 8 filmov svojej produkcie: Prežili sme GULAG (réžia O. Krajňák), Tiene barbarskej noci (réžia, I. Sivák), Sila svedectva – Prenasledovanie cirkví, Úteky cez hranice (réžia O. Krajňák), Voľne žijúca mládež (réžia D. Ondruš), Sila svedectva – Život za mrežami, Holokaust (réžia T. Vítek), či premiéru nového dokumentu z dielne Ústavu pamäti národa Arbitráž a prezentáciu krátkych dokumentov z projektu Sila svedectva. V rámci prehliadky Festival slobody uviedol niekoľko tematických diskusií s autormi filmov, historikmi či politickými väzňami. Podujatie sa stretlo s veľmi pozitívnym ohlasom u odbornej i širokej verejnosti.

V dňoch 3. – 9. decembra 2012 sa v Bratislave uskutočnil 13. medzinárodný festival dokumentárnych filmov Jeden svet, ktorý zorganizovalo občianske združenie Človek v ohrození. Ústav pamäti národa bol partnerom tohto podujatia. Počas festivalu mali diváci možnosť vidieť aj dokumentárne filmy ÚPN Tóny v tichu a Tiene barbarskej noci.

DISKUSNÉ PODUJATIA

V zmysle úloh ÚPN definovaných zákonom o pamäti národa ústav usporadúval diskusné fóra zamerané na prezentáciu výsledkov vedeckého výskumu a názorov na historické udalosti obdobia neslobody. V roku 2008 sa vytvoril pravidelný cyklus diskusií v Bratislave s názvom Diskusné večery Ústavu pamäti národa. Diskusie v rámci tohto cyklu sa konali v mesačných intervaloch (s výnimkou decembra) spravidla posledný štvrtok v mesiaci. Besedy sa uskutočnili v priestoroch Poľského inštitútu v Bratislave. V roku 2012 sa v Bratislave konali tieto Diskusné večery Ústavu pamäti národa:

Funkcia pamätných miest a pamätníkov

Host: Axel Klausmeier (Múzeum berlínskeho múru v Berlíne), 26. 1. 2012

Poľský IPN a slovenský ÚPN

Hostia: Łukasz Kamiński (IPN Varšava), Ivan A. Petranský (ÚPN), 23. 2. 2012

70. výročie začiatku deportácií slovenských židov do nacistických vyhladzovacích táborov

Hostia: Martina Fiamová (ÚPN), Piotr Setkiewicz (Múzeum Auschwitz-Birkenau Osvienčim), Martin Macko (HÚ SAV), 28. 3. 2012

Komunizmus v súčasnom svete

Hostia: Juraj Marušiak (ÚPV SAV), Tomáš Klubert (ÚPN), 25. 4. 2012

„So Širokým na čele, budujeme vesele!“ Kariéra slovenského stalinistu

Hostia: Stanislav Sikora (HÚ SAV), Branislav Kinčok (ÚPN), 31. 5. 2012

S červenou hviezdou na drese. Socialistická telovýchova

Hostia: Jozef Kšiňan, Ján Grexa, Alfons Juck, 21. 6. 2012

Rómovia na Slovensku v nedemokratických režimoch 20. storočia

Hostia: Zuzana Kumanová, (Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity), Arne Mann (Ústav etnológie SAV), 26. 7. 2012

0123456789101112

Životné míľniky Vasila Biľaka

Hostia: Richard Pavlovič (ŠA Prešov, pobočka Svidník), Peter Jašek (ÚPN), 30. 8. 2012

Česi a Slováci 1945 – 1948

Hostia: Róbert Letz (Pedagogická fakulta UK), Michal Pehr (Masarykův ústav a archiv AV ČR), 27. 9. 2012

Na krok od jadrovej vojny: 50 rokov od karibskej krízy

Hostia: Tomáš Klubert (ÚPN), Branislav Kinčok (ÚPN), 25. 10. 2012

O čom sa (ne)mohlo písať... Novinári a žurnalistika pred Novembrom 1989

Hostia: Eva Zelenayová, Dušan Kerný, Ján Füle, 29. 11. 2012

Od septembra 2011 začal ÚPN s mesačnou periodicitou realizovať v spolupráci s Verejnou knižnicou Jána Bocatia v Košiciach a Dejepisným spolkom v Košiciach aj cyklus Diskusných večerov ÚPN v Košiciach. Besedy sa uskutočnili v priestoroch Verejnej knižnice Jána Bocatia v Košiciach. V roku 2012 sa v Košiciach konali nasledujúce Diskusné večery Ústavu pamäti národa:

Interpretácia dokumentov Štátnej bezpečnosti

Hostia: Ľubomír Morbacher (ÚPN), Michal Horeličan (ÚPN), 10. 1. 2012

Slovenský disent v období normalizácie

Hostia: Norbert Kmet' (Ústav politických vied SAV), Peter Jašek (ÚPN), 14. 2. 2012

Deportácie do Gulagov

Host': Tomáš Klubert (ÚPN), 13. 3. 2012

Košický vládny program

Hostia: Stanislav Konečný (Spoločenskovedný ústav SAV v Košiciach), Ondrej Podolec (ÚPN), Branislav Kinčok (ÚPN), 17. 4. 2012

Šípové kríže v Košiciach

Hostia: Vojtech Kárpáty (Slovenský historický ústav Matice slovenskej), Ján Mitáč (ÚPN), 9. 5. 2012

Rusíni a Ukrajinci na Slovensku v historických premenách 20. storočia

Hostia: Mikuláš Mušinka (PU v Prešove), Peter Švorc (PU v Prešove), Marián Gajdoš (Spoločenskovedný ústav SAV v Košiciach), 19. 6. 2012

Bez rozsudku! Pracovné a sústredňovacie tábory na Slovensku v rokoch 1945 – 1953

Hostia: Jerguš Sivoš (ÚPN), Milan Olejník (Spoločenskovedný ústav SAV v Košiciach), 13. 9. 2012

Päť mesiacov autonómie. (Východné) Slovensko medzi 6. októbrom a 14. marcom

Hostia: Martin Pekár (FF UPJŠ), Ondrej Podolec (ÚPN), 10. 10. 2012

0123456789101112

Vtedy na Východe... Nežná revolúcia v Košiciach

Hostia: Ľubica Blaškovičová (Štátne divadlo v Košiciach), Peter Jašek (ÚPN), 13. 11. 2012

Od hraničných kameňov k ostnatým drôtom. Ochrana štátnej hranice v rokoch

1939 – 1989

Hostia: Ľubomír Morbacher (ÚPN), Marcel Šuštiak (Spolok histórie colníctva a finančnej správy), 11. 12. 2012

Okrem tohto projektu ÚPN zorganizoval desiatky ďalších diskusných podujatí, prednášok a besied na Slovensku aj v zahraničí, ktoré boli zamerané na najrôznoodejšie cieľové skupiny.

EXKURZIE

V roku 2012 sa uskutočnili exkurzie predovšetkým do Archívu ÚPN. Cieľom exkurzií bolo oboznámiť záujemcov s prácou ústavu. Dňa 14. februára navštívilo ÚPN 23 účastníkov (plus sprievod) zo Spojenej školy Novohradská (Gymnázium Jura Hronca a ZŠ Košická) v Bratislave, 3. mája 40 účastníkov (plus sprievod) z Technickej univerzity v Liberci, 11. mája 17 účastníkov z Tuniska (plus sprievod, Občianske združenie PDCS), 22. augusta 2 účastníci z Archívu bezpečnostných zložiek Praha, 20. septembra 12 účastníkov – predstaviteľov Európskej siete úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície (Bulharsko, Maďarsko, Rumunsko, Poľsko, Nemecko), 8. októbra 8 účastníkov z Nadácie Pontis (plus sprievod), 9. novembra 3 účastníci z Republiky Mjanmarského zväzu a Podnesterskej moldavskej republiky (plus sprievod, občianske združenie Človek v ohrození), 30. novembra 2 účastníci – študenti Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, 3. decembra 2 občianski aktivisti z Tuniska (plus sprievod, občianske združenie Človek v ohrození). Celkovo bolo v rámci exkurzií v roku 2012 v ÚPN viac ako sto návštevníkov.

INÉ AKTIVITY

Medzi popularizačné a osvetové aktivity ÚPN v roku 2012 patrili aj prezentácie vydaných publikácií za účasti autorov a ďalších hostí. Podujatia boli spojené s besedou na tému, ktorou sa zaoberala prezentovaná kniha. V roku 2012 sa uskutočnilo 12 knižných prezentácií. Konali sa predovšetkým v Bratislave, v priestoroch kníhkupectva Panta Rhei, tiež v rámci knižného veľtrhu Bibliotéka 2012, ale aj na miestach spojených s témou jednotlivých publikácií. Na viacerých miestach južného Slovenska zorganizoval ÚPN prezentáciu svojej knihy Juh Slovenska po Viedenskej arbitráži 1938 – 1945, spojenú s diskusiou historikov o tejto téme. Prezentácia sa uskutočnila 21. marca 2012 v Nových Zámkoch, 12. apríla 2012 v Lučenci, 2. mája 2012 v Rožňave a 3. mája 2012 v Rimavskej Sobote. Prezentácia publikácie Mateja Medveckého Za červené Slovensko. Štátna

0123456789101112

bezpečnosť a politické spravodajstvo na Slovensku v rokoch 1945 – 1948 sa uskutočnila 24. apríla 2012 v priestoroch Domu národnostných menšín v Prahe. Dňa 5. júna 2012 sa uskutočnila v priestoroch kníhkupectva Panta Rhei v Bratislave prezentácia knihy Pavla Jakubčina Pastieri v osídlach moci. Komunistický režim a katolícki kňazi na Slovensku v rokoch 1948 – 1968. Prezentácia knihy Jerguša Sivoša Bez rozsudku! Pracovné tábory, sústreďovacie tábory a tábory nútenej práce na Slovensku 1945 – 1953 sa konala 19. júna 2012 v tom istom kníhkupectve. Publikácia o dejinách ŠtB V topách železného Felixa. Štátna bezpečnosť na Slovensku v rokoch 1945 – 1989 bola prezentovaná 20. septembra 2012 v Justihovi sieni Primaciálneho paláca v Bratislave a na knižnom veľtrhu Bibliotéka v Bratislave 11. novembra 2012. V dňoch 8. októbra 2012 v hoteli Hviezdoslav v Kežmarku a 9. októbra 2012 v penzióne Andrej v Ružomberku zorganizoval ÚPN prezentácie publikácie Msgr. ThDr. Ján Ferenčík (1888 – 1950). Život, verejné pôsobenie, kontroverzie, spojené s diskusiami historikov o tejto osobnosti. Publikácia Anglán. Spomienky generála Antona Petráka bola prezentovaná 14. decembra 2012 v kníhkupectve Panta Rhei v Bratislave.

ÚPN sa snaží svojimi aktivitami, najmä vedeckými i populárno-vedeckými výstupmi, preniknúť medzi širokú verejnosť, predovšetkým medzi mládež. Jeho činnosť a knižné publikácie boli prezentované v rámci rôznych spoločenských podujatí na celom Slovensku, okrem iného na festivale Bažant Pohoda v Trenčíne v júli 2012 či na podujatí Boje na Hrone v Starom Tekove v júli 2012.

ÚPN pokračoval v partnerstve v rámci projektu Asociácie Divadelná Nitra Paralelné životy – 20. storočie očami tajnej polície. Záverečným plánovaným produktom projektu má byť vytvorenie inscenácie koprodukčného diela s pracovným názvom Paralelné životy – 20. storočie očami tajnej polície v roku 2013.

ÚPN po piatykrát predstavil svoju knižnú produkciu aj na najväčšom slovenskom knižnom veľtrhu Bibliotéka, ktorý sa uskutočnil v Bratislave 8. – 11. novembra 2012. Súčasťou prezentácie bol aj sprievodný program – prezentácie kníh ÚPN za účasti jej autorov.

V spolupráci s partnermi pokračoval ÚPN v roku 2012 v realizácii projektu vybudovania pamätného miesta pri rieke Morava. Po uskutočnení projektu má pri slovensko-rakúskej hranici vzniknúť miesto, ktoré bude verejnosti prostredníctvom pamätných tabúl pripomínať smrť 42 ľudí, ktorí boli zabití pri pokuse o útek z Československa cez železnú oponu.

Ústav pamäti národa si položením vencov a účasťou na spomienkových akciách uctil obeť z obdobia totality, ako aj významné osobnosti slovenských dejín. Delegácia ÚPN sa pri tejto príležitosti zúčastnila slávnosti kladenia vencov v Bratislave na Slávine pri príležitosti Dňa víťazstva nad fašizmom, ale aj slávnosti kladenia vencov na Námestí SNP v Bratislave pri príležitosti výročia Slovenského národného povstania či na Šafárikovom námestí v Bratislave obetiam sovietskej okupácie z roku 1968. Osobitne treba vyzdvihnúť spomienkové podujatie, ktorým si ÚPN pripomenul tragické udalosti spojené s pracovným táborom na území Petržalky a uctil si pamiatku maďarských židovských robotníkov zmasakrovaných v posledných týždňoch druhej svetovej vojny. Spomienka sa uskutočnila 1. apríla 2012 na cintoríne v Petržalke.

0123456789**10**1112**10 VZDELÁVACIE AKTIVITY**

Ústav pamäti národa zabezpečuje širokú škálu prednášok pre žiakov a študentov všetkých typov škôl. Školy si môžu vybrať približne z 50 tém prednášok pracovníkov ÚPN. V roku 2012 sa v rámci tohto projektu realizovalo 59 prednášok:

- JAKUBČÍN, Pavol: Zásahy komunistického režimu voči cirkvi (najmä Akcia R); spojené s premietaním filmu Pilátova amnestia, Trenčín, Piaristické gymnázium Jozefa Braneckého, 1. 2. 2012
- JAKUBČÍN, Pavol: Zásahy komunistického režimu voči cirkvi (najmä Akcia R); spojené s premietaním filmu Pilátova amnestia, Pruské, Farské pastoračné centrum, 1. 2. 2012
- LACKO, Martin: „Na správnej i nesprávnej strane frontu“, prednáška pre študentov gymnázia Novohradská (spojená ZŠ), Bratislava, archív ÚPN, 14. 2. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 16. 2. 2012
- LACKO, Martin: František Šubík – Andrej Žarnov a jeho účasť v lekárskej komisii v Katyni v roku 1943, Varšava, Poľsko, Slovenský inštitút, 21. 2. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 23. 2. 2012
- FIAMOVÁ, Martina: Pramene k protizidovským perzekúciám v rokoch 1938 – 1945. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, FF UK, 23. 2. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 1. 3. 2012
- PODOLEC, Ondrej: Pramene k výskumu politického systému Slovenskej republiky (1939 – 1945) a organizácii totalitných inštitúcií. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, FF UK, 1. 3. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 8. 3. 2012
- SOKOLOVIČ, Peter: Pramene k orgánom mocensko-represívneho aparátu v rokoch 1939 – 1945 (Ústredňa štátnej bezpečnosti, Hlinkova garda, Hlinkova mládež). Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, FF UK, 8. 3. 2012
- SOKOLOVIČ Peter: Hlinkova garda, Modra, Pedagogická a kultúrna akadémia, 14. 3. 2012
- SOKOLOVIČ Peter: Vznik Slovenského štátu, Modra, Pedagogická a kultúrna akadémia, 14. 3. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 15. 3. 2012
- JAŠEK, Peter: Pramene k dejinám normalizácie a pádu komunistického režimu na Slovensku. Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 15. 3. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k vzniku, vývoju a organizácii štátnej bezpečnosti. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, FF UK, 15. 3. 2012

0123456789**10**1112

- FIAMOVÁ, Martina: Arizačný proces v legislatíve Slovenskej republiky 1939 – 1945, Bratislava, Právnická fakulta UK, 16. 3. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 22. 3. 2012
- KINČOK, Branislav: Pramene k politickým procesom a rehabilitáciám. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, FF UK, 22. 3. 2012
- LACKO, Martin: „Malá vojna“ (genéza a priebeh bojov v marci 1939), Košice, Slovenské technické múzeum, 23. 3. 2012
- LACKO, Martin: „Očami mladých historikov“, Trnava, Krajská knižnica J. Fándlyho, 26. 3. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 29. 3. 2012
- KRAJŇÁK, Ondrej: Oral history ako historický prameň k obdobiu neslobody. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, FF UK, 29. 3. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 5. 4. 2012
- JAKUBČIN, Pavol: Pramene k prenasledovaniu cirkví komunistickým režimom. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, FF UK, 12. 4. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 12. 4. 2012
- JAŠEK, Peter: Pramene k obdobiu normalizácie a pádu komunistického režimu v roku 1989. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, FF UK, 19. 4. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 19. 4. 2012
- MORBACHER, Ľubomír: Fenomén Železná opona – pramene k systému ochrany slovensko-rakúskej hranice. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, FF UK, 26. 4. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 26. 4. 2012
- JAŠEK, Peter: Zločiny komunizmu na Slovensku. Trenčín, gymnázium, 3. 5. 2012
- JAKUBČIN, Pavol: Cirkevná politika v Československu v 70. a 80. rokoch 20. storočia, Prešov, kostol františkánov, 3. 5. 2012
- SIVOŠ, Jerguš: Štruktúra a metódy práce kontrarozvedky na Slovensku. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií na Slovensku, Bratislava, FF UK, 3. 5. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 3. 5. 2012
- KLUBERT, Tomáš: Vznik komunistických režimov v strednej a juhovýchodnej Európe, Bratislava, CSOŠE P. G Frassatiho, 9. 5. 2012
- JAŠEK, Peter: Zločiny komunizmu na Slovensku. Trnava, Gymnázium Jána Hollého, 10. 5. 2012
- MEDVECKÝ, Matej: Pramene k dejinám zvláštnych služieb na Slovensku 1918 – 1989 II., Bratislava, Katedra archívnictva a pomocných vied historických FF UK, 10. 5. 2012

0123456789**10**1112

- KLUBERT, Tomáš: Zánik komunistických režimov v strednej a juhovýchodnej Európe, Bratislava, CSOŠE P. G. Frassatiho, 16. 5. 2012
- JAKUBČÍN, Pavol: Práca cirkevných tajomníkov so zameraním na katolíckych kňazov, Košice, Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka, 30. 5. 2012
- FIAMOVÁ, Martina: Political, economical and social aspects of the period 1948 – 1967, Bratislava, Donau University, 25. 6. 2012
- JAŠEK, Peter: Fall of the Communist Regime in Slovakia, Bratislava, Donau University, 27. 6. 2012
- GULA, Marián: Vyrovnávanie sa s komunistickou minulosťou. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, Katedra archívnickva a pomocných vied historických FF UK, 28. 9. 2012
- PYTLÍK, Pavol: Archív ÚPN – prehľad archívnych fondov, akvizičná činnosť, využitie pramennej základne, predchodcovia A ÚPN a ich metódy práce. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, Katedra archívnickva a pomocných vied historických FF UK, 5. 10. 2012
- FIAMOVÁ, Martina: Arizačný proces v legislatíve Slovenskej republiky 1939 – 1945, Bratislava, Právnická fakulta UK, 19. 10. 2012
- LACKO, Martin: Slovensko a Slováci v druhej svetovej vojne, Svitavy, Česko, gymnázium, 24. 10. 2012
- KRAJŇÁK, Ondrej: Oral history ako historický prameň k obdobiu neslobody, Prievidza, Gymnázium Vavrinca Benedikta Nedožerského, 4. 11. 2012
- PYTLÍK, Pavol: Vojenská kontrarozviedka (VKR) – dejiny pôvodcu, spisová manipulácia, archívne dokumenty. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, Katedra archívnickva a pomocných vied historických FF UK, 9. 11. 2012
- FIAMOVÁ, Martina: Osudy slovenských Židov, Sihelné, základná škola, 15. 11. 2012
- KRAJŇÁK, Ondrej: Vyrovnávanie sa s minulosťou. Projekt Hľadanie zabudnutých príbehov, Bratislava, Gymnázium Gröslingová, 15. 11. 2012
- FIAMOVÁ, Martina: Osudy slovenských Židov, Námestovo, základná škola, 15. 11. 2012
- KRAJŇÁK, Ondrej: Vyrovnávanie sa s minulosťou. Projekt Hľadanie zabudnutých príbehov, Bratislava, Gymnázium Metodova, 15. 11. 2012
- JAKUBČÍN, Pavol: Prenasledovanie cirkvi v komunistickom Československu, Sihelné, základná škola, 15. 11. 2012
- JAKUBČÍN, Pavol: Prenasledovanie cirkvi v komunistickom Československu, Námestovo, základná škola, 15. 11. 2012
- PYTLÍK, Pavol: Zvláštne finančné prostriedky (ZFP) – moderné účtovné dokumenty a ich historická hodnota. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, Katedra archívnickva a pomocných vied historických FF UK, 16. 11. 2012
- PYTLÍK, Pavol: Proces rekonštrukcie dokumentov. Pramene k dejinám totalitných inštitúcií, Bratislava, Katedra archívnickva a pomocných vied historických FF UK, 23. 11. 2012
- FIAMOVÁ, Martina: Násilná kolektivizácia slovenského vidieka, Bohdanovce nad Trnavou, Kresťanskodemokratický klub, 30. 11. 2012
- KRAJŇÁK, Ondrej: Vyrovnávanie sa s minulosťou. Projekt Hľadanie zabudnutých príbehov, Bratislava, kino Lumière, študenti stredných škôl, 6. 12. 2012
- KRAJŇÁK, Ondrej: Oral history ako historický prameň k obdobiu neslobody, projekt Hľadanie zabudnutých príbehov, Dolný Kubín, Obchodná akadémia, 7. 12. 2012
- JAŠEK, Peter: Normalizácia. Bratislava, SOŠ Potravinárska, 17. 12. 2012

0123456789**10**1112

Od zimného semestra školského roku 2007/2008 bol v spolupráci s Filozofickou fakultou UK v Bratislave otvorený dvojsemestrálny kurz pre študentov Pramene k dejinám totalitných inštitúcií. Garantom kurzu je Ondrej Podolec. Program kurzu mal v roku 2012 dve časti. V letnom semestri to bola historiografická časť zameraná na pramene k výskumu politického systému Slovenskej republiky (1939 – 1945) a organizácii totalitných inštitúcií, k protižidovským perzekúciám v rokoch 1938 – 1945, k orgánom mocensko-represívneho aparátu v rokoch 1939 – 1945, k vzniku, vývoju a organizácii Štátnej bezpečnosti, k politickým procesom a rehabilitáciám, k prenasledovaniu cirkví komunistickým režimom, k obdobiu normalizácie a pádu komunistického režimu v roku 1989, k systému ochrany slovensko-rakúskej hranice. Kurz sa venoval aj oral history ako historickému prameňu k obdobiu neslobody a štruktúre a metódam práce kontrarozvedky ŠtB na Slovensku. V zimnom semestri kurz pokračoval archívnu časťou. Študentom poskytol informácie o archívnych fondoch ÚPN, akvizičnej činnosti, využití pramennej základne, sprístupňovaní prameňov modernými metódami, digitalizácii a tvorbe digitálneho archívu. Venoval sa zložkám ŠtB na centrálnej, krajskej i okresnej úrovni z hľadiska ich premeny, spisovej služby, typov vytváraných dokumentov. Venoval sa vojenskej kontrarozvedke z hľadiska jej dejín, spisovej manipulácie a archívnych dokumentov, zvláštnym finančným prostriedkom i procesu rekonštrukcie zničených dokumentov. Súčasťou kurzu bola exkurzia do archívu a pracovný seminár (zoznámenie sa so skutočnými dokumentmi).

Ďalším z kurzov v školskom roku 2011/2012 bol odborný kurz pre študentov Filozofickej fakulty UK v Bratislave Pramene k dejinám špeciálnych služieb v Československu 1918 – 1992 (s dôrazom na Slovensko). Odborným garantom a prednášajúcim kurzu bol Matej Medvecký. Dvojsemestrálny kurz bol zameraný na vývoj štruktúry a metód práce tajných služieb, ktorých činnosť sa dotýkala Slovenska. Súčasťou kurzu boli prednášky o zaujímavých spravodajských prípadoch z obdobia Slovenskej republiky (1939 – 1945), o pôsobení Ústredne štátnej bezpečnosti, nemeckých tajných služieb i spravodajských aktivitách londýnskej vlády. Druhý semester bol zameraný na pôsobenie ŠtB na Slovensku v rokoch 1945 – 1989 od jej úlohy pri komunistickom prevrate až po jej zánik, ale podával študentom informácie aj o pôsobení sovietskych tajných služieb i najvýznamnejších spravodajských služieb západných krajín v období studenej vojny.

V roku 2012 sa ÚPN opäť podieľal na projekte Eustory. Cieľom súťaže z novodobej histórie pre stredoškolských študentov je podpora porozumenia medzi mladými Európanmi prostredníctvom poznania histórie vlastnej krajiny i iných štátov Európy. Témou 7. ročníka v školskom roku 2011/2012 bolo multikultúrne spolužitie na Slovensku v 20. a 21. storočí. ÚPN venoval oceneným študentom svoje publikácie.

Občianske združenie Človek v ohrození v spolupráci s Ústavom pamäti národa zorganizovalo v roku 2012 projekt Zabudnuté príbehy, v rámci ktorého sa uskutočnila študentská súťaž Hľadanie zabudnutých príbehov. Študentské tímy mali za úlohu vo svojom okolí vyhľadať pamätníka obdobia totality a čo najzaujímavejšie písomne alebo audiovizuálne spracovať jeho príbeh. Tri víťazné tímy boli vyhlásené a ocenené počas otvorenia festivalu Jeden svet 3. decembra 2012 v kine Lumière v Bratislave.

012345678910**11**12**11 INFORMATIKA****DIGITÁLNY ARCHÍV ÚPN**

V roku 2012 sa ÚPN sústredil na navrhnutie a realizovanie nového systému správy digitalizovaných dokumentov, Digitálneho archívu ÚPN (DA ÚPN). Bolo potrebné nahradiť doteraz používaný komerčný systém Hummingbird DM (HM DM), zakúpený v roku 2004, ktorý prestal byť podporovaný firmami na Slovensku a v zahraničí. K naliehavosti zmeny nútil aj fakt, že serverová technika aj s pamäťovými médiami pre systém HM DM bola už na hraniciach svojich možností – z hľadiska kapacity aj z hľadiska spoľahlivosti a poruchovosti. Pretože finančné prostriedky na inováciu ÚPN nemal, muselo sa hľadať riešenie s minimálnymi nákladmi a snažiť sa zrealizovať túto úlohu vlastnými silami v rámci ÚPN. Bolo však nevyhnutné zaobstarat' aspoň nový pamäťový hardvér, čo sa v prvom polroku 2012 podarilo uskutočniť.

ÚPN sa pokúšal v roku 2012 získať peniaze aj z operačného programu Informatizácia spoločnosti (OPIS), ale pri výbere neuspel. Napriek dlhodobu pripravovanému projektu digitalizácie audiovizuálneho archívu ÚPN sa vedenie ÚPN rozhodlo vynechať audiovizu z procesu podania žiadosti o podporný grant. Napriek tomu sa čiastočne podarilo audiovizuálny archív a papierové dokumenty digitalizovať.

ÚPN zakúpil nové diskové pole nižšej kategórie s kapacitou 4,5 TB zabezpečené proti výpadku jedného disku a s možnosťou ďalšieho rozširovania. Nie je to síce riešenie na dlhé obdobie, ale v porovnaní s diskovým systémom s kapacitou 500 GB, používanému dovtedy, to bol krok vpred. Diskové pole bolo zaradené do sieťovej infraštruktúry ÚPN a nakonfigurované s oprávneniami pre selektovaný prístup užívateľov k údajom. Na nový diskový priestor sa skopírovali digitalizované dokumenty z archívnych médií – prevažne DVD médií a externých USB diskov a postupne sa začalo s konverziou digitalizovaných dokumentov zo systému HM DM, ktoré sú k dispozícii len v zašifrovanom stave. Proces konverzie sa plánuje dokončiť v roku 2013.

Starý diskový systém, kde sa ukladali digitálne kópie, bol neoddeliteľne spojený s riadiacimi aplikáciami na databázovom serveri. Tento 9 rokov starý server pracoval na platforme operačného systému HP-UX a s databázovým systémom Oracle. Ukladali sa tam popisné údaje k digitalizovaným dokumentom. Správa tohto systému bola zložitá. Predmetný server už vyžadoval časté servisné zásahy pre poruchy hardvéru s tým súvisiace poruchy konzistentnosti databáz. Pri inovácii sa zvolilo jednoduchšie riešenie – server na platforme Windows, databázový systém Oracle novej verzie a jednoduchšie navrhnuté údaje v databáze. Vybral sa jeden zo serverov hardvérového parku ÚPN, ktorý bol používaný dovtedy na iné účely a rozšírila sa jeho funkcionálnosť o moduly nového DA ÚPN. Nezaobstarával sa nový hardvér.

Pri softvérovej inovácii sa využili vedomosti programovania pracovníka ÚPN, ktorý bol schopný naprogramovať všetky webové aplikácie pre nový systém DA ÚPN v prostredí voľne prístupného webového produktu Apache server podporou php programovania. Inovácia spočívala v niekoľkých dôležitých zmenách:

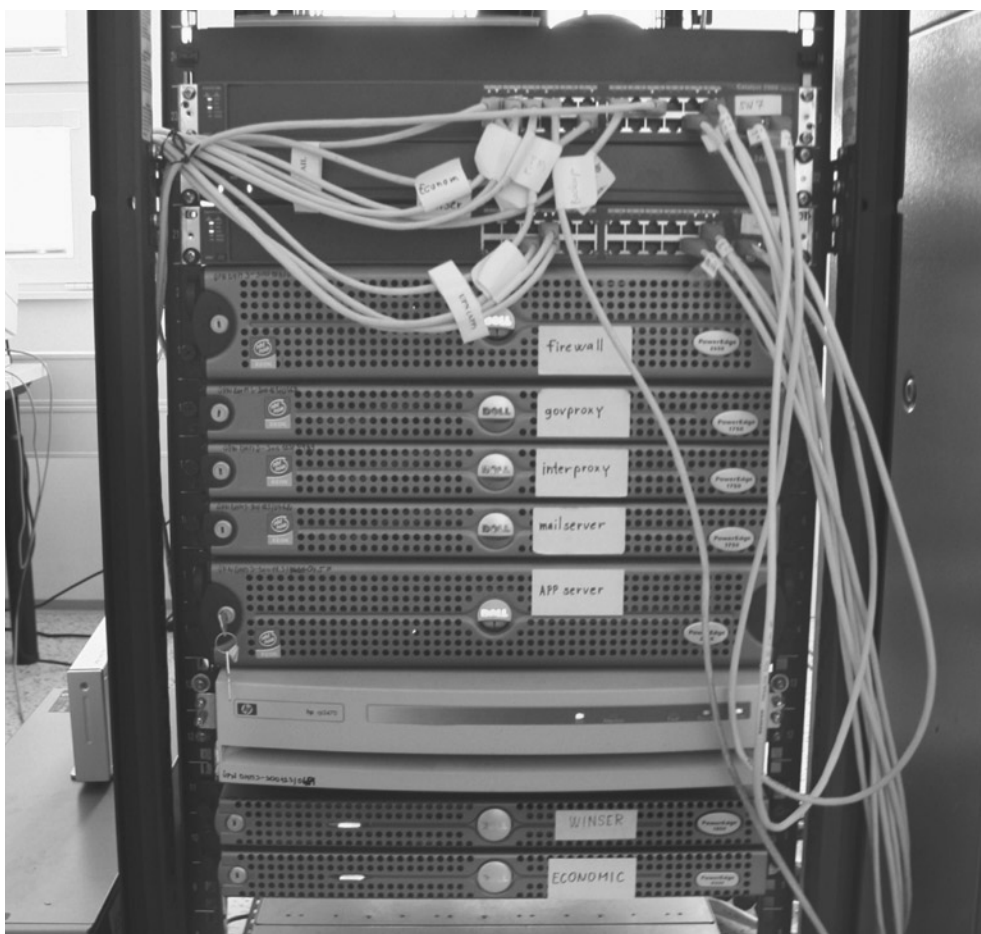
012345678910**1112**

- a) Inovácia skenovacieho softvéru. Zmena sa podarila úpravou konfigurácie doteraz používaného softvéru na skenovanie Gscan. Pri digitalizácii bola zachovaná výhoda doterajšej rutinnej práce skeneristov; skeneristi naďalej využívajú funkcionality softvéru, na ktorý boli zvyknutí.
- b) Zmena popisu archívneho materiálu určeného na digitalizáciu – tzv. vstup metadát. Po rýchlej analýze a zmapovaní možností sa rozhodlo, že na vstup metadát bude vyvinutý nový webový formulár, prostredníctvom ktorého sa budú vkladať popisné údaje k digitalizovaným dokumentom. Dohodli sa nasledovné zásady zavádzania údajov do formulára:
- Popisné položky obsahového zamerania (názov dokumentu, registračné, resp. archívne číslo a pod.) budú vkladať odborní pracovníci ústavu – bádatelia, dokumentaristi alebo archivári, prípadne tí, ktorí spracovávajú agendu sprístupňovania dokumentov.
 - Evidenčné údaje (napr. dátum, kedy vznikla požiadavka na digitalizáciu, kto a kedy sa podieľal na expedícii materiálu do digitalizačnej prevádzky) budú zapisovať pracovníci na to určení v archíve ÚPN, resp. v oddelení digitalizácie.
 - Údaje týkajúce sa samotného skenovania (napr. parametre skenovania) budú vkladať pracovníci, ktorí materiál skenujú.
- Boli definované položky formulára s ohľadom na medzinárodné štandardy a odporúčenia, definovali sa práva užívateľov aplikácie na zápis a čítanie položiek vo formulári. Niektoré položky, napr. dátumy, názvy počítačov, resp. mená pracovníkov, ktorí zodpovedajú za jednotlivé činnosti, budú generované automaticky.
- c) Zmena ukladania popisných údajov. Na ukladanie bol využitý databázový systém Oracle, ktorý bol už v prevádzke na jednom zo serverov v ÚPN. Pôvodne boli v databázovom systéme na tomto serveri uložené údaje pre aplikáciu Lustrátor. Aplikácia Lustrátor bola a v pozmenenom návrhu aj naďalej je určená výlučne na interné účely ÚPN. Je hlavnou informačnou bázou pri sprístupňovaní dokumentov v oddelení sprístupňovania a v študovni Archívu ÚPN. Umožňuje vyhľadávanie v evidenčných údajoch ÚPN, ako sú údaje o osobách, registrovaných zložkami štátnych orgánov komunistického režimu, údaje vytvorené a spracované v ÚPN z archívnych prameňov, resp. evidenčné údaje z procesu digitalizácie v ÚPN. V rámci inovácie bola vytvorená nová databázová schéma pre DA ÚPN, do ktorej sa importovali všetky potrebné údaje zo starého databázového systému Oracle. Popisné údaje sa po generovaní a uložení do databázy ukladajú aj do textového súboru, ktorý je sprievodnou časťou digitalizovanej dávky.
- d) Zmena ukladania digitálnych kópií. V pôvodnom systéme sa digitálne kópie ukladali v zašifrovanom stave v súborovom systéme Unixového (HP-UX) servera na jeho pripojenom diskovom systéme pod pomerne nezrozumiteľnými názvami (tie generoval aplikačný systém HM DM, ktorý celý proces riadil). Takáto viacnásobná softvérová bezpečnosť bola nastavená pred rokmi, keď všetky archívne dokumenty v správe ÚPN boli evidované ako tajné. Medzičasom sú dokumenty odtajnené a bezpečnosť prístupu k digitalizovaným kópiám bolo možné znížiť. Vysoká bezpečnosť uložených digitálnych kópií je naďalej zachovaná, ale najmä zabezpečením na sieťovej úrovni, na úrovni operačných systémov a na aplikačnej úrovni (trojvrstvovým prístupom k údajom). Digitálne kópie sa v inovovanom systéme ukladajú na novo

0123456789101112

zakúpené diskové pole v nezašifrovanom formáte JPG alebo TIFF a s priloženým súborom popisných údajov vo formáte XML.

- e) Inovácia pri úprave digitálnych kópií pre žiadateľov o sprístupnenie dokumentov podľa zákona o pamäti národa. Softvérová aplikácia pre „začierňovanie“ prevažne osobných údajov pre žiadateľov bola súčasťou systému HM DM aj z dôvodu dešifrovania uložených digitalizovaných kópií v systéme HM DM. Po zmene sa digitalizované dokumenty, určené na sprístupnenie upravujú programom na úpravu obrázkov, bežne bezplatne dostupným z internetu.
- f) Zmena koncepcie prístupu k digitálnym kópiám. V tomto ohľade sa urobila najväčšia zmena a výrazný krok k zriadeniu elektronickej študovne ústavu. Do DA ÚPN bola integrovaná inovovaná softvérová aplikácia Lustrátor, menný vyhľadávač informácií k hľadanej osobe. Jej výstupom nie sú len údaje (informácie) o danej osobe z evidenčných záznamov ústavu ako to bolo doteraz, ale aplikácia umožní aj priamy náhľad do digitalizovaných dokumentov – v prípade, ak už existuje ich digitálna kópia, resp. ak nie je chránená osobitným predpisom.

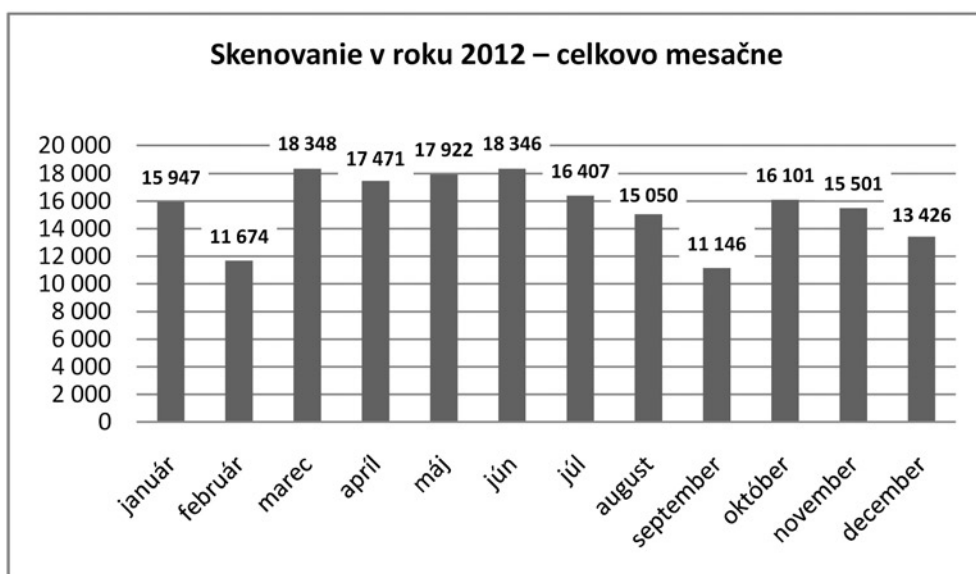
012345678910**1112**

Od septembra roku 2012 sa začali softvérové moduly nového DA ÚPN implementovať v novom prostredí DA ÚPN a koncom roka bol systém – denne kontrolovaný – v prevádzke. Najväčším prínosom inovácie bola integrácia prístupu k informačným a digitalizovaným údajom, ktorými disponuje ÚPN. V súčasnej podobe pomáha systém DA ÚPN v ÚPN interným bádateľom v ich bádateľskej práci a pomáha aj pracovníkom pri agende sprístupňovania archívnych dokumentov žiadateľom podľa zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa. Systém navyše umožňuje – zatiaľ čiastočne v režime off line – aj štúdium digitalizovaných dokumentov externým návštevníkom Archívu ÚPN v študovni archívu namiesto štúdia originálnych archívnych dokumentov.

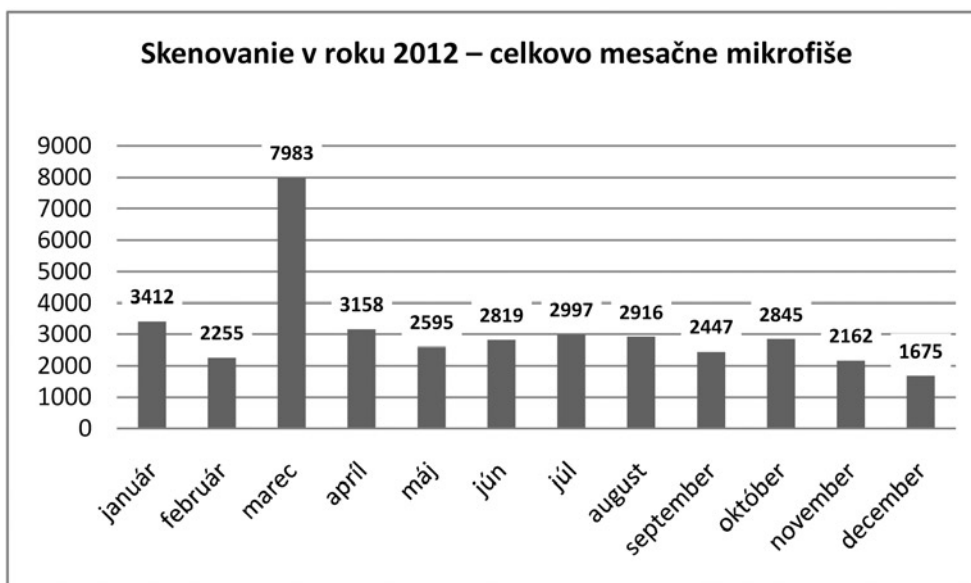
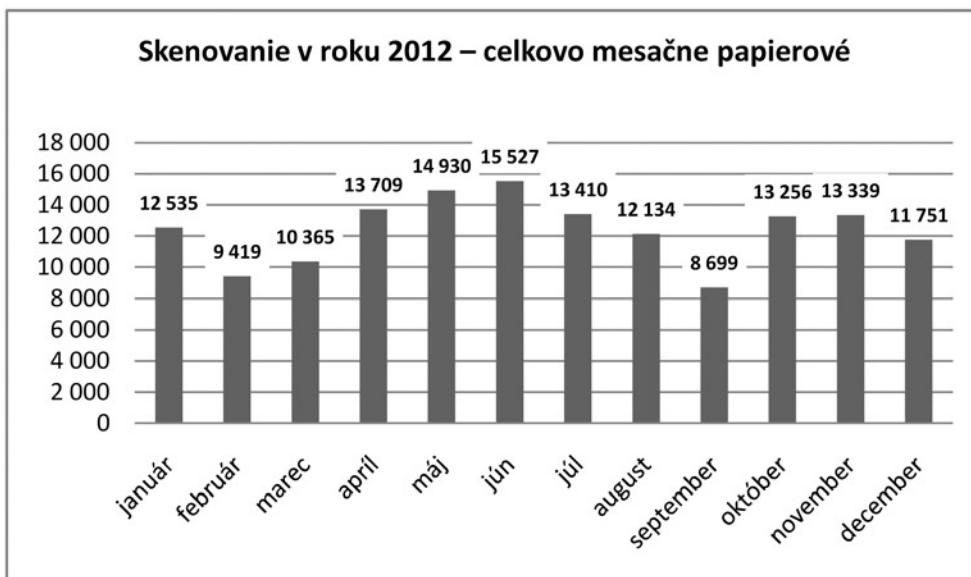
DIGITALIZÁCIA ARCHÍVNÝCH DOKUMENTOV

V roku 2012 sa pokračovalo v digitalizácii papierových a mikrofišových dokumentov z Archívu ÚPN a z iných archívov na Slovensku a v Česku. Skenovalo sa na 9 rokov starých (ale svojho času výkonných) skeneroch Fujitsu fi-4340 (2 ks) a Agfa SR24iT (1 ks). V roku 2012 bol pre nefunkčnosť vyradený dovtedy používaný skener Fujitsu fi-4220-C. Pri výjazdoch do iných archívov sa používal skener EPSON T-15000 a výkonnostne slabý, mobilný plochý skener HP 4600.

Získanie pamäťového miesta v hardvérovom vybavení ústavu v roku 2012 umožnilo prejsť k digitalizácii vyššej kvality – od 300 dpi vyššie. Rozhodnutie zvýšiť kvalitu skenovania bolo prijaté aj s ohľadom na národné a európske odporúčenia pre digitalizáciu archívnych dokumentov. Digitalizácia s takouto kvalitou a pri zachovaní starej, nevykonnej skenovacej techniky má však za následok zníženie rýchlosti skenovania v oddelení digitalizácie. V skenovacej prevádzke bolo v roku 2012 naskenovaných celkovo 187 339 strán dokumentov, z toho bolo 150 075 strán papierových a 37 264 mikrofišových.

0123456789101112

SPRÁVA INFORMAČNÉHO SYSTÉMU ÚPN

V roku 2012 sa naďalej prevádzkovali ostatné systémy, prislúchajúce k informačnému systému ÚPN. Menovite sú to systémy e-mailovej komunikácie, systém prístupu na internet pre zamestnancov ústavu, správa bezpečnosti prístupov do informačných systémov smerom dnu, ale aj von (pravidlá firewallu, antivírusová ochrana počítačov a poštového servera), správa sieťovej infraštruktúry v ÚPN (prepínače – switche, záložný zdroj elektrického prúdu, správa VPN medzi hlavným sídlom ústavu a archívom a pod.) a bežná údržba personálnych počítačov a notebookov.

0123456789101112

Softvérové aplikácie, ktoré boli v roku 2012 naďalej rutinne spravované a podľa potrieb aktualizované, sú Softip Profit (správa ekonomického balíka informácií), WinAsu (správa registratúry), Prove (správa aplikácie evidovania archívnych vyšetrovacích spisov), ASPI (správa systému právnych noriem), všetky klientské aplikácie systému Microsoft na počítačoch a serveroch (napr. MS Office), ako aj správa operačných systémov Microsoft, Linux a HP Unix na serveroch v ÚPN.

ZVEREJŇOVANIE INFORMÁCIÍ NA INTERNETOVÝCH A INTRANETOVÝCH STRÁNKACH

Táto úloha pokračuje od roku 2004. Na stránke ÚPN www.upn.gov.sk (www.upn.sk) sa v roku 2012 zverejnilo 6 rozsudkov súdov, 5 posledných čísel časopisov Pamäť národa, video ukážky z novej filmovej produkcie ústavu (5 ks). Na slovenskú aj anglickú verziu internetovej stránky boli doplnené nové videonahrávky z projektov Oral history (5 príbehov).

Aktuality	Obdobie 1939 - 1945	Obdobie 1945 - 1989	English version
O ÚPN	Správa ŠtB Krajskej správy ZNB Košice v rokoch 1966 - 1989		
Archív ÚPN			
Publikácie	Analýzou osobných spisov a ďalších archívnych dokumentov ÚPN dokončil rekonštrukciu štruktúr teritoriálneho útvoru ŠtB pôsobiaceho na území Východoslovenského kraja v rokoch 1966 – 1989. Sledované obdobie ohraničuje na jednej strane reorganizácia bezpečnostných zložiek v roku 1966 (keď zanikla krajská správa ministerstva vnútra a vznikla krajská správa Zboru národnej bezpečnosti) a na druhej strane pád komunistického režimu v Československu v roku 1989. Súčasťou krajských správ Zboru národnej bezpečnosti sa stali aj správy ŠtB pôsobiace na úrovni krajov. V roku 1966 sa tak po ônanástich rokoch do oficiálnej bezpečnostnej terminológie opätovne vrátilo aj pomenovanie Štátna bezpečnosť.		
Audiovizuálna tvorba	Na www.november1989.sk stránke je zdokumentované organizačné zariadenie 919 príslušníkov Správy ŠtB Krajskej správy ZNB Košice, ktorí v jej štruktúrach pôsobili počas rokov 1966 až 1989. Uvedené sú taktiež jednotlivé organizačné zmeny z rokov 1966, 1971, 1975 a 1989.		
Prednášky	Zverejnené informácie môžu občanom, ktorí sa stali obeťami perzekúcií ŠtB, napomôcť v poznaní systému a mien konkrétnych príslušníkov ŠtB nesúcich zodpovednosť za ich prenasledovanie. Naším dlhodobým cieľom, ktorý postupne a systematicky napĺňame, je sprístupniť verejnosti štruktúry a personálne obsadenie všetkých teritoriálnych útvarov ŠtB pôsobiacich na Slovensku.		
Verejné obstarávanie			
Povinné zverejňovanie			
Rozsudky			
Kontakty			

Na stránke pribudlo 919 mien príslušníkov Správy ŠtB Krajskej správy ZNB Košice, ktorí v jej štruktúrach pôsobili počas rokov 1966 až 1989. Išlo o organizačné zmeny z rokov 1966, 1971, 1975 a 1989. Uverejnila sa tiež štruktúra krajských útvarov rozvedky na Slovensku v rokoch 1966 – 1969 (38 záznamov) a popis zväzkov konšpiračných a prepožičaných bytov založených v rokoch 1969 – 1989 (277 záznamov).

Priebežne bola aktualizovaná úvodná stránka, zverejňovali sa pozvánky na podujatia, ktoré ústav organizoval a tiež ostatné informácie zo života ústavu. Tieto informácie ústav zároveň zverejňoval aj na sociálnej sieti na svojej facebookovej stránke.

V roku 2012 boli naďalej udržiavané a aktualizované webové stránky www.november1989.sk a www.november1989.eu, kde sa informovalo o podujatiach ÚPN pri príležitosti sviatku výročia Novembra 1989. Denne bola aktualizovaná interná intranetová stránka ÚPN, ktorá dávala informácie zamestnancom ústavu – aktualizoval sa denný monitoring tlače, smernice a pokyny pre zamestnancov.

0123456789101112

12 ZÁVER

V roku 2012 ÚPN v plnom rozsahu plnil úlohy, ktoré mu ukladá zákon č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa, a to napriek tomu, že ani po desiatich rokoch od vzniku ústavu nedošlo k naplneniu ustanovenia zákona, podľa ktorého má ÚPN dostať k dispozícii od štátu vlastnú budovu. Ústav tak aj naďalej sídlil na dvoch miestach, v prenajatých a vypožičaných priestoroch, čo zásadne sťažovalo jeho prácu.

Pracovníci ÚPN pokračovali v napĺňaní dlhodobých projektov i v rozvíjaní nových aktivít. Venovali sa dlhodobým činnostiam, akými sú vedecký výskum, vytváranie evidencií, dokumentácia činnosti Štátnej bezpečnosti, sprístupňovanie dokumentov z činnosti represívnych zložiek, spracovávanie archívnych fondov, služby pre bádateľov, poskytovanie informácií štátnym orgánom pre plnenie ich zákonom stanovených úloh, vzdelávacie a popularizačné aktivity, publikačná činnosť a pod.

ÚPN v roku 2012 samostatne alebo v spolupráci s inými inštitúciami zorganizoval 8 konferencií, kolokvií, seminárov, dokončil 2 dokumentárne filmy, nakrútil 42 svedeckých výpovedí v rámci zaznamenávania výpovedí svedkov obdobia neslobody, vydal 14 knižných publikácií, ktoré boli prezentované verejnosti. V rámci osvetových a vzdelávacích aktivít pripravil v rozsahu pravidelného cyklu 21 diskusných večerov, takmer 60 prednášok vo všetkých typoch škôl. Ústav prijal viac ako 100 návštevníkov v rámci exkurzií a obslúžil 687 bádateľských návštev. Pracovníci ústavu mali 24 vystúpení na vedeckých konferenciách a seminároch a vyše 100 publikačných výstupov v rôznych typoch vedeckých a odborných časopisov, zborníkov a iných publikácií.

Ústav pamäti národa
Námestie slobody 6
817 83 Bratislava 15
www.upn.gov.sk

© Ústav pamäti národa 2013